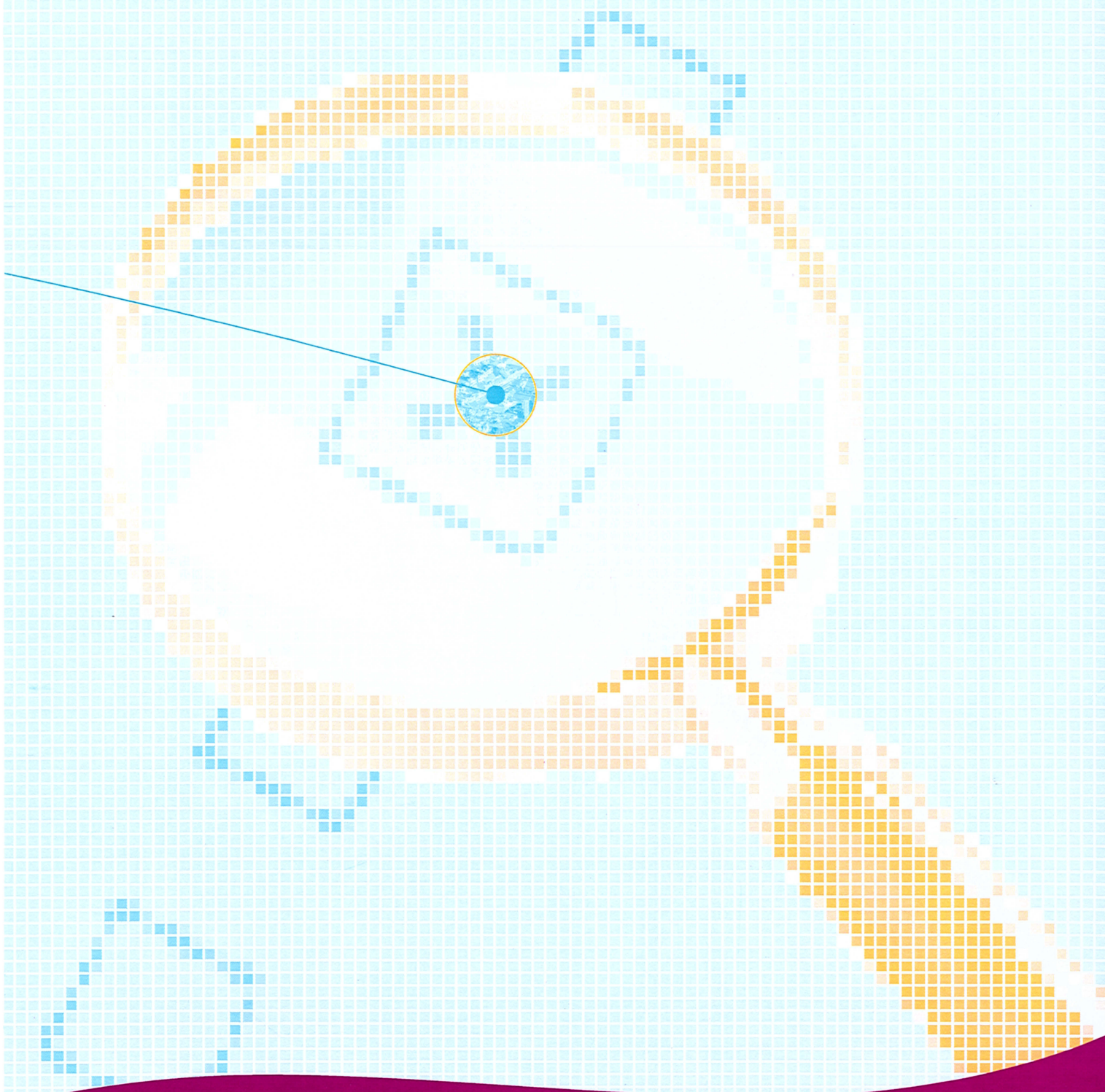

Begrotingscan Renkum 2008

provincie
GELDERLAND

Ministerie van
Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

**MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES
INSPECTIE FINANCIËN LOKALE EN PROVINCIALE OVERHEDEN**

en

**PROVINCIE GELDERLAND
DIENST RUIMTE ECONOMIE EN WELZIJN
ONDERAFDELING GEMEENTEFINANCIËN**

RAPPORTAGE OVER DE BEGROTINGSSCAN RENKUM 2008

Den Haag/Arnhem, september 2008

Samenstellers:
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
L.G.A. Mischgofsky-Smit
seniorinspecteur
Inspectie Financiën Lokale en provinciale Overheden

Provincie Gelderland
G. Mellendijk en K. Peeters
Beleidsmedewerkers financieel toezicht
Onderafdeling Gemeentefinanciën

Inhoudsopgave	Pagina
Bestuurlijke samenvatting, conclusies en aanbevelingen	5
1 Inleiding	15
1.1 Doel van de begrotingscan	15
1.2 Werkwijze	15
1.3 Kenmerken	16
1.4 Leeswijzer	17
2 De ontwikkeling van de financiële positie van de gemeente Renkum	19
2.1 Inleiding	19
2.2 Financieel beleid	19
2.2.1 Algemeen	19
2.2.2 Inrichting begroting en meerjarenraming	20
2.2.3 Cyclus voor het financiële beleid	21
2.2.4 Verplichte verordeningen	23
2.2.5 Tijdsige inzending en vaststelling van de begroting, jaarrekening en andere stukken	25
2.3 Begrotingspositie 2008 en meerjarenraming 2009-2011	26
2.3.1 Algemeen	26
2.3.2 Financiële positie in historisch perspectief	26
2.3.3 Begroting 2008 en meerjarenraming 2009-2011	27
2.4 Grondexploitatie	30
2.5 Paragrafen	33
2.5.1 Algemeen	33
2.5.2 Paragraaf weerstandsvermogen	33
2.5.3 Paragraaf grondbeleid	40
2.5.4 Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen	41
2.5.5 Paragraaf financiering	41
2.5.6 Paragraaf verbonden partijen	45
2.5.7 Paragraaf lokale heffingen	46
2.5.8 Paragraaf bedrijfsvoering	47
2.6 Conclusies en aanbevelingen	47
3 De eigen inkomsten vergeleken	49
3.1 Inleiding	49
3.2 De Financiële-verhoudingswet en belastingcapaciteit	49
3.3 De opbrengsten van de belangrijkste heffingen in de gemeente Renkum vergeleken met de normopbrengst ingevolge artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet	50
3.4 Gemeentelijke woonlastendruk	51
3.5 Overige heffingen	52
3.6 Conclusies	53

4 De nettolasten van de gemeente Renkum vergeleken	55
4.1 Inleiding	55
4.2 De vergelijking met zichzelf	55
4.3 De gemeente Renkum vergeleken met de selectiegroep	58
4.4 Toelichting op verschillen in inkomsten- en uitgavencusters	60
4.5 Conclusies en aanbevelingen	82
5 Gevolgen bevolkingsdaling voor de gemeente Renkum	85
5.1 Prognose bevolkingsdaling Renkum	85
5.2 Financiële gevolgen van bevolkingsdaling in Renkum tot op heden	85
5.3 Mogelijke financiële effecten van komende bevolkingsdaling	87
5.3.1 Inleiding	87
5.3.2. Gevolgen voor de algemene uitkering	87
5.3.3 Gevolgen voor inkomsten uit specifieke uitkeringen	89
5.3.4. Gevolgen voor overige eigen inkomsten	89
5.3.5 Financiële gevolgen van eventuele herstructureringsopgaven	90
5.4 Discussiepunten	90
5.5 Conclusie en aanbevelingen	91
6 Personeelsomvang en -kosten	93
6.1 Inleiding	93
6.2 Uitwerking	93
6.3 Conclusies	94

Bijlagen

1 Gemeentelijke nettolasten Renkum vergeleken met de inkomsten uit het gemeentefonds	97
2 Gemeentelijke nettolasten Renkum vergeleken met de nettolasten van de selectiegroep	99
3 Opbouw algemene uitkering Renkum vergeleken met de selectiegroep	101
4 Begrotingsfuncties van de gemeente Renkum vergeleken met de selectiegroep	103
5 Indeling functies naar clusters voor 2008	105
6 Nettolasten en baten per begrotingsfunctie voor Renkum	107
7 Nettolasten en baten per begrotingsfunctie voor Renkum plus mutaties reserves	109
8 Aanbeveling paragrafen en financiële begroting	111
9 Variabel onderzoek financiële begroting	113
10 Checklist begroting 2008 op aanwezigheid via BBV voorgeschreven onderdelen	115
11 Begrotingsscan 2002 gemeente Renkum	119

BESTUURLIJKE SAMENVATTING, CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Aanvraag

De provincie Gelderland en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) hebben op verzoek (brief van 17 december 2007) van het college van burgemeester en wethouders (B&W) van de gemeente Renkum een begrotingsscan uitgevoerd.

Aanleiding voor dit verzoek is het hoge uitgavenniveau in vergelijking met andere gemeenten. Daarnaast zou in de begrotingsscan mogelijk een oplossing kunnen worden gevonden voor het tekort in de meerjarenraming voor 2011.

De begrotingsscan is met name gebaseerd op de begroting 2008 inclusief de gelijktijdig vastgestelde begrotingswijzigingen. In deze samenvatting komen op hoofdlijnen de resultaten van het onderzoek aan de orde. In de afzonderlijke hoofdstukken van de begrotingsscan kunt u alle informatie, conclusies en aanbevelingen van het onderzoek terugvinden.

Een begrotingsscan is een standaardproduct van de Inspectie Financiën Lokale en provinciale Overheden (IFLO) en de desbetreffende provincie. Overigens is door de provincie en IFLO in 2002 ook al een begrotingsscan verricht. Hoewel de aanbevelingen indertijd de aanbevelingen min of meer een vrijblijvend karakter hadden (mede afhankelijk van de financiële positie en functie van de gemeente) zijn de aanbevelingen wel opgevolgd (zie bijlage 11).

Niet vrijblijvend en openbaar

Omdat de provincie verantwoordelijk is voor het toezicht(beleid) ten aanzien van de financiën van gemeenten is de provincie bij de aanvraag en de uitvoering van deze scan betrokken. De uitkomsten van dit onderzoek zijn niet vrijblijvend. Immers, zoals in de brochure 'De begrotingsscan: werkwijze' is aangegeven moet de gemeente laten weten wat met de uitkomsten (aanbevelingen/conclusies) wordt gedaan. De provincie zal de follow-up van de gemeentelijke reactie als financieel toezichthouder monitoren.

De begrotingsscan is in principe een openbaar document en zal, tenzij de gemeente daartegen bezwaar maakt, op de internetsite van BZK worden geplaatst.

Doel van de begrotingsscan: globale toets

De begrotingsscan is nadrukkelijk geen uitgebreide en diepgaande analyse zoals die bij een artikel 12-onderzoek wel zou plaatsvinden. Het is een globale toets van de financiële positie van de gemeente.

Het doel van de begrotingsscan is in het algemeen drieledig: ten eerste verschaft het de gemeente inzicht in de eigen financiële situatie, ten tweede kan de begrotingsscan een cumulatieve van financiële problemen voorkomen en ten slotte kan met behulp van de begrotingsscan duidelijk worden of de gemeente zonedig voldoet aan de toelatingseisen van artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet (Fvw).

De begrotingsscan is geen beleidsadvies. Het betreft een constatering van feiten en de daaruit te trekken conclusies. Daarnaast geeft de begrotingsscan ook een oordeel over de financiële positie van de gemeente. Waar nodig zijn ook aanbevelingen in de

begrotingsscan opgenomen.

Voor deze begrotingsscan zijn vijf gemeenten geselecteerd die gemiddeld genomen qua structuurkenmerken vergelijkbaar zijn met de gemeente Renkum. Dit zijn de gemeenten Epe, Leusden, Lingewaard, Overbetuwe en Rheden, hierna genoemd de selectiegroep.

De gemeente Renkum is de afgelopen twintig jaar met een inwonerdaling geconfronteerd van 7%. Prognoses geven aan dat dit voor de periode 2005-2025 afgerond 17% zal zijn, met zelfs een daaraan gekoppelde huishoudensdaling van meer dan 10%. Daarom is in deze begrotingsscan een apart hoofdstuk opgenomen over financiële effecten van bevolkingsdaling, in het bijzonder voor de gemeente Renkum.

Belangrijkste bevindingen

Uitgangspunt voor de begrotingsscan is de volgende centrale probleemstelling:

Hoe ziet de financiële positie van de gemeente Renkum er uit?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden is de centrale probleemstelling opgedeeld in drie onderzoeksvragen.

1. Wat kan aan de hand van de gemeenterekeningen van Renkum vanaf 2005, de begroting 2008 en de meerjarenraming 2009 tot en met 2011 over de financiële positie van de gemeente Renkum worden gezegd?

Bij de beoordeling van de financiële positie van een gemeente neemt de begroting een centrale plaats in. De mate van een structureel evenwichtige financiële situatie in een gemeente is bepalend voor het toezichtregiem. Dit houdt in dat het beleid van een gemeente er op gericht moet zijn dat de structurele lasten worden gedekt door de structurele baten. Voor de gemeente Renkum is de begroting 2008 en de meerjarenraming 2009-2011 structureel sluitend. Om dit echter beter te kunnen bepalen dient de gemeente in het vervolg een meerjarig overzicht op te nemen van de incidentele baten en lasten. Inzicht in vooral de structurele ontwikkeling van de financiële positie is namelijk primair van belang voor de gemeenteraad.

De begrotingen in de periode 2003-2008 zijn door de gemeente in materiële zin sluitend gepresenteerd. Na eliminatie van de incidentele effecten blijkt dat er alleen voor 2007 een tekort ontstaat. De overige begrotingen zijn structureel sluitend. Door het ontbreken van inzicht in de opgenomen incidentele baten en lasten is deze inschatting door de toezichthouder gemaakt. De meerjarenramingen vertonen een positief beeld. De actualiteit van de Kadernota 2008-2012 heeft dit beeld achterhaald. In meerjarenperspectief zijn vanaf 2010 tekorten te constateren.

De uiteindelijk gerealiseerde resultaten zoals opgenomen in de jaarrekeningen 2003 tot en met 2005 zijn na eliminatie van de incidentele effecten negatief. Voor 2006 is een positief resultaat berekend. Ook hier geldt dat het inzicht in de incidentele baten en lasten ontbreekt.

Voor de bouwgrondexploitatie wordt gekeken naar de huidige stand van zaken van de verschillende complexen en de eventueel daarmee samenhangende risico's. De risico's van de grondexploitatie spitsen zich toe op de verwachte negatieve uitkomsten van een aantal complexen. In totaal wordt er in 2008 een verlies verwacht van € 4,1 miljoen, dat voor € 4 miljoen afgedekt worden door ingestelde voorzieningen voor verliesgevendende complexen. Het is voorgeschreven dat het verschil bij de jaarrekening 2007 wordt aangevuld. Voor het beperken van risico's is het van belang dat er een actueel inzicht is

in de ontwikkeling van het financieel perspectief van complexen. Door verliezen te nemen (treffen van een voorziening) wanneer deze bekend zijn, worden risico's beperkt. Het totaalbeeld van de bouwgrondexploitatie wordt negatief beïnvloed door negatieve resultaten uit het verleden. Om het negatieve beeld bij te stellen is geadviseerd om deze reserve volledig te integreren in de algemene reserve. Het inzichtelijk houden hiervan heeft geen meerwaarde. De te verwachten positieve resultaten kunnen nu apart worden gereserveerd om de geplande buffer van € 2,5 miljoen voor bouwgrondexploitatie op te bouwen.

Het weerstandsvermogen wordt bepaald aan de hand van de aard en omvang van de aanwezige risico's en de middelen die er zijn om deze risico's af te dekken (weerstandscapaciteit). De risico's zijn te verdelen in structurele en incidentele risico's. De gemeente Renkum hanteert hiervoor de termen dynamisch en statisch. De door de gemeente benoemde risico's worden toegelicht en gekwantificeerd. Een belangrijk aandachtspunt hierbij is de volledigheid. Zijn alle risico's wel benoemd? Het is aan de gemeente om dit te waarborgen. Verder is het in het kader van transparantie aan te bevelen om in ieder geval de omvangrijke, maar ook de politiek gevoelige risico's specifiek te vermelden in de paragraaf weerstandsvermogen. De confrontatie van de aanwezige risico's met de aanwezige weerstandscapaciteit leert dat deze laatste voldoende lijkt om de risico's af te dekken.

Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) schrijft voor dat de begroting aan vastgestelde inrichtingseisen moet voldoen. Ten aanzien van dit aspect zijn verbeterpunten te realiseren. De verplichte paragrafen uit de begroting zijn vergeleken met de 'ideale model paragrafen'. Hieruit kan worden geconcludeerd dat ook hier nog een aantal verbeterpunten zijn. Dit is ook van toepassing op de financiële begroting. De planning en controlcyclus is ingericht op de wijze zoals gebruikelijk is bij gemeenten. Er zijn geen signalen dat deze in de praktijk niet voldoet.

Hoewel de begroting 2008 van de gemeente Renkum niet voor de volle honderd procent voldoet aan de bepalingen van het BBV, dient wel te worden opgemerkt dat de begroting van Renkum bij een vergelijking op basis van de BBV-eisen met de begrotingen van andere gemeenten er globaal genomen goed uitziet. Niettemin is verbetering wel mogelijk en ook wenselijk.

2. Doen zich tussen de gemeente Renkum en de selectiegroep verschillen voor ten aanzien van de belastingen en rechten en zo ja, in welke mate zijn deze verschillen te verklaren?

Woonlasten Renkum 2008 voor meerpersoonshuishoudens vergeleken volgens COELO
Bij de vergelijking van de gemeentelijke woonlastendruk voor burgers op basis van COELO blijkt dat het totaal van de gemeentelijke woonlasten (OZB (woningen), reiniging en riolering) van een meerpersoonshuishouden in Renkum € 820 te bedragen. Vergeleken met de selectiegroep van € 573 ligt de woonlastendruk in de gemeente Renkum daar € 247 boven. Op de website van het COELO neemt de gemeente Renkum plaats 447, waarbij de hoogste waarneming plaats 465 is. De selectiegroep zit gemiddeld op plaats 88.

De hoge woonlasten worden voor bijna de helft veroorzaakt door de hogere reinigingsrechten. Voorts verklaren de hogere gemiddelde waarde van de woningen in combinatie met het hogere OZB-tarief voor iets meer dan 1/3 deel de hogere woonlasten. Het restant (1/6 deel) hangt samen met hogere rioolrechten.

Gemeentelijke heffingen 2008 per inwoner vergeleken met selectiegemeenten

Op grond van de gegevens van de gemeentebegrotingen 2008 van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) blijkt dat de feitelijke opbrengsten van de heffingen die tot het belastingpakket worden gerekend (OZB (woningen en niet-woningen), riool- en afvalstoffenrecht) van Renkum € 124 per inwoner boven het gemiddelde van de selectiegemeenten te liggen (zie de tabel in paragraaf 3.5). Dat komt vooral door hogere baten bij reiniging (€ 50 per inwoner) en OZB (woningen en niet-woningen) € 64 per inwoner). De overige heffingen liggen € 2 per inwoner boven het gemiddelde van de selectiegroep.

Redelijk peil artikel 12 Fvw voor 2008

Voorts is de feitelijke belastingopbrengst 2008 van de gemeente Renkum vergeleken met die van het zogenaamde redelijk peil zoals dat wordt gehanteerd bij de toelating tot artikel 12 van de Fvw voor 2008. Uit deze vergelijking blijkt dat de gemeente, in het theoretische geval dat zij in 2008 een aanvraag zou hebben ingediend, niet zou zijn toegelaten tot artikel 12. Per saldo liggen de opbrengsten die tot het redelijk peil behoren voor Renkum afgerond € 0,4 miljoen lager dan de norm in 2008.

3. Hoe verhouden de eigen inkomsten (OZB en overige heffingen) en de nettolasten van de gemeente Renkum zich in 2008 ten opzichte van de clusters van de algemene uitkering en hoe is dat beeld ten opzichte van de nettolasten van de selectiegroep?

OZB en OEM-baten per inwoner vergeleken met gemeentefonds

Uit deze vergelijking blijkt dat de inkomsten uit de OZB afgerond € 1,5 miljoen ofwel € 46 per inwoner boven het niveau liggen waarmee in het gemeentefonds wordt gerekend. Dit komt door het relatief hoge OZB-tarief voor zowel woningen als niet-woningen (hoger dan het rekestarief). Hierdoor kan de gemeente zich, afhankelijk van de baten uit de 'Overige eigen middelen' (OEM) in principe een navenant hoger nettolastenniveau permitteren. Immers de algemene uitkering beoogt gemeenten een gelijke voorzieningencapaciteit te bieden onder de vooronderstelling dat de baten eveneens op een gemiddeld niveau liggen.

Bij de totstandkoming van de verdeling van het gemeentefonds in 1997 is er vanuit gegaan dat gemeenten een zeker bedrag aan OEM genereren. Deze OEM bedroeg 5,4% van de uitgavenmaatstaven ofwel in het geval van Renkum een bedrag van afgerond bijna € 1,6 miljoen. De werkelijke OEM bedraagt in de gemeente Renkum bijna € 1,1 miljoen. Dit betekent dat de gemeente Renkum € 450.000 ofwel € 14 per inwoner minder OEM (exclusief mutaties reserves) genereert dan het gemeentefonds veronderstelt. Daardoor zou de lastenkant in de gemeente Renkum dus lager moeten zijn dan vanuit het gemeentefonds wordt geïndiceerd, tenzij de OZB-inkomsten hoger zijn dan waarvan het gemeentefonds uitgaat (hetgeen het geval is).

OZB en OEM per inwoner vergeleken met de selectiegroep

Verder blijkt dat de gemeente Renkum afgerond € 2 miljoen ofwel € 64 per inwoner meer aan OZB ontvangt dan de selectiegroep. Uit nadere analyse blijkt dat dit enerzijds komt omdat de gemeente Renkum gemiddeld een hogere OZB-waarde per inwoner heeft dan de selectiegroep (respectievelijk € 148.000 en € 125.000 per inwoner) in combinatie met een gemiddeld hoger OZB-tarief (respectievelijk € 3,39 en € 2,75). Bij de 'Overige eigen middelen' daarentegen genereert Renkum € 38 per inwoner minder eigen baten dan de selectiegroep, namelijk € 35 per inwoner tegenover € 73 per inwoner bij de selectiegroep.

Nettolasten Renkum per inwoner vergeleken met gemeentefonds

Uit de vergelijking van de nettolasten van de gemeente Renkum met de (norm) inkomsten van het gemeentefonds (de zogenaamde vergelijking met zichzelf) blijkt dat de gemeente Renkum vooral hogere nettolasten respectievelijk lagere baten heeft op de clusters:

- Algemene ondersteuning (€ 1,4 miljoen ofwel € 43 per inwoner meer lasten);
- Openbare orde en veiligheid (€ 0,9 miljoen ofwel € 28 per inwoner meer lasten);
- Groen (€ 0,8 miljoen ofwel € 26 per inwoner meer lasten);
- Kunst en ontspanning, vooral sport (€ 0,7 miljoen ofwel € 23 per inwoner meer lasten);
- Wegen en water (€ 0,7 miljoen ofwel € 21 per inwoner meer lasten);
- Overige eigen middelen exclusief mutaties reserves (€ 0,45 miljoen ofwel € 14 per inwoner minder baten).

Dat kan Renkum zich permitteren omdat zij meer baten dan wel lagere nettolasten heeft op met name de volgende clusters:

- OZB (€ 1,5 miljoen ofwel € 46 per inwoner meer baten);
- Per saldo onttrekkingen aan reserves (€ 1,1 miljoen ofwel € 36 per inwoner meer baten);
- Tijdelijk (vermoedelijk meer dan 10 jaar) aflopende hogere baten uit de algemene uitkering van in 2008 € 24 per inwoner als gevolg van de suppletie-uitkering afschaffing OZB woningen gebruikers;
- Maatschappelijke zorg (€ 0,6 miljoen ofwel € 18 per inwoner minder lasten);
- Riolering (€ 0,5 miljoen ofwel € 14 per inwoner minder lasten).

Nettolasten Renkum per inwoner vergeleken met de selectiegroep

Uit de vergelijking van de gemeente Renkum met de selectiegroep blijkt dat de gemeente vooral hogere nettolasten dan wel lagere baten heeft op de (sub)clusters:

- Maatschappelijke zorg (€ 1,9 miljoen ofwel € 61 per inwoner meer);
- Ontspanning, vooral sport (€ 1,2 miljoen ofwel € 38 per inwoner meer);
- Groen (€ 1,2 miljoen ofwel € 37 per inwoner meer);
- Educatie (€ 1,0 miljoen ofwel € 33 per inwoner meer);
- Openbare orde en veiligheid (€ 0,8 miljoen ofwel € 24 per inwoner meer);
- Wegen (€ 0,4 miljoen ofwel € 14 per inwoner meer);

Dat kan Renkum zich permitteren omdat zij meer baten dan wel lagere nettolasten heeft dan de selectiegroep op met name de volgende clusters:

- Algemene uitkering (€ 2,9 miljoen ofwel € 92 per inwoner meer baten);
- OZB (€ 2,0 miljoen ofwel € 64 per inwoner meer baten);
- Mutaties reserves (€ 1,7 miljoen ofwel € 53 per inwoner verschil tussen groei en interen op reserves);
- Reiniging (€ 0,5 miljoen ofwel € 15 per inwoner meer baten);
- Riolering (€ 0,7 miljoen ofwel € 21 per inwoner meer baten).

Samengevat in tabelvorm

In tabel 1 worden de grootste afwijkingen die zijn gevonden bij de vergelijking van de gemeente met zichzelf en het gemiddelde van de selectiegemeenten nog eens samengevat. Overigens wordt de vergelijking met zichzelf daarbij als de belangrijkste indicatie gezien voor de te nemen maatregelen om eventuele financiële problemen te voorkomen en/of te verminderen. De grijs gemarkeerde cellen wijzen in dezelfde richting.

Tabel 1: Overzicht grootste afwijkingen

Inkomstenclusters	Renkum vergeleken met zichzelf	Verklaring	Renkum vergeleken met de selectiegemeenten	Verklaring
OZB	+46	Hogere OZB-tarief woningen en niet-woningen dan rekentarief	+64	Hogere OZB- waarde per inwoner en hoger OZB-tarief voor woningen en niet-woningen
Overige eigen middelen exclusief mutaties reserves	-15	Minder baten op gelduitzettingen onder andere door lager eigen vermogen en lasten in plaats van baten bij grondexploitatie	-38	Minder baten op gelduitzettingen onder andere door lager eigen vermogen en lasten in plaats van baten bij grondexploitatie
Mutaties reserves	+36	Onttrekkingen reserves onder andere door hoge buffer van € 0,5 miljoen voor tegenvallers	+53	Renkum onttrekt aan de reserves, de selectiegroep stort in reserves. Onder andere door hoge buffer van € 0,5 miljoen voor tegenvallers (afkomstig uit rekeningsoverschotten)
Algemene uitkering (a.u)	-1		+92	Hogere aftrek OZB; hoger bedrag op maatstaven sociale structuur en leerlingen (voortgezet) speciaal onderwijs; tijdelijke maatstaf suppletie OZB
Uitgavenclusters				
Algemene ondersteuning	-43	Veel stelposten die wellicht versleuteld hadden kunnen worden	+5	Eveneens deels onjuiste boekingen bij selectiegroep
Openbare orde en veiligheid	-28	Lasten beroepsbrandweer	-24	brandweer
Groen	-26	Groene karakter van gemeente, veel begraafplaatsen met achterstallig onderhoud	-37	Groene karakter van gemeente, veel begraafplaatsen met achterstallig onderhoud
Kunst Ontspanning	-23	Hoge lasten vooral van sport onder andere door vijf sportparken, twee zwembaden	-1 -38	Hoge lasten sport.
Wegen Water	-21		-14 + 4	
Educatie	-13	Na correctie: Hoge huisvestingslasten onderwijs. Wellicht relatie met krimp.	-33	Na correctie: Hoge huisvestingslasten onderwijs. Wellicht relatie met krimp.
Werk en inkomen	-6	?	-13	
Volkshuisvesting, R/O en stadsvernieuwing	-5		-5 -5	
Maatschappelijke zorg	+18	?	-61	Hoge lasten huishoudelijke verzorging WMO, maar ook hogere vergoeding via gemeentefonds
Riolering	+14	BTW-effect. Geen zogenaamde winst	+21	
Reiniging	+5	BTW-effect. Geen zogenaamde winst.	+15	

Overige conclusies

Personeelsomvang

De personeelsomvang van de gemeente Renkum is op verzoek van de gemeente vergeleken met de personeelsomvang van de selectiegroep, de groep met eenzelfde

sociale structuur en centrumfunctie en met de groottegroep waartoe Renkum behoort. Dat is gedaan op basis van de gegevens van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) per 31-12-2006. Het aantal formatieplaatsen is inclusief burgemeester en wethouders en exclusief vrijwillige brandweer, raad en onderwijzend personeel.

Overigens bestaat de personele bezetting van een gemeente niet altijd alleen maar uit eigen personeel. Ook de deelname aan gemeenschappelijke regelingen en inhuur van personeel van derden of het inhuren van complete diensten komt bij gemeenten veelvuldig voor. Vanuit de door de gemeenten aangeleverde begrotingen kan helaas niet goed en zeker niet eenvoudig worden nagegaan in hoeverre de ene gemeente ten opzichte van de andere gemeente voor de uitvoering van haar taken meer of minder gebruik maakt van de diensten van andere bedrijven. Dat maakt het goed vergelijken van de personele bezetting van een gemeente uitermate moeilijk. Om toch enig inzicht daarover te krijgen is door de provincie Gelderland in de gemeente Renkum en de selectiegemeenten een globale inventarisatie gedaan van uitbestede taken. Daaruit kunnen we geen indicaties halen dat de gemeente Renkum sterk afwijkt in de mate van uitbesteding van taken.

De personeelsomvang van de gemeente Renkum per ultimo 2006 ligt met 7,6 formatieplaatsen per 1.000 inwoners boven het gemiddelde niveau van de selectiegroep, de grootteklasse en het gemiddelde van de groep gemeenten met eenzelfde soort sociale structuur en centrumfunctie. Een hoge of lage personeelsformatie zegt op zich niets over de mate van efficiency waarmee een taak wordt verricht. De formatie-omvang wordt sterk bepaald door het ambitieniveau van een gemeente en de keuze om taken al dan niet uit te besteden. Overigens dient wel bedacht te worden dat de financiële taakstelling van € 0,5 miljoen, die de gemeente Renkum in 2010 gerealiseerd wil hebben, voor het merendeel door een formatiereductie zal worden ingevuld.

De gemiddelde loonsom is in de gemeente Renkum met € 38.000 per formatieplaats € 350 tot € 800 lager dan in de groottegroep, de groep met een zelfde sociale structuur en centrumfunctie en de selectiegroep.

Een uitgebreid organisatieonderzoek is nodig om de verschillen per sector aan te kunnen geven, waarbij dan ook aandacht dient te worden besteed aan de mate van uitbesteding van taken en aan de inzet van personeel van derden.

Bevolkingsdaling

Terwijl de Nederlandse bevolking de afgelopen twintig jaar met 11,5% is gestegen is die van Renkum gedaald met 7%. Voor de periode 2005-2025 wordt door het CBS de prognose gegeven dat Renkum met 17% in inwonertal zal dalen, gepaard gaande met een verwachte daling van het aantal huishoudens (en dus woningen) van meer dan 10%. Hiermee behoort Renkum tot de groep van grootste dalers. De effecten van bevolkingsdaling doen zich direct voelen in de omvang van de algemene uitkering (daling van één á twee miljoen euro structureel in 2025), maar mogelijk ook bij specifieke uitkeringen en overige eigen inkomsten (grondexploitatie).

Renkum heeft de financiële gevolgen van de bevolkingsdaling vanaf 1988 opgevangen binnen de jaarlijkse begrotingen. Dit verklaart voor een deel de hogere belastingdruk ten opzichte van vergelijkbare gemeenten. Het effect van deze daling zal de komende twintig jaar meer financiële pijn veroorzaken. De gemeente zal een keuze moeten maken hoe om te gaan met het bestaande voorzieningenniveau.

Aanbevelingen

Hierna geven wij de aanbevelingen uit de begrotingsscan weer volgens de opbouw van het rapport: per onderdeel globaal in volgorde van belangrijkheid. Voor een nadere motivatie van deze aanbevelingen verwijzen we naar de inhoud van de begrotingsscan. Van de gemeente wordt een reactie verwacht op de aanbevelingen, die zal worden gemonitord door de provincie bij de normale procesgang van het financiële toezicht door de provincie op de gemeente.

Aanbevelingen voortkomend uit de analyse van de financiële positie van Renkum

1. Neem een meerjarig overzicht van incidentele baten en lasten op.
2. Geef een toelichting op de belangrijkste ontwikkelingen ten opzichte van de uiteenzetting van de financiële positie van het vorige begrotingsjaar en/of jaarrekeningresultaat. Dus niet alleen ten opzichte van de kadernota.
3. Houd in de meerjarenraming rekening met een dalend inwonertal, zowel bij de baten als bij de lasten (zie ook hoofdstuk 5).
4. Het totaal berekende risico specificeren in categorieën, maar de grootste risico's wel individueel benoemen. Hierdoor wordt meer inzicht geboden, terwijl indien gewenst terughoudendheid kan worden betracht.
5. Volg een jaarlijkse systematiek om risico's op alle beleidsvelden inzichtelijk te maken, waarbij het streven is om alle risico's volledig in kaart te brengen en zoveel mogelijk te kwantificeren.
6. Leg in elke paragraaf een relatie met de opgenomen risico's in de paragraaf weerstandsvermogen.
7. Breng de voorziening onderhoud gebouwen op peil.
8. Beschrijf het onderhoud van de kapitaalgoederen water en groen in deze paragraaf.
9. Neem concreet per kapitaalgoed op voor welk onderhoudsniveau is gekozen. Bepaal de hieruit voortvloeiende financiële consequenties.
10. Geef aan hoe de financiële consequenties van het gekozen onderhoudsniveau zijn vertaald in de begroting en de meerjarenraming, waarbij een cijfermatige opstelling verhelderend werkt.
11. Geef een algemene visie op de wijze waarop de gemeente bestuurlijk met verbonden partijen wenst om te gaan, ook in meerjarig kader.
12. Leg de wijze waarop toezicht (toezichtarrangement) wordt gehouden op de verbonden partijen vast.
13. Schat de risico's in en kwantificeer deze. Neem deze vervolgens per verbonden partij op.
14. Bepaal of de vooraf vastgelegde doelstelling is gerealiseerd door de verbonden partij en beschrijf het resultaat. Als dat niet het geval is verklaar waarom niet en beschrijf welke maatregelen er worden getroffen om de doelstelling wel te realiseren.
15. Rapporteer over de voortgang van de onderzoeken op basis van de 'verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid gemeente Renkum' in de paragraaf Bedrijfsvoering.
16. Vermeld onderwerpen die zijn opgenomen in de verordeningen maar waar de gemeente, om welke reden dan ook, niet aan voldoet expliciet in het jaarverslag respectievelijk de begroting. Dit moet geen zoektocht worden voor de raad maar helder en transparant verantwoord worden.
17. Maak periodiek een afweging of de bepalingen uit de verordeningen nog voldoen aan de wensen van de raad.
18. Integreer de reserve bouwgrondexploitatie volledig in de algemene reserve.
19. Neem een duidelijke visie op voor het grondbeleid in relatie tot de te realiseren programmadoelstellingen en geef aan op welke wijze het grondbeleid wordt uitgevoerd.
20. Neem de berekening van de bespaarde rente van de reserves op in de financiële

begroting.

21. Neem bij het overzicht van de productramingen het saldo van de baten en lasten, de algemene dekkingsmiddelen en de algehele totalen op.
 22. Neem in het overzicht van algemene dekkingsmiddelen het saldo op van de compensabele BTW en de uitkering uit het BTW-compensatiefonds (nog van toepassing voor 2009).
- Zie voor overige (gedetailleerde) aanbevelingen bijlage 8.

Aanbevelingen voortkomend uit de begrotingsanalyse

1. Zorg dat de begroting is ingericht volgens de eisen van het BBV (zie ook bijlage 10)
2. Ga bij de voorbereiding van de begroting 2009 na of de geconstateerde relatief hoge dan wel lage nettolasten/baten bij de verschillende (sub)clusters (begrotingsfuncties) veroorzaakt worden door eigen beleid dan wel door objectieve factoren. Indien de oorzaak ligt in eigen beleid, maak dan duidelijk wat dit eigen beleid inhoudt en laat de raad dan beslissen of hij dit eigen beleid wil voortzetten. Hou daarbij uiteraard rekening met mogelijke verklaringen van verschillen door de wijze van boeken van lasten en baten.
3. Zorg dat de voor het onderdeel Fonds werk en inkomen de integratiebudgetten zoveel mogelijk worden aangewend teneinde de lasten voor de bijstand zoveel mogelijk te verminderen. Immers er wordt thans op het integratiebudget geld overgehouden dat, met inachtneming van de zogenaamde meeneemregeling, moet worden teruggegeven.
4. Zorg voor een zoveel mogelijke juiste functionele wijze van toerekening van lasten en baten, ook voor stelposten. Dit met name in relatie tot de hoge lasten bij het cluster Algemene ondersteuning en de niet geheel juiste functionele boekingen van onderwijshuisvesting.
5. Voer na de aanpassing van de juiste boekingen opnieuw een begrotingsanalyse uit.

Aanbevelingen voortkomend uit de problematiek van de bevolkingsdaling

1. Analyseer in welke mate de bevolkingsdaling gevolgen heeft voor de huidige financiële positie van de gemeente Renkum.
2. Analyseer of de bevolkingsdaling de ontwikkeling van gemeentelijk beleid heeft beïnvloed.
3. Zet een proces op gang van acceptatie en erkenning van de bevolkingsafname van de gemeente Renkum.
4. Maak in verband met de verwachte daling van het aantal huishoudens in Renkum regionaal afspraken over woningbouw en eventuele herstructurering van woningen en bedrijventerreinen.
5. Ga voor alle taakvelden afzonderlijk na welke effecten krimp heeft gehad en heeft voor de instandhouding van het voorzieningenniveau.
6. Ga daarbij tevens na of er nu en in de nabije toekomst een relatie is tussen hoge nettolasten op bepaalde uitgavenclusters en het dalende inwonertal, met name bij de grondexploitatie en onderwijs. Kijk voor het onderwijs daarbij naar het onderzoek dat de provincie Limburg heeft laten uitvoeren.
7. Anticipeer in beleidsmatige zin op deze bevolkingsdaling gericht op een perspectief in de toekomst; maak expliciete keuzes. Leer daarbij van de Parkstadgemeenten in Limburg.
8. Investeer creatief in de kwaliteit van de leefomgeving, waarbij gelet wordt op het toekomstige inwoneraantal, eventuele wijziging van bevolkingssamenstelling (vergrijzing, ontgroening, verkleuring, werkzame personen) en daling van het aantal huishoudens.
9. Ga na of de gemeente in aanmerking komt voor de hardheidsclausule van de Wet op het voortgezet onderwijs; bouw eventuele nieuwe scholen multifunctioneel.

1 INLEIDING

In deze inleiding schetsen wij de procedurele gang van zaken rond de begrotingsscan. Zo gaan wij in paragraaf 1.1 in op het doel van de begrotingsscan en staat in paragraaf 1.2 de gevolgde werkwijze. Paragraaf 1.3 bevat de kenmerken van de gemeente Renkum en de selectiegroep. En ten slotte bevat paragraaf 1.4 de leeswijzer van deze begrotingsscan.

1.1 Doel van de begrotingsscan

In het algemeen gesteld is het doel van de begrotingsscan drieledig. Allereerst verschaft de begrotingsscan de gemeente inzicht in de eigen financiële situatie, de begrotingsscan kan dan helpen om keuzen te maken bij ombuigingsoperaties of bij nieuw-voor-oud beleid discussies. De begrotingsscan tracht tevens de financiële functie van de gemeente te versterken en zo een mogelijke verdere cumulatie van financiële problematiek bij de gemeente te voorkomen. En ten slotte biedt de begrotingsscan de mogelijkheid om, in geval van een kwetsbare financiële situatie, te verkennen of de gemeente aan de toelatingseisen van artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet voldoet.

Bij een raad en een college leeft soms de verwachting dat na een begrotingsscan de eventueel aanwezige financiële problemen opgelost zijn, maar dit is niet de doelstelling van de begrotingsscan. De begrotingsscan geeft geen pasklare oplossing voor eventuele problemen. In de begrotingsscan maken wij enkel eventuele problemen inzichtelijk. De gemeente dient ze zelf op te lossen.

De begrotingsscan is niet vrijblijvend. De gemeente is verantwoordelijk voor het vervolg. Om deze reden is een reactie van de gemeente over de wijze waarop zij denkt om te gaan met de opgenomen aanbevelingen aan de provinciale toezichthouder (en een afschrift aan de IFLO) noodzakelijk. De wijze waarop de gemeente omgaat met de aanbevelingen wordt gemonitord door de toezichthouder.

De conclusies en aanbevelingen kunnen ook input zijn voor overleg tussen de gemeente en de provincie in het kader van het begrotingstoezicht.

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Renkum heeft in december 2007 een begrotingsscan aangevraagd. Overigens is bij de gemeente Renkum al eerder (in 2002) een begrotingsscan gemaakt door IFLO en de provincie. Een samenvatting van de resultaten daarvan staat opgenomen in bijlage 11. Daarin is ook opgenomen hoe de gemeente met die aanbevelingen is omgegaan.

1.2 Werkwijze

Deze begrotingsscan bestaat uit drie analyses. Als eerste kijken we naar de ontwikkeling van de financiële positie in de gemeente Renkum. Hiervoor onderwerpen we de begroting, de jaarrekeningen en de weerstandscapaciteit van de afgelopen jaren aan een onderzoek. In de tweede analyse vergelijken we de belastingdruk van de gemeente Renkum met de selectiegroep. En in de derde analyse vergelijken we de nettolasten van de gemeente Renkum op clusterniveau met zowel de toedeling van middelen uit het gemeentefonds als

met de nettolasten van de selectiegroep. De drie analyses zijn te vatten in de volgende onderzoeksvragen:

Onderzoeksvraag 1

Wat kan aan de hand van de gemeenterekeningen van vanaf 2005, de begroting 2008 en de meerjarenraming 2009 tot en met 2011 over de financiële positie van de gemeente Renkum worden gezegd?

Onderzoeksvraag 2

Doen zich tussen de gemeente Renkum en de selectiegroep overeenkomsten en verschillen voor ten aanzien van de belastingen en rechten en zo ja, in welke mate zijn deze verschillen te verklaren?

Onderzoeksvraag 3

Hoe verhouden de eigen inkomsten (OZB en overige heffingen) en de nettolasten van de gemeente Renkum zich in 2008 ten opzichte van de clusters van de algemene uitkering en hoe is dat beeld ten opzichte van de nettolasten van de selectiegroep?

Personeelsomvang

Daarnaast is op verzoek van de gemeente nog een speciaal hoofdstuk gewijd aan de personeelsomvang en -kosten van de gemeente in vergelijking met andere groepen van gemeenten.

Bevolkingsdaling

De bevolkingsomvang van Renkum is sinds 1988 met 7% gedaald. Uit prognoses blijkt dat voor Renkum tot en met 2025 een verdere daling wordt voorzien van 17%. Hiermee behoort Renkum tot de groep met grootste dalers, vergelijkbaar met gemeenten in de Achterhoek, Drenthe, Oost Groningen en Zuid Limburg. In samenhang hiermee wordt voor Renkum een afname van het aantal huishoudens voorzien van meer dan 10%.

Dat was aanleiding om in overleg met de gemeente in deze begrotingsscan een apart hoofdstuk te wijden aan de (financiële) gevolgen van bevolkingsdaling voor de gemeente Renkum. Bevolkingsdaling is een nog niet uitgekristalliseerde problematiek, maar dit hoofdstuk tracht, met name aan de hand van het rapport van de Raad voor het openbaar bestuur (Rob) en de Raad voor de financiële verhoudingen (Rfv) over dit onderwerp, een beeld te schetsen van de mogelijke gevolgen. De provinciale financiële toezichthouders zullen zich komend jaar in een werkgroep buigen over de gevolgen van bevolkingsdaling voor hun toezichtbeleid.

Basisgegevens

Uitgangspunt van onze werkwijze is de begroting 2008 en de jaarrekening 2006 van de gemeente Renkum. De gemeente Renkum heeft cijfers aangeleverd van de begroting 2008, inclusief wijzigingen tot mei 2008. De wijzigingen betreffen met name de structurele doorwerking van de najaarsnota 2007 en de bestemming van het resultaat van de jaarrekening 2006.

1.3 Kenmerken

Bij de beantwoording van de onderzoeksvragen 2 en 3 wordt uitgegaan van een selectiegroep. Op basis van de belangrijkste structuurkenmerken van de gemeente Renkum is in samenspraak met de gemeente en de provincie

gezocht naar gemeenten die zoveel mogelijk zowel gemiddeld genomen als individueel herkenbaar vergelijkbaar zijn met Renkum, verder te noemen de selectiegroep. Deze gemeenten zijn: Epe, Leusden, Lingewaard, Overbetuwe en Rheden. De structuurkenmerken van de gemeenten zijn van belang omdat zij sterk bepalend zijn voor de toedeling van de middelen van het gemeentefonds. Hoewel geen selectie criterium is in verband met de problematiek rond bevolkingsdaling dit gegeven ook opgenomen in de tabel¹.

Tabel 1.1 Kenmerken Renkum en selectiegemeenten

Selectiegemeenten	sociale structuur	centrumfunctie	inwoners	provincie	algemene uitkering per inwoner	groei of daling inwoners 2005-2025 in %
Epe	redelijk	redelijk	32.989	Gelderland	770	-2
Leusden	goed	weinig	28.610	Utrecht	635	-8
Lingewaard	goed	weinig	45.125	Gelderland	701	8
Overbetuwe	goed	weinig	44.018	Gelderland	708	27
Rheden	redelijk	weinig	43.950	Gelderland	841	-12
Renkum	redelijk	weinig	31.640	Gelderland	822	-17

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beantwoorden wij de eerste onderzoeksvraag door te focussen op de jaarrekeningen 2005 en 2006, de begroting 2008, de meerjarenraming 2009 – 2011, het weerstandsvermogen en de overige paragrafen. In hoofdstuk 3 vergelijken wij de gemeente Renkum met de selectiegroep op de punten belastingen/rechten en belastingdruk. Hoofdstuk 4 bevat de vergelijking op clusterniveau van de nettolasten van de gemeente Renkum met de algemene uitkering en met de selectiegroep. Hoofdstuk 5 gaat in op de bevolkingsdaling en de financiële problematiek die dat met zich meebrengt. In hoofdstuk 6 wordt ingegaan op de personeelsomvang en -kosten.

¹ Bevolkingsdaling: gevolgen voor bestuur en financiën, ROB/Rfv, maart 2008

2 DE ONTWIKKELING VAN DE FINANCIËLE POSITIE VAN DE GEMEENTE RENKUM

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt in het kort een beeld geschetst van de financiële positie van de gemeente Renkum. Daarbij wordt ingegaan op het financiële beleid (paragraaf 2.2), de begrotingspositie 2008 en het meerjarenbeeld 2009-2011 (paragraaf 2.3), de jaarrekeningresultaten vanaf 2003 (paragraaf 2.3.2), de risico's van de grondexploitatie (paragraaf 2.4), en de conform het BBV verplichte paragrafen (paragraaf 2.5). Het hoofdstuk wordt afgesloten met conclusies en aanbevelingen (paragraaf 2.6).

2.2 Financieel beleid

2.2.1 Algemeen

Een gemeente is in eerste instantie zelf verantwoordelijk voor een gezond financieel beleid. De wetgever legt in artikel 189 van de Gemeentewet de verantwoordelijkheid voor het evenwicht in de begroting bij de gemeenteraad. Gedeputeerde Staten toetsen op basis van de Gemeentewet (artikel 203) vervolgens of de begroting naar hun oordeel structureel in evenwicht is.

De begroting en de jaarrekening dienen te zijn ingericht volgens het BBV. Bij de begrotingsbeoordeling hanteren Gedeputeerde Staten van Gelderland als toezichthouder de criteria die in het provinciale beleidskader van 2004 zijn vastgesteld.

Bij de beoordeling van de financiële positie van een gemeente neemt de begroting een centrale plaats in. De beslissing over de wijze van toezicht hangt nauw samen met de vraag of er al dan niet sprake is van een structureel evenwichtige financiële situatie in een gemeente. Dit houdt in dat het beleid van een gemeente er op gericht moet zijn dat de structurele lasten worden gedekt door de structurele baten.

Het begrotingsbeleid kan niet los worden gezien van de andere elementen van het financiële beleid. Hierbij valt te denken aan het beleid op de onderdelen zoals die zijn vastgelegd in een aantal verplichte paragrafen op grond van het BBV (lokale heffingen, weerstandsvermogen, onderhoud kapitaalgoederen, financiering, bedrijfsvoering, verbonden partijen en grondbeleid) en overigens ook aan de verplichte verordeningen op grond van de artikelen 212, 213 en 213a van de Gemeentewet, waarin de kaders van het financiële beleid en beheer moeten worden vastgelegd.

Samenhangend beleid op deze terreinen vormt een randvoorwaarde voor een gezonde financiële positie. Het beleid op de afzonderlijke terreinen dient onderbouwd en door de raad vastgesteld te zijn. In deze paragraaf komen de genoemde onderwerpen aan de orde.

Wij besteden achtereenvolgens aandacht aan:

- de inrichting van uw begroting en meerjarenraming, afgezet tegen de eisen van het BBV (paragraaf 2.2.2);
- de cyclus voor het financiële beleid (paragraaf 2.2.3);

- de verplichte verordeningen op grond van artikelen 212, 213 en 213a van de Gemeentewet (paragraaf 2.2.4) en de tijdige inzending van de begroting, de jaarrekening en andere stukken (paragraaf 2.2.6).

2.2.2 Inrichting begroting en meerjarenraming

Volgens de voorschriften van het BBV bestaat de begroting ten minste uit:

- de beleidsbegroting, opgebouwd uit het programmaplan en de paragrafen;
- de financiële begroting, opgebouwd uit het overzicht van baten en lasten met toelichting en de uiteenzetting van de financiële positie met toelichting en
- de meerjarenraming, bevattende een raming van de financiële gevolgen voor de drie jaren volgend op het begrotingsjaar, waaronder de baten en lasten van het bestaande en het nieuwe beleid dat in de programma's is opgenomen, evenals de uiteenzetting van de financiële positie voor die jaren. Afzonderlijke aandacht wordt ten minste besteed aan de arbeidskosten gerelateerde verplichtingen, investeringen, financiering en de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen.

In de door de gemeenteraad op 7 november 2007 vastgestelde begroting 2008 van de gemeente Renkum zijn 9 programma's en een onderdeel algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien opgenomen. De verplichte paragrafen zijn ook opgenomen en aangevuld met extra paragrafen voor Subsidies en Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO). De bijbehorende meerjarenraming 2009-2011 is een onderdeel van de begroting. Verder is een achttal bijlagen toegevoegd.

Uit ons onderzoek van de begroting 2008 op basis van de eisen van het BBV (zie bijlage 10) maken wij op dat een aantal voorgeschreven onderdelen ontbreekt. De begroting 2008 van de gemeente Renkum voldoet daarom niet voor de volle honderd procent aan de bepalingen van het BBV. Daarbij dient wel te worden opgemerkt dat de begroting van Renkum bij een vergelijking op basis van de BBV-eisen met de begrotingen van andere gemeenten er globaal genomen goed uitziet. Niettemin is verbetering wel mogelijk en ook wenselijk.

Aanbeveling 2.1

De aanbevelingen voor verbetering van de inrichting van de begroting in relatie tot een optimale (en ook voorgeschreven) informatiewaarde zijn:

- Neem in het overzicht van algemene dekkingsmiddelen het saldo op van de compensabele BTW en de uitkering uit het BTW-compensatiefonds (nog van toepassing voor 2009).
- Neem bij het overzicht van de productramingen het saldo van de baten en lasten, de algemene dekkingsmiddelen en de algehele totalen op.

Financiële begroting

Met het ministerie van BZK (als toezichthouder op de provincies) is afgesproken om bij de beoordeling van de begrotingen 2007 – als gezamenlijk variabel onderzoek in het kader van het financiële toezicht – nader aandacht te besteden aan het onderwerp 'de financiële begroting'. Uitgangspunt voor het onderzoek met betrekking tot de in de begroting 2007 opgenomen financiële begroting is uitsluitend de eisen die hieraan in het BBV worden gesteld. Dit onderzoek is via een checklist in het kader van deze begrotingsscan nu uitgevoerd voor de begroting 2008. De resultaten hiervan zijn opgenomen in bijlage 9 'Variabel onderzoek financiële begroting 2008' waarbij onderzoek is gedaan naar aspecten die inzicht verschaffen in de financiële begroting en de

uiteenzetting van de financiële positie. De checklist resulteert voor Renkum in 16 keer ja en 12 keer nee. Hierbij is uitsluitend gelet op het onderdeel financiële begroting en uitdrukkelijk niet op de afzonderlijke programma's. De 'nee' antwoorden zijn als verbeterpunten verwerkt in de aanbevelingen in bijlage 8. Een deel van de voorgeschreven informatie is wel afzonderlijk beschikbaar, maar maakt geen deel uit van de beleidsbegroting of de financiële begroting. De gemeente kan vrij eenvoudig aan een aantal verbeterpunten voldoen door deze informatie op te nemen in de beleidsbegroting of financiële begroting. Naast het belang voor de gemeente zelf (sturing door de raad) is het voor de toezichthouder voor de beoordeling van de financiële positie van belang dat de voorschriften op een correcte manier worden toegepast.

De accountant constateerde bij de jaarrekening 2006 dat de bestuurlijke informatiewaarde van de programmaverantwoording zou toenemen als er meer inzicht zou worden gegeven in de financiële uitkomsten in relatie tot het gevoerde en het gerealiseerde beleid.

Informatie voor derden

Naast de 'vrije indeling van de begroting in programma's', dient ten behoeve van de informatie voor derden (toezichthouder, Rijk, CBS en de EU) uit de productenraming onder andere een conversietabel producten-programma's en een conversietabel producten-functies te worden gegenereerd, met onder meer de baten en lasten volgens de functionele indeling. Deze functionele indeling is bij ministeriële regeling vastgesteld. De functionele indeling van de begroting 2008 is door de provincie tijdig ontvangen.

Naast deze begrotingsoverzichten dienen er kwartaalgegevens (realisatie) aan het CBS te worden geleverd. De tijdige aanlevering van deze kwartaalgegevens door Renkum leverde in het 1^e en 2^e kwartaal 2007 problemen op. Vanaf het 3^e kwartaal 2007 is dit opgelost en worden de rapportages op tijd verzonden. In 2007 waren er overigens geen problemen ten aanzien van de kwaliteit van de rapportages.

In januari 2007 zijn de gemeenten door middel van de circulaire 'lv3: belang, procedures en aanwijzingenbeleid' nader gewezen op het belang van een gewenste verdere verbetering van de kwaliteit en tijdigheid van de betreffende te verstrekken informatie. Met de kwaliteit van deze informatie zijn grote belangen gemoeid. Centraal wordt hier zwaar op ingezet en de druk op de toezichthouder om maatregelen te nemen wordt steeds verder opgevoerd.

Aanbeveling 2.2

- Neem een meerjarig overzicht van incidentele baten en lasten op.
- Geef een toelichting op de belangrijkste ontwikkelingen ten opzichte van de uiteenzetting van de financiële positie van het vorige begrotingsjaar en/of jaarrekeningresultaat. Dus niet alleen ten opzichte van de kadernota.
- Zie voor overige (gedetailleerde) aanbevelingen bijlage 8.

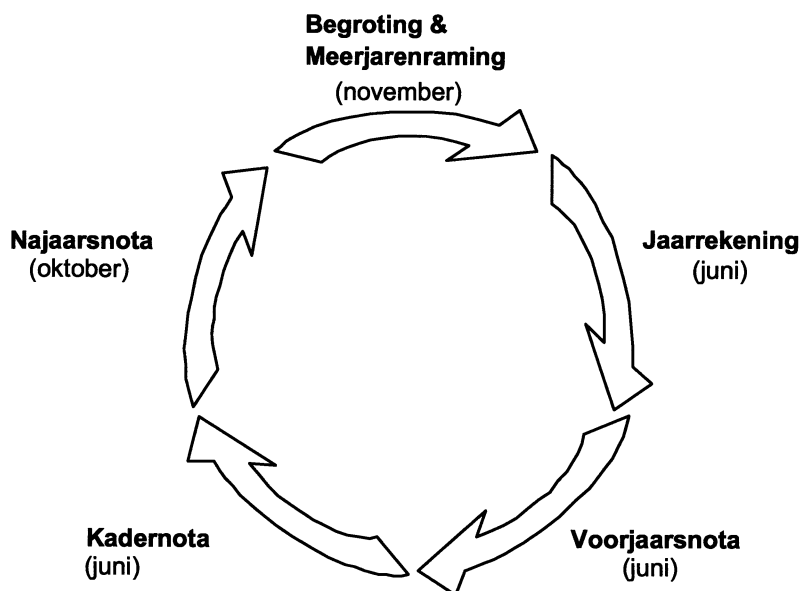
2.2.3 Cyclus voor het financiële beleid

Na de gemeenteraadsverkiezingen en de vorming van het college van burgemeester en wethouders in 2006 is er een coalitieakkoord 2006-2010 vastgesteld. Dit akkoord beschrijft in hoofdlijnen het beleid dat de coalitie in de periode 2006-2010 wil gaan voeren.

Met betrekking tot de financiën is daarin onder andere het volgende opgenomen. De begroting moet stormvast en sluitend zijn (instellen van een passende buffer is afhankelijk van risico's en noodzaak). Sober en doelmatig financieel beleid is richtlijn. Het college zet in op een overzichtelijke, transparante, reële en sluitende begroting en meerjarenraming met duidelijke doelstellingen.

De uitgangspunten voor dit beleid zijn uitgewerkt in de kadernota 2007-2011 (mei 2007) Hierin zijn onder andere de financiële en beleidsmatige kaders voor de begroting 2008 en de meerjarenraming 2009-2011 vastgelegd.

De hiervoor te volgen processen zijn globaal vastgelegd in de financiële verordening gemeente Renkum (november 2005) conform artikel 212 van de Gemeentewet.

Uiterlijk 30 juni van het begrotingsjaar biedt het college van burgemeester en wethouders de kadernota aan de raad aan met de kaders voor het volgende begrotingsjaar en de drie opvolgende jaren. De raad stelt uiterlijk 15 september deze nota vast. Dit kader vormt de grondslag voor de opstelling van de begroting. In de praktijk wordt de voorjaarsnota en kadernota gecombineerd tot één document dat vóór de zomer door de raad wordt vastgesteld. In deze nota worden tevens de structurele financiële gevolgen uit de tussenrapportages en de laatste jaarrekening verwerkt.

Hiernaast dienen er jaarlijks 2 tussentijdse rapportages te verschijnen waarin het college van burgemeester en wethouders de raad informeert over de realisatie van de begroting. De eerste (driemaandsrapportage-voorjaarsnota) dient te worden aangeboden vóór 30 juni van het lopende begrotingsjaar. In 2007 is deze gecombineerd met de kadernota 2007-2011. De tweede tussentijdse rapportage (achtmaandsrapportage-najaarsnota) wordt vóór 31 oktober van het lopende begrotingsjaar aan de raad aangeboden.

Inhoudelijk moet worden ingegaan op de uitgangspunten van de begroting en de ontstane afwijkingen. De financiële verordening gemeente Renkum geeft aan dat daarbij in ieder geval aandacht moet worden geschonken aan afwijkingen op de volgende posten:

- baten en lasten;
- de inkomsten uit de algemene uitkering;
- de resultaten uit de grondexploitatie;
- de gerealiseerde beleidsvoornemens
- en, als daar aanleiding voor is, de maatschappelijke effecten.

De planning- en controlcyclus wordt vervolgens uiteindelijk telkens afgesloten met de jaarrekening. De gemeente Renkum heeft hiermee de financiële cyclus 'op papier' in orde. In de praktijk worden de voorjaarsnota en de kadernota samengevoegd tot één document. Aanbidding aan de raad vindt in de regel plaats voor de zomervakantie. Er zijn geen signalen dat deze cyclus niet voldoet.

2.2.4 Verplichte verordeningen

Op grond van de Gemeentewet (artikelen 212, 213 en 213a) dient de raad verordeningen vast te stellen voor:

- de inrichting van het financiële beleid, het financiële beheer en de inrichting van de financiële organisatie (artikel 212 van de Gemeentewet);
- de controle op het financiële beheer en de inrichting van de financiële organisatie (artikel 213 van de Gemeentewet);
- het periodiek onderzoek door het college naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het door hen gevoerde bestuur (artikel 213a van de Gemeentewet).

De financiële verordening van een gemeente is een belangrijk instrument van de raad om invloed uit te oefenen op het financiële proces. Deze verordeningen zijn op 25 januari 2006 door de raad van de gemeente Renkum vastgesteld. De verordening ex artikel 212 van de Gemeentewet bevat elementen zoals opgenomen in de modelverordening van de VNG. Voor de verordeningen ex artikel 213 en 213a van de Gemeentewet is het VNG-model bijna volledig gehanteerd.

Verordening op grond van artikel 212 van de Gemeentewet (financiële verordening gemeente Renkum)

De raad stelt bij verordening de uitgangspunten voor het financiële beleid, alsmede voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie vast. Deze verordening waarborgt dat aan de eisen van rechtmatigheid, verantwoording en controle wordt voldaan. De verordening bevat in ieder geval:

1. regels voor waardering en afschrijving van activa;
2. grondslagen voor de berekening van de door het gemeentebestuur in rekening te brengen prijzen en tarieven voor rechten als bedoeld in artikel 229b van de Gemeentewet, alsmede voor zover deze wordt geheven, voor de afvalstoffenheffing bedoeld in artikel 15.33 van de Wet milieubeheer;
3. regels inzake de algemene doelstellingen en de te hanteren richtlijnen en limieten van de financieringsfunctie, daaronder begrepen taken en

bevoegdheden, de verantwoordingsrelaties en de bijbehorende informatievoorziening.

Op enkele onderwerpen van de thans geldende verordening wordt hierna nader ingegaan.

Afschrijvings- en activeringsbeleid

De financiële verordening gemeente Renkum bevat in artikel 10 regels voor waardering en afschrijving van vaste activa. Hierin is voorgeschreven dat eens per vier jaar een geactualiseerde nota activerings- en afschrijvingsbeleid ter vaststelling wordt voorgelegd aan de raad. De meest recente nota is vastgesteld op 23 februari 2005 en is in werking getreden met terugwerkende kracht op 1 januari 2004. Gelet op de bepalingen uit de verordening is deze nota thans aan actualisatie toe. De gemeente heeft het voornemen de geactualiseerde nota eind 2008 te behandelen in de raad.

Deze nota behandelt, zoals voorgeschreven in de genoemde verordening, de activering van investeringen en de afschrijvingstermijnen. Daarnaast wordt ook de procedure voor aanvraag en beheersing van kredieten behandeld. De opgenomen afschrijvingstabel en de gekozen afschrijvingsmethodiek geven geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

Reserves en voorzieningen

In artikel 12 van de financiële verordening gemeente Renkum is voorgeschreven dat het college eens per vier jaar een geactualiseerde nota reserves en voorzieningen ter vaststelling aanbiedt aan de raad. De meest actuele nota reserves en voorzieningen is op 23 februari 2004 vastgesteld en met terugwerkende kracht per 1 januari 2004 in werking getreden.

Volgens de planning uit de verordening is deze nota momenteel aan actualisatie toe. De gemeente heeft het voornemen de geactualiseerde nota eind 2008 te behandelen in de raad.

De voorgeschreven onderwerpen, de vorming en besteding van reserves en voorzieningen en de toerekening en verwerking van rente over de reserves en voorzieningen zijn opgenomen in de nota.

Financieringsfunctie

Op grond van de Wet financiering decentrale overheden (fido) is de raad gehouden om eens per vier jaar een treasurystatuut vast te stellen. Het eerste gemeentelijke financieringsstatuut (treasurystatuut 2001) is op 1 juli 2001 in werking getreden. De meest recente versie is het treasurystatuut 2007, deze dateert van 28 februari 2008. Renkum beschikt daarmee over een actueel kader. De in de financiële verordening gemeente Renkum voorgeschreven onderdelen, te weten het risicobeheer, de gemeentefinanciering, het kasbeheer en de administratieve organisatie en interne controle van de treasuryfunctie, zijn hierin opgenomen.

Voor inhoudelijke informatie over de paragraaf financiering wordt verwezen naar onderdeel 2.5.8 Financiering.

Overige onderwerpen

In artikel 11 van de financiële verordening gemeente Renkum is aangegeven dat er voor openstaande (belasting)vorderingen voorzieningen worden getroffen. Deze voorzieningen worden in mindering gebracht op de belastingvorderingen.

De opmerkingen met betrekking tot de financiële verordening Renkum in relatie

tot de paragrafen zijn opgenomen in paragraaf 2.5.8.

Verordeningen op grond van de artikelen 213 en 213a van de Gemeentewet

De accountant controleert de jaarrekening en geeft op basis hiervan een verklaring af waarin hij een oordeel geeft over de rechtmatigheid en het getrouwe beeld. Daarnaast gaat hij in zijn verslag in op zijn bevindingen. In het eerste lid van artikel 213 van de Gemeentewet wordt geregeld dat er binnen de gemeente regels worden gesteld die voldoende zorg voor de controle waarborgen. In de rest van artikel 213 wordt een aantal regels voor de accountantscontrole gesteld. Deze onderdelen van artikel 213 regelen dus dat er een externe controle is op de rechtmatigheid. De raad gebruikt de accountantsverklaring en het verslag van de bevindingen om zich een oordeel te vormen over de wijze waarop het college zich van haar bestuursbevoegdheden heeft gekweten. Op de op 25 januari 2005 vastgestelde verordening ex artikel 213 (controleverordening gemeente Renkum) zijn geen op- of aanmerkingen.

In de op 25 januari 2005 vastgestelde verordening ex artikel 213a (verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid gemeente Renkum) is bepaald dat jaarlijks minimaal twee onderzoeken naar de doelmatigheid van producten of achterliggende processen en/of doelmatigheid van een organisatieonderdeel van de gemeente moet plaatsvinden.

Van iedere gemeentelijke organisatie-eenheid wordt minimaal één product in de acht jaar aan een dergelijke toets onderworpen en/of iedere organisatie wordt minimaal eens in de acht jaar doorgelicht. Verder is bepaald dat het college de doeltreffendheid toetst van minimaal twee (delen van) programma's en paragrafen.

De afgelopen jaren zijn tijdig door het college onderzoeksplannen opgesteld op basis van voornoemde verordening. Het onderzoeksplan 2008 zet in op de volgende onderzoeken: flexibilisering secretariaten, effectiviteit uitstroombelid in het kader van de uitvoering van de Wet werk& bijstand en de mate waarin Renkum 'Europaproof' is.

Over de voortgang van de onderzoeken zou jaarlijks gerapporteerd moeten worden in de paragraaf bedrijfsvoering van de begroting en de jaarrekening. In de paragraaf bedrijfsvoering van de jaarrekening 2006 is dit summier opgenomen. In de paragraaf bedrijfsvoering van de begroting 2008 is nauwelijks iets over dit onderwerp vermeld.

Aanbeveling 2.3

- Rapporteer over de voortgang van de onderzoeken op basis van de 'verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid gemeente Renkum' in de paragraaf Bedrijfsvoering.
- Vermeld onderwerpen die zijn opgenomen in de verordeningen maar waar de gemeente, om welke reden dan ook, niet aan voldoet expliciet in het jaarverslag respectievelijk de begroting. Dit moet geen zoektocht worden voor de raad maar helder en transparant verantwoord worden.
- Maak periodiek een afweging of de bepalingen uit de verordeningen nog voldoen aan de wensen van de raad.

2.2.5 Tijdige inzending en vaststelling van de begroting, jaarrekening en andere stukken

Naast de hiervoor toegelichte materieel inhoudelijke bepalingen bevat de

Gemeentewet tevens regelgeving voor de tijdige inzending aan Gedeputeerde Staten van zowel de vastgestelde begroting als de jaarrekening. De termijn voor de vastgestelde begroting is daarbij gesteld op uiterlijk 15 november van het jaar voorafgaande aan dat waarvoor de begroting dient. Voor de vastgestelde jaarrekening geldt 15 juli van het jaar, volgend op het begrotingsjaar. Overschrijding van de gestelde termijnen kan gevolgen hebben voor de vorm van het financiële toezicht op de gemeente.

De vastgestelde begroting 2008 en de jaarrekening 2006 zijn tijdig ingezonden. Ook de afgelopen jaren heeft de gemeente steeds aan de wettelijke termijnen voldaan. De jaarrekening 2006 is vastgesteld in de raadsvergadering van 30 mei 2007 en op 12 juni 2007, dus tijdig, door de toezichthouder ontvangen. Doordat de jaarrekening steeds binnen de wettelijke termijn wordt vastgesteld, is het mogelijk de eventuele structurele effecten binnen de nieuwe begroting te verwerken.

Het inzenden van begrotingswijzigingen is wettelijk verplicht, waarbij de wettelijke termijn (twee weken na vaststelling door de gemeenteraad) in acht dient te worden genomen. De begrotingswijzigingen over het begrotingsjaar 2007 betreffen alleen de tussentijdse rapportages. Deze rapportages zijn tijdig ingezonden, andere begrotingswijzigingen worden niet opgesteld.

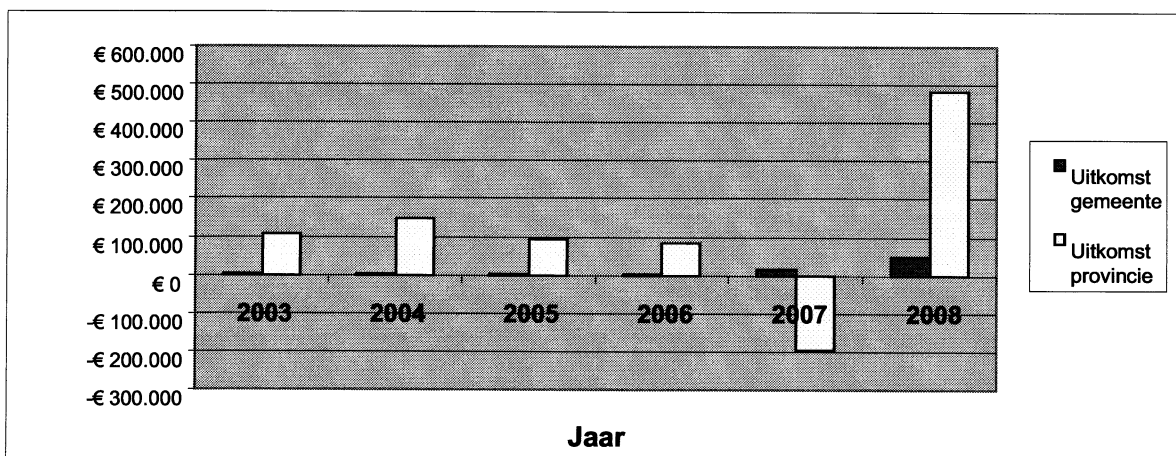
2.3 Begrotingspositie 2008 en meerjarenramingen 2009-2011

2.3.1 Algemeen

In dit hoofdstuk geven wij aan hoe de provinciaal toezichthouder tegen de financiële positie en het financiële beleid van de gemeente Renkum aankijkt. Het kader voor de beoordeling van de begroting wordt gevormd door het toezichtregime zoals geformuleerd in de Gemeentewet en verder zoals opgenomen in het provinciale Beleidskader financieel toezicht Gelderland (laatstelijk herzien in januari 2004).

2.3.2 Financiële positie in historisch perspectief

Grafiek 2.1: Historie begroting

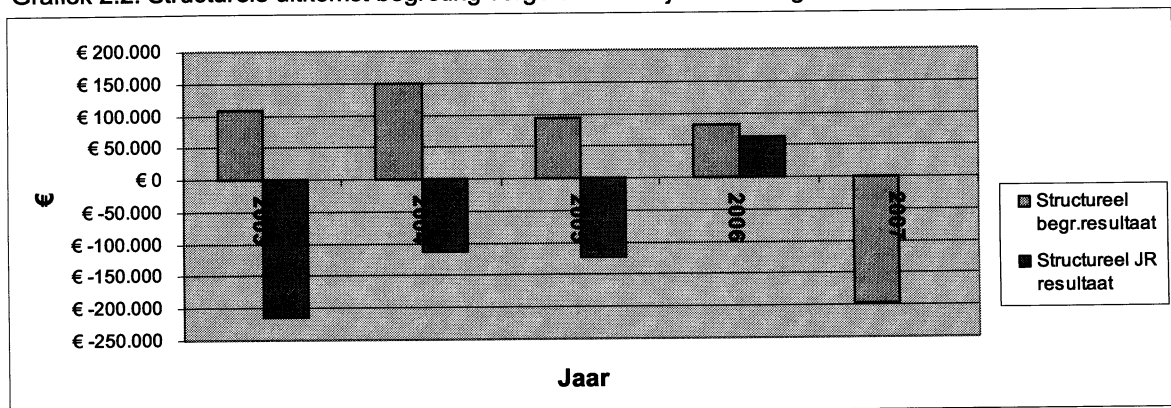

Alvorens wij de begrotingspositie 2008 en de meerjarenraming 2009-2011 aan een nadere beoordeling onderwerpen, wordt hierna eerst ingegaan op de begrotingssituatie van de afgelopen jaren. Daarbij wordt vijf jaar teruggekeken, zowel op begrotings- als op jaarrekeningbasis.

In de jaren 2003 tot en met 2006 heeft de gemeente een sluitende begroting gepresenteerd. Het begrotingsresultaat voor die jaren van € 0 wijkt licht af van de uitkomsten van de provincie. De verschillen worden met name veroorzaakt door de post 'onvoorzien' welke de provincie als budgettaire ruimte ziet. In 2007 laat de begroting van de gemeente een klein overschot zien van € 17.000. Dit saldo wordt beïnvloed door een aantal incidentele posten (onder meer de opbrengstraming van de verkoop van gemeentelijke gebouwen), waardoor de structurele uitkomst € 198.000 lager komt te liggen.

De begroting van 2008 kent eveneens een klein overschot (€ 49.000), maar de structurele uitkomst is een stuk positiever berekend. De oorzaak hiervan zit in incidentele dotaties die worden gedaan vanwege achterstallig onderhoud aan gebouwen en wegen. Deze incidentele dotaties beïnvloeden het structurele resultaat positief.

Grafiek 2.2: Structurele uitkomst begroting vergeleken met jaarrekening

Het verschil tussen de structurele resultaten van de begroting en de jaarrekening in 2003 tot en met 2005 zit onder andere in de volgende posten:

	2003	2004	2005
Verzekering onderwijs gebouwen	€ 37.500	€ 4.000	
WVG rolstoelvoorzieningen	€ 45.000	€ 84.000	
Algemene uitkering	€ 127.000		
Aanwendungen ten laste van onvoorzien	€ 109.000	€ 130.000	€224.000
Klein onderhoud wegen		€ 24.000	

Deze afwijkingen geven geen reden tot het maken van opmerkingen.

2.3.3 Begroting 2008 en meerjarenraming 2009-2011

Een sluitende begroting en meerjarenraming

Volgens artikel 203 van de Gemeentewet behoeft de begroting van een gemeente goedkeuring indien deze naar het oordeel van Gedeputeerde Staten niet in evenwicht is en het volgens de meerjarenraming niet aannemelijk is dat dat evenwicht binnen de eerstvolgende jaren tot stand wordt gebracht. De begroting moet niet alleen formeel boekhoudkundig, maar ook materieel in

evenwicht zijn. Dit houdt in dat de structurele lasten en de daar tegenoverstaande structurele baten ten minste met elkaar in evenwicht zijn. Dit geldt ook voor de incidentele lasten en de incidentele baten. In het provinciale beleidskader zijn de belangrijkste uitgangspunten weergegeven ter bepaling van het evenwicht in de begroting.

De berekening van de provincie is in principe de uitkomst op basis van het artikel 12-beleid. Dit komt neer op bestaand beleid geschoond van incidentele baten en lasten. Volgens de voorschriften van het BBV dient de gemeente een overzicht van incidentele baten en lasten weer te geven in de begroting. Dit overzicht ontbreekt echter, waardoor het lastig is om het structurele begrotingsbeeld te bepalen. Het belang voor zowel de gemeente als de toezichthouder zit in het feit dat de uitkomst structureel sluitend moet zijn en zich moet richten op een duurzaam gezonde situatie.

In afwijking van het artikel 12-beleid worden vanaf de beoordeling van de begroting 2008 de lasten voor nieuw beleid, zoals nieuwe investeringen en exploitatielasten, niet meer gezien als extra begrotingsruimte. De reden hiervan is dat bij de vaststelling van de begroting veelal ook wordt besloten tot de uitvoering van het voorgestelde nieuw beleid. In de praktijk kunnen verplichtingen worden aangegaan voor deze budgetten, waardoor er feitelijk geen sprake meer is van enige budgettaire ruimte. Nieuw beleid zoals opgenomen in de jaarschrijven 2009 tot en met 2011 wordt nog wel gezien als ruimte. Immers deze ramingen zijn nog bij te sturen.

Analyse van de begroting 2008 en de meerjarenraming 2009-2011

Op 14 november 2007 heeft de provincie de begroting 2008 en de meerjarenraming 2009-2011 ontvangen, zoals die was vastgesteld in de raadsvergadering van 7 november 2007. De begroting 2008 wordt, evenals de jaarschrijven 2009 en 2010, door de gemeente Renkum gepresenteerd met een overschot. Voor 2011 is sprake van een tekort.

Voor de analyse van de begroting 2008 zijn (nog) niet-haalbare bezuinigingstaakstellingen in mindering gebracht op de door de gemeente gepresenteerde budgettaire positie. Incidentele lasten die worden gedekt door structurele baten worden toegevoegd aan de gepresenteerde budgettaire positie. Verder wordt ook het realiteitsgehalte van de ramingen beoordeeld². De financiële vertaling van de beheerplannen van de diverse kapitaalgoederen in de begroting en de meerjarenraming is daarbij een zeer belangrijk aspect.

De verschillen tussen de uitkomst van de gemeente en de provincie zijn als volgt te verklaren:

² Bij de meerjarenraming is door de gemeente uitgegaan van een constant inwonertal van 31.640, terwijl het werkelijke inwonertal 31.700 bedraagt in 2008.

Tabel 2.1: Uitkomst begroting 2008 en meerjarenraming 2009-2011

Uitkomst begroting 2008 en meerjarenraming				
Jaarschijf	2008	2009	2010	2011
1. saldo begroting 2008 en meerjarenraming na amendementen	€ 49.000	€ 176.000	€ 221.000	€ -526.000
2. onvoorzien (regulier)	€ 165.000	€ 165.000	€ 165.000	€ 165.000
3. onvoorzien incidenteel (bufferfunctie)	€ 500.000			
4. incidentele dekking onvoorzien incidenteel	€ -500.000			
5. nieuw beleid	€ 0	€ 367.000	€ 397.000	€ 397.000
6. toename incidentele inhouding BCF	€ 14.000	€ 14.000		
7. noodzakelijke storting onderhoud gebouwen	€ -142.000			
8. niet haalbare taakstellingen	€ -43.000	€ -43.000	€ -43.000	€ -43.000
9. incidentele dekkingsmiddelen verkoop gebouwen	€ -450.000	€ -300.000	€ -150.000	
10. opgenomen incidentele lasten	€ 242.000	€ 70.000	€ 5.000	
11. toename Alg. Uitkering. ivm vervallen incidentele inhouding BCF			€ 56.000	€ 56.000
12. incidentele toename opbrengst bouwleges	€ -150.000			
13. incidentele inzet middelen tbv achterstallig onderhoud gebouwen	€ 368.000	€ 368.000	€ 368.000	
14. incidentele inzet middelen tbv verplichte aanpassingen gebouwen	€ 173.000	€ 173.000	€ 173.000	
15. incidentele inzet middelen tbv achterstallig onderhoud wegen	€ 255.000	€ 255.000	€ 255.000	
Totaal berekende budgettaire positie	€ 481.000	€ 1.245.000	€ 1.447.000	€ 49.000

Uit dit overzicht blijkt dat de budgettaire positie over de periode 2008-2011 structureel ten minste in evenwicht is.

Uitleg berekening:

1. Uitkomst zoals gepresenteerd door de gemeente na vaststelling van de begroting.
2. Opgenomen budget voor regulier onvoorzien.
- 3 & 4. Extra onvoorzien is bedoeld als buffer. Dekking uit reserve is incidenteel.
5. Opgenomen nieuw beleid in de periode 2009-2011, exclusief vervanging en wettelijke verplichtingen.
- 6 & 11 De incidentele inhouding in het kader van het BCF op de algemene uitkering is bijgesteld.
7. Als gevolg van een amendement is een geplande storting in de voorziening onderhoud gebouwen achterwege gebleven. Hierdoor is deze voorziening niet toereikend. Voor de realiteit van de ramingen is deze correctie opgenomen.
8. Voor de als (nog) niet haalbaar ingeschatte taakstellingen is een negatieve correctie opgenomen. Zie tabel 2.2 (tussen haakjes staat uit welke begroting deze afkomstig zijn).

Tabel 2.2: Niet haalbare taakstellingen

Niet haalbare taakstellingen	2008	2009	2010	2011
telecommunicatie (2005)	€ -25.000	€ -25.000	€ -25.000	€ -25.000
MEC (2006)	€ -10.000	€ -10.000	€ -10.000	€ -10.000
bromfietscursus (2007)	€ -1.000	€ -1.000	€ -1.000	€ -1.000
digitaal verspreiden jaarstukken (2007)	€ -7.000	€ -7.000	€ -7.000	€ -7.000
Totaal niet haalbare taakstellingen	€ -43.000	€ -43.000	€ -43.000	€ -43.000

9 & 10,12 t/m 15 Dit betreft incidentele baten en lasten die voor de bepaling van de structurele begrotingspositie zijn geëlimineerd.

Aard toezichtregime in 2008.

De begroting 2008 is in structurele zin sluitend en de meerjarenraming 2009-2011 geeft ook een structureel sluitend beeld te zien. Daarnaast vormen ook de inzendtermijnen van de begroting 2008 en de jaarrekening 2006 geen beletsel om Renkum in 2008 voor het repressieve toezicht in aanmerking te laten komen.

De in de Kadernota 2008-2012 opgenomen actuele stand van de financiële situatie geeft voor de jaren 2010-2012 forse tekorten te zien. Bij de vaststelling van de begroting 2009 zullen hiervoor de dekkingsmaatregelen moeten worden genomen om een sluitend meerjarenperspectief te presenteren.

Conclusie

Een overzicht van incidentele baten en lasten moet niet alleen verplicht worden opgenomen in de jaarstukken (zie de aanbevelingen in paragraaf 2.2.1), maar is ook van groot belang om het duurzaam financieel evenwicht snel te kunnen bepalen.

De resultaten van de begroting en meerjarenraming zijn mede afhankelijk van bijstellingen en ombuigingen. Als deze niet worden gerealiseerd, dient de gemeente alternatieven aan te wijzen om het structurele begrotingsevenwicht te behouden.

Aanbeveling 2.4

Hou in de meerjarenraming rekening met een dalend inwonertal, zowel bij de baten als bij de lasten (zie ook hoofdstuk 5).

2.4 Grondexploitatie

Algemeen

In deze paragraaf wordt aandacht geschonken aan de bouwgrondexploitatie. Het gaat daarbij om de huidige stand van zaken van de verschillende complexen en de eventueel daarmee samenhangende risico's. Een deel van de plannen betreffen overigens plannen van derden, waarover de gemeente zelf geen regie voert. De laatst opgestelde risicoanalyse van de bouwgrondexploitatie van de gemeente Renkum is gebaseerd op de jaarrekening 2006.

De provincie Gelderland beoordeelt jaarlijks de bouwgrondexploitatie van de Gelderse gemeenten aan de hand van de 'risico-analyse grondexploitatie'. Dit is een methode om op een vastgestelde peildatum (31 december van enig jaar), mede aan de hand van de jaarrekening van een gemeente, de mogelijke financiële risico's met betrekking tot de bouwgrondexploitatie volgens bepaalde normen in te schatten. De berekening van dit saldo komt in hoofdlijnen neer op het saldo van de reserves dat betrekking heeft op de grondexploitatie, de verwachte toekomstige resultaten van lopende complexen (zowel positief als negatief) en de eventuele risico's. De voor 2006 opgestelde risicoberekening bouwgrondexploitatie geeft dus de situatie op 31 december 2006 weer. Op deze manier wordt het (bouwgrondexploitatie)risico (cijfermatig) voor een gemeente bepaald.

De uitkomsten van de door de provincie opgestelde risicoberekeningen in het kader van de bouwgrondexploitatie in de gemeente Renkum geven vanaf 2002 het volgende beeld:

Tabel 2.3: Risicoberekening bouwgrondexploitatie

Risicoberekening bouwgrondexploitatie	
Jaar	Uitkomst na correctie
2002	€ -3.624.890
2003	€ -1.515.030
2004	€ 67.540
2005	€ 2.699.000
2006	€ 2.464.000

Dit beeld zegt niets over de 'winstgevendheid' van de bouwgrondexploitatie in Renkum, want die is er wel degelijk, maar geeft aan dat de weerstandscapaciteit binnen de grondexploitatie in 2006 toereikend is om de berekende risico's op te vangen. Nog even terugkijkend naar de uitkomsten van deze risicoberekeningen moet worden geconcludeerd dat deze uitkomsten vanaf 2002 zo sterk afnemen dat er behoorlijke risico's ontstaan. De oorzaak hiervan is de toename van de negatieve uitkomsten van complexen. In 2003 bedroegen de verwachte tekorten € 1,2 miljoen. In 2004 waren deze toegenomen tot € 4,2 miljoen. Hiervoor is een voorziening gevormd. In 2004 is voor diverse complexen € 3 miljoen verlies genomen ten laste van de algemene reserve grondexploitatie, die hierdoor een negatieve stand bereikte. Door de gemeente is aangegeven dat deze reserve onderdeel uitmaakt van de algemene reserve. Immers het BBV staat geen negatieve (bestemmings)reserve toe. Door de aanwending van de algemene reserve voor het afdekken van gerealiseerde tekorten en het instellen van voorzieningen voor verwachte tekorten wordt vanaf 2004 een positieve uitkomst van de risicoberekening bereikt.

Risico's grondexploitatie

De risico's van de grondexploitatie spitsen zich toe op de verwachte negatieve uitkomsten van een aantal complexen. In het projectenboek 2008 zijn deze complexen op bladzijde 5 met name genoemd. In totaal wordt er een verlies verwacht van € 4,1 miljoen. Hiervan is al € 4 miljoen afgedekt door een ingestelde voorziening voor verliesgevende complexen. Het verschil is bij de jaarrekening 2007 aangevuld.

Voor het beperken van risico's is het van belang dat er een actueel inzicht is in de ontwikkeling van het financieel perspectief van complexen. Door verliezen te nemen (treffen van een voorziening) wanneer deze bekend zijn, worden risico's beperkt.

De winstverwachting van de overige complexen is € 2,5 miljoen op basis van het projectenboek 2008. Bij realisatie zal het uiteindelijke resultaat van deze complexen in de algemene reserve bouwgrondexploitatie worden gestort.

Reservepositie grondbeleid

In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van de algemene reserve in relatie tot het onderdeel algemene reserve bouwgrondexploitatie.

Tabel 2.4: Overzicht algemene reserve

Overzicht algemene reserve bedragen x 1.000	2006	2007	2006	2007	2008
	jaarrekening	jaarrekening	begroting	begroting	begroting
algemene reserve totaal	€ 17.002	€ 19.253	€ 16.190	€ 17.001	€ 18.816
algemene reserve bouwgrondexploitatie	€ -4.511	€ -2.541	€ -2.756	€ -3.837	€ -4.510
saldo	€ 12.491	€ 16.712	€ 13.434	€ 13.164	€ 14.306
Voorziening verliesgevende complexen	€ 3.987	€ 3.907			(projecten 2008) € 3.987

Uit het verloop van het onderdeel algemene reserve bouwgrondexploitatie blijkt dat de negatieve omvang in 2007 is afgenomen. Het doel om in 2009 een positieve stand te bereiken zal echter niet worden gehaald. In tabel 2.5 is een prognose voor de komende jaren opgenomen. In deze prognose is het resultaat van de jaarrekening 2007 niet verwerkt.

Tabel 2.5: Prognose algemene reserve bouwgrondexploitatie

Prognose algemene reserve bouwgrondexploitatie				
Bedragen x 1.000	1-1-2008	1-1-2009	1-1-2010	1-1-2011
stand 1-1-2008	€ -4.510			
nagekomen resultaat 2007	€ 1.060			
stand 1-1-2008 na realisatie	€ -3.450	€ -2.740	€ -2.681	€ -2.090

Deze prognose is gebaseerd op de positieve winstverwachtingen van complexen zoals opgenomen in het projectboek 2008. Ook in de jaren na 2011 blijft de omvang negatief. De minimale omvang is in de nota reserves en voorzieningen vastgesteld op € 2,5 miljoen. Dit pleit ervoor om de negatieve stand van de algemene reserve bouwgrondexploitatie niet meer afzonderlijk zichtbaar te maken. Er is geen noodzaak om de in het verleden gerealiseerde verliezen jarenlang zichtbaar te houden en administratief mee te nemen. Dit mede omdat op korte termijn geen positieve stand zal worden gerealiseerd.

Oordeel over grondbeleid

Het totaalbeeld van de bouwgrondexploitatie wordt negatief beïnvloed door negatieve resultaten uit het verleden. Om het negatieve beeld bij te stellen dient deze reserve volledig te worden geïntegreerd in de algemene reserve. Het inzichtelijk houden van de in het verleden gerealiseerde verliezen heeft geen meerwaarde. Positieve resultaten kunnen dan worden gereserveerd, waardoor daadwerkelijk een buffer wordt opgebouwd. Voor een actueel inzicht is het van belang dat kostprijsberekeningen van complexen periodiek worden herzien, zoals in Renkum. In het kader van informatieverstrekking bij de begroting geeft de jaarlijkse bijlage 'Projecten Grondexploitatie' een positieve bijdrage.

Reden verliezen grondexploitatie

Binnen de grondexploitatie zit een aantal projecten die een groot verlies tot gevolg hebben. Hierna wordt een opsomming gegeven van de projecten met een verlies van boven € 1 miljoen en met een korte verklaring.

Project	bedrag (* € 1.000)	Verklaring
Talsmanlaan	1.200	Geen woningbouw gerealiseerd
Oosterbeek hoog	2.500	Bedrijfverplaatsing, aanpassing afspraken met ontwikkelaar en lange looptijd
3b4 woningbouw	1.300	Afboeken boekwaarde groenstructuur en lange looptijd

Deze verliezen zijn in het verleden genomen door het treffen van een voorziening.

Aanbeveling 2.5
Integreer de reserve bouwgrondexploitatie volledig in de algemene reserve.

2.5 Paragrafen

2.5.1 Algemeen

In artikel 9 van het BBV is opgenomen dat in afzonderlijke paragrafen van de begroting beleidslijnen worden vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, alsmede de lokale heffingen. In dit kader zijn de volgende paragrafen voorgeschreven:

- lokale heffingen;
- weerstandsvermogen;
- onderhoud kapitaalgoederen;
- financiering;
- bedrijfsvoering;
- verbonden partijen;
- grondbeleid.

Uitzondering kan zijn het ontbreken van de relevantie. Een belangrijk deel van de informatiebehoefte (ook van de toezichthouder) wordt voorzien door deze paragrafen. Voor de raad bieden kwalitatief goede paragrafen inzicht in de wijze waarop specifieke onderwerpen (zie opsomming hierboven) in de begroting zijn verwerkt. Het ontbreken van een paragraaf of paragrafen van onvoldoende kwaliteit zijn een negatieve factor bij de beoordeling van de financiële positie van een gemeente in het kader van het toezicht.

Voor elke paragraaf is in het kader van het financieel toezicht een checklist opgesteld met daarin de onderdelen die in een ideale paragraaf opgenomen moeten zijn. De paragrafen van de begroting 2008 zijn beoordeeld op basis van deze checklist. De aanbevelingen die hieruit voortkomen leveren algemene maar ook zeer gedetailleerde aanbevelingen op. Voor de gedetailleerde aanbevelingen wordt verwezen naar bijlage 8.

2.5.2 Paragraaf weerstandsvermogen

De paragraaf weerstandsvermogen geeft inzicht in de aard en omvang van de risico's die de gemeente loopt en de aanwezige middelen die beschikbaar zijn/kunnen komen om deze risico's af te dekken. Daarnaast is het van belang

om inzichtelijk te hebben welk beleid er wordt gevoerd ten aanzien van de risico's, de beschikbare middelen en de relatie hiertussen.

Deze paragraaf van Renkum is zelfstandig leesbaar en geeft een goed overzicht van de aanwezige structurele en incidentele weerstandscapaciteit. De indeling van de risico's is grotendeels gebaseerd op de inhoud van de paragrafen. De risico's worden systematisch in beeld gebracht en in totaliteit gekwantificeerd. Dit om misbruik van gegevens door derden te voorkomen. Verder wordt de aanwezige weerstandscapaciteit geconfronteerd met de gekwantificeerde risico's. Deze paragraaf voldoet aan de vereisten zoals opgenomen in het BBV en het Beleidskader financieel toezicht Gelderland 2004.

Het opgenomen beleid ten aanzien van het weerstandsvermogen is gebaseerd op de nota weerstandsvermogen en risicomanagement. Deze nota is op 26 oktober 2005 door de raad vastgesteld en wordt om de vier jaar herzien. Verder wordt voldaan aan de criteria zoals opgenomen in artikel 17 van de financiële verordening gemeente Renkum voor de paragraaf weerstandsvermogen en de nota weerstandsvermogen en risicomanagement.

Nota weerstandsvermogen en risicomanagement.

De nota is opgebouwd uit twee delen:

- Deel 1:
 - begripsafbakening;
 - de gewenste weerstandscapaciteit;
 - risicomanagement.
- Deel 2:
 - berekening van de weerstandscapaciteit;
 - overzicht van de risico's;
 - weerstandsvermogen;
 - conclusie en voorstellen.

In deze nota wordt tot in detail ingegaan op het risicomanagement, het ondervangen van risico's en de gewenste weerstandscapaciteit.

Aanbeveling 2.6

Het totaal berekende risico specificeren in categorieën, maar de grootste risico's wel individueel benoemen. Hierdoor wordt meer inzicht geboden, terwijl indien gewenst terughoudendheid kan worden betracht.

Risico's

Voor de beoordeling van de structurele financiële positie is het noodzakelijk om inzicht te hebben in de financiële risico's. Het gaat om alle voorzienbare risico's waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd en die niet hebben geleid tot afwaardering van activa. Het gaat daarbij om risico's die van materiële betekenis kunnen zijn voor het balanstotaal of de financiële positie. Om alle risico's in beeld te brengen is een risico-inventarisatie noodzakelijk. Voor de consistentie verdient het de aanbeveling om daarbij jaarlijks een vaste systematiek te volgen om mogelijke risico's inzichtelijk te maken en nader te kwantificeren. Deze risico's dienen ook in de afzonderlijke paragrafen te worden vermeld.

Bij het opstellen van de begroting 2008 zijn risico's geïnventariseerd. De risico's zijn kort en bondig beschreven en systematisch ingedeeld in risicogroepen. Deze indeling sluit aan op de paragrafen. De gekozen opzet garandeert in onze optiek niet dat er een volledig beeld van alle risico's is, opmerkelijk is namelijk dat bijvoorbeeld milieurisico's (vervuiling) en het opruimen van munitie uit de Tweede Wereldoorlog niet zijn opgenomen.

De kwantificering van de risico's vindt niet per individueel risico plaats, maar in totaliteit. De reden hiervoor is het voorkomen van misbruik van gegevens. Het bezwaar hiervan is dat nu niet kan worden ingeschat wat de grote en wat de kleine risico's zijn. Dit inzicht kan wel worden gegeven als er per risico een risicoklasse (naar omvang van het risico) wordt vermeld. Op basis hiervan wordt dan ook duidelijk wat de omvang van het individuele risico is, zonder gevaar voor eventueel informatiemisbruik.

In tabel 2.6 zijn de gekwantificeerde risico's uit de programmabegroting 2008 opgenomen.

Tabel 2.6: Gekwantificeerde risico's afkomstig uit programmabegroting

Begroting 2008 bedragen x 1.000	2008	2009	2010	2011
Structureel	€ 114	€ 50	€ 0	€ 0
Incidenteel	€ 2.616	€ 1.414	€ 1.045	€ 418
Totaal	€ 2.730	€ 1.464	€ 1.045	€ 418

De wijze waarop de kwantificering van de risico's plaatsvindt, is beschreven in de 'Nota weerstandsvermogen en risicomanagement'.

Aanbeveling 2.7

- Volg een jaarlijkse systematiek om risico's op alle beleidsvelden inzichtelijk te maken, waarbij het streven is om alle risico's volledig in kaart te brengen en zoveel mogelijk te kwantificeren.
- Leg in elke paragraaf een relatie met de opgenomen risico's in de paragraaf weerstandsvermogen.

Weerstandscapaciteit

Algemeen

De weerstandscapaciteit van een gemeente is het totaal van de potentiële financiële middelen die kunnen worden ingezet voor het opvangen van niet begrote financiële tegenvallers. Daarbij is het onderscheid tussen incidentele en structurele tegenvallers van belang. Incidentele tegenvallers kunnen uit de reserves gedekt worden. Tegenvallers met een structureel karakter dienen echter binnen de ruimte van de exploitatiebegroting of door aanvullende maatregelen zoals de resterende belastingcapaciteit worden opgevangen. De weerstandscapaciteit kan in navolging daarvan dan ook worden onderscheiden in structurele en incidentele weerstandscapaciteit.

Structurele weerstandscapaciteit

Onder de structurele weerstandscapaciteit wordt verstaan het vermogen om onverwachte structurele tegenvallers in de begroting op te vangen, zonder dat

dit gevolgen heeft voor de voortzetting van de taken. De middelen die dat vermogen bepalen zijn:

- de resterende belastingcapaciteit tot artikel 12-niveau;
- de in de begroting opgenomen ramingen voor onvoorziene uitgaven voor zover hier nog geen bestemming aan is gegeven;
- de eventuele vrije begrotingsruimte;
- het structurele jaarrekeningsaldo voor zover nog niet in de begroting verwerkt en
- de eventuele structurele voordelen van ombuigingsmaatregelen, voor zover deze niet zijn bestemd voor de dekking van al vastgestelde structurele lasten.

Hiervan is voor Renkum alleen de resterende belastingcapaciteit van toepassing voor de paragraaf weerstandsvermogen. De mogelijke voordelen uit ombuigingsmaatregelen worden in beschrijvende zin genoemd.

De resterende belastingcapaciteit geeft inzicht in de mogelijkheden van het gemeentebestuur voor nog te heffen lokale lasten. Hierbij wordt rekening gehouden met ozb, afvalstoffenheffing en rioolrecht. De resterende capaciteit is berekend op basis van de uitgangspunten zoals gehanteerd ingeval van een aanvraag op basis van artikel 12 van de Fvw. Voor 2008 bedraagt deze norm voor de OZB € 3,45 per getaxeerde waarde eenheid van € 2.500.

Voor de afvalstoffenheffing en het rioolrecht wordt uitgegaan van volledige kostendekking. Voor het rioolrecht wordt de opbrengst van de tijdelijke maatstaf riolering in mindering gebracht op de kosten, terwijl 50% van de kosten van straatreiniging hieraan wordt toegevoegd.

De inzet van deze tijdelijke maatstaf, feitelijk een incidenteel dekkingsmiddel, resulteert voor de jaren 2008 tot en met 2011 in een geringe aflopende resterende belastingcapaciteit.

De wetgever heeft verder sinds 2003 in artikel 229b, lid 2b, van de Gemeentewet de gemeenten de mogelijkheid geboden bij de berekening van de hoogte van het rioolrecht en de afvalstoffenheffing rekening te houden met de btw ten einde de structurele korting op hun algemene uitkering voor de vorming van het btw-compensatiefonds gedeeltelijk te compenseren. Dit betekent dat met inbegrip van de btw sprake is van een 100%-kostendekking.

Uitgaande van de door Renkum gehanteerde ozb-tarieven is de resterende onbenutte belastingcapaciteit voor dit onderdeel berekend op afgerond € 400.000. Uitgangspunt voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing, zoals opgenomen in de nota lokale heffingen, is volledige kostendekking.

Incidentele weerstandscapaciteit

Onder de incidentele weerstandscapaciteit wordt verstaan het vermogen om onverwachte eenmalige tegenvallers op te kunnen vangen, zonder dat dit invloed heeft op de voortzetting van de taken. De middelen die dat vermogen bepalen zijn:

- de algemene reserve(s) en de reserves waaraan de raad een bestemming heeft gegeven die kan worden gewijzigd;
- de eventuele overwaarde van voorzieningen (NB: Uitgangspunt hierbij is dat risico's waarvoor voorzieningen zijn getroffen, niet in de paragraaf weerstandsvermogen thuishoren);
- de bespaarde rente over reserves en voorzieningen, voor zover niet als dekkingsmiddel bij de begroting ingezet;

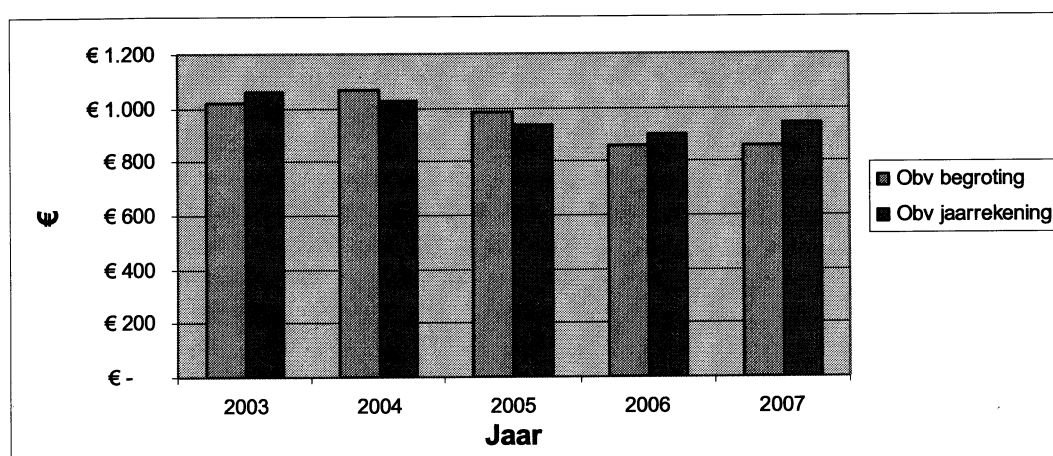
- de in de begroting opgenomen ramingen voor onvoorziene uitgaven voor zover hier nog geen bestemming aan is gegeven;
- het incidentele jaarrekeningsaldo dat nog niet aan de algemene reserve is toegevoegd;
- de stille reserves, voor zover deze op korte termijn materieel te maken zijn en
- de eventuele incidentele voordelen van ombuigingsmaatregelen.

Hiervan heeft Renkum in de paragraaf weerstandsvermogen de algemene reserve, de stille reserves en de raming voor onvoorzien belicht. Dit zijn in het algemeen ook de belangrijkste elementen van de incidentele weerstandscapaciteit.

Algemene reserve(s)

De algemene reserve bedraagt per 1 januari 2008 € 14,8 miljoen (op begrotingsbasis). Dit betekent € 466 per inwoner. Hierbij is de negatieve reserve voor grondexploitatie nadrukkelijk beschouwd als onderdeel van de totale algemene reserve.

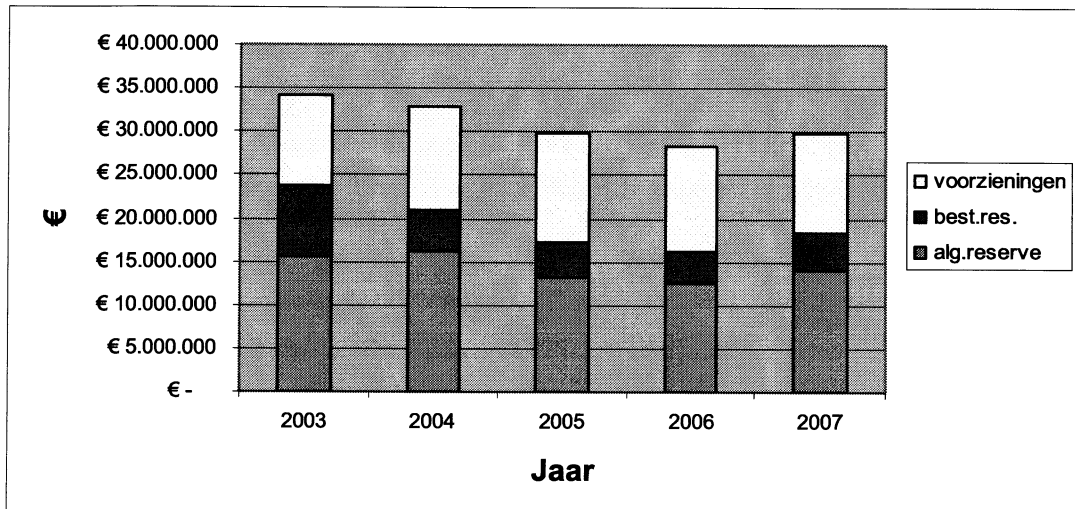
In de grafiek hierna staan totale reserves en voorzieningen per inwoner weergegeven, waarbij de begrotingscijfers zijn afgezet tegen de cijfers van de jaarrekening. De cijfers uit de jaarrekening vertonen al jaren een dalende trend. Echter vanaf 2007 neemt deze reserve weer toe. In 2008 zal ook nog € 0,9 miljoen aan de algemene reserve worden toegevoegd in het kader van de resultaatbestemming vanuit de jaarrekening 2007.

Grafiek 2.3: Totaal reserves en voorzieningen per inwoner

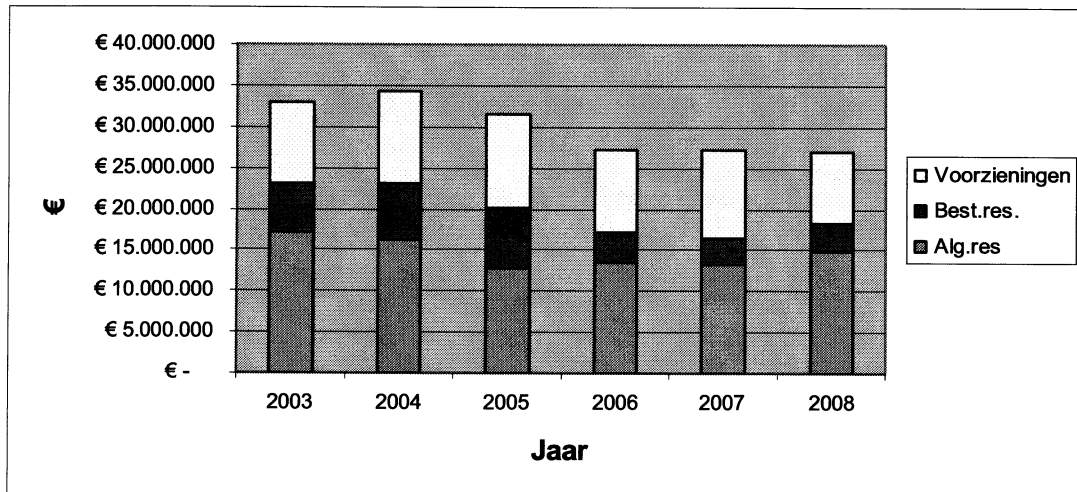
Wanneer er naar de absolute cijfers gekeken wordt, dan varieert het totaalbedrag van de reserves en voorzieningen beperkt in de periode 2003 t/m 2005. In 2006 daalt niet alleen het inwoneraantal, maar ook het totaalniveau aan reserves en voorzieningen. In 2007 is een kleine toename te constateren. Bij de resultaatbestemming van de jaarrekening 2007 is voorgesteld om € 0,9 miljoen toe te voegen aan de algemene reserve, waardoor de totale omvang van reserves en voorzieningen zal toenemen.

Grafiek 2.4: Totaal reserves en voorzieningen op basis van de jaarrekening

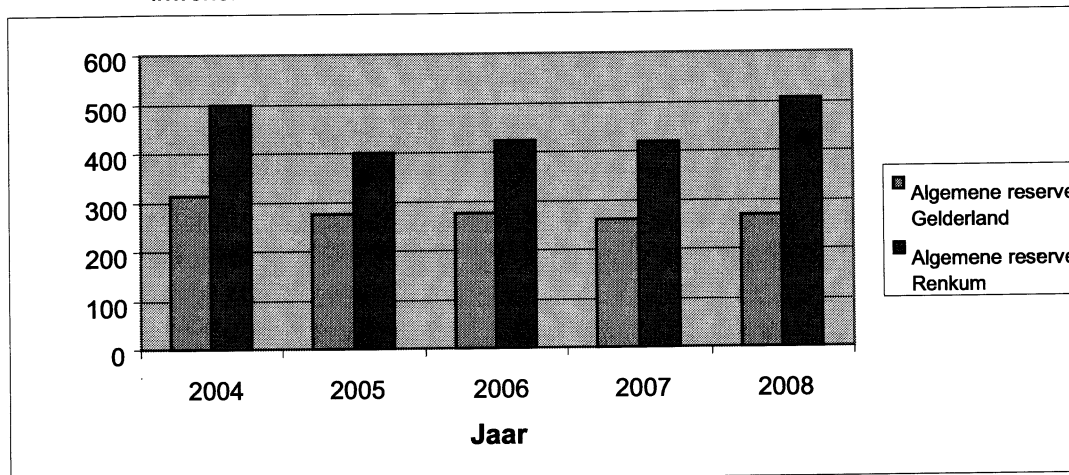
De vrij aanwendbare reservepositie is in 2005 afgenomen met € 4,5 miljoen. Deze afname wordt veroorzaakt door het negatieve saldo van de algemene reserve bouwgrondexploitatie te beschouwen als onderdeel van de algemene reserve. Hierbij is al geanticipeerd op de in 2006 ontstane tekorten grondexploitatie door een voorziening te vormen. Verwacht wordt dat de reserves en voorzieningen ook licht zullen stijgen gezien de verwachte uitkomsten van de begroting 2008.

Grafiek 2.5: Reserves en voorzieningen op basis van de begrotingen

In grafiek 2.6 wordt inzicht gegeven in de ontwikkeling van de algemene reserve van de gemeente Renkum volgens de door de gemeenteraad vastgestelde begrotingen en die van het gemiddelde in Gelderland in de gemeentegroep van 20.000 – 50.000 inwoners. Voor de vergelijking zijn de reserves daarbij uitgedrukt in een bedrag per inwoner.

Grafiek 2.6: Algemene reserve gemiddeld in Gelderland ten opzichte van Renkum per inwoner

De gemeente zit jaarlijks ruim boven het Gelders gemiddelde met de algemene reserve.

Stille reserves

Onder een stille reserve wordt verstaan de meerwaarde van activa die te laag of tegen een waarde van € 0 zijn gewaardeerd. Voorwaarde is wel dat deze direct te verkopen zijn als men dat zou willen. Een voorbeeld hiervan is het gemeentelijke bezit aan onroerend goed. In de paragraaf weerstandsvermogen heeft de gemeente aandacht besteed aan stille reserves.

Hierbij is opgenomen dat in het kader van accommodatiebeleid een eerste inventarisatie is gemaakt welke accommodaties in aanmerking kunnen komen voor verkoop. De geraamde opbrengst van de verkoop is opgenomen in de begroting 2008 en de meerjarenraming 2009 tot en met 2010. Hierdoor wordt de waarde van de stille reserves in het kader van de weerstandscapaciteit op nihil gesteld.

Opgemerkt wordt dat de gemeente Renkum aandelen bezit van de BNG en afvalcombinatie de Vallei.

Onvoorzien

Jaarlijks wordt in de begroting en in de meerjarenraming € 165.000 voor (incidenteel) onvoorziene uitgaven in de begroting opgenomen. De hoogte van dit bedrag is vastgelegd in de nota weerstandsvermogen en risicomanagement. Daarnaast wordt € 500.000 voor incidenteel onvoorziene zaken geraamd in het begrotingsjaar. Dit om de begroting robuuster te maken.

Oordeel over het weerstandsvermogen

In de begroting 2008 geeft de gemeente het volgende overzicht van het weerstandsvermogen (zie bladzijde 89 van de begroting 2008):

Tabel 2.7: Statisch en dynamisch weerstandsvermogen

Statisch weerstandsvermogen x 1.000		Dynamisch weerstandsvermogen x 1.000	
incidentele risico's 2008-2011	€ 5.493	structurele risico's 2008-2011	€ 163
structurele risico's	€ 114		
totaal	€ 5.607		
aanwezige weerstandscapaciteit	€ 5.550	aanwezige weerstandscapaciteit	€ 399
dekkingspercentage	99%	dekkingspercentage	245%

De gemeente beoordeelt het statisch weerstandsvermogen als goed en het dynamisch weerstandsvermogen als uitstekend.

Oordeel provincie

De door de gemeente gehanteerde berekeningswijze van zowel risico's, weerstandscapaciteit als het uiteindelijke resultaat het weerstandsvermogen is helder. De volledigheid van de risico's is een aandachtspunt. De eindconclusie is dat Renkum beschikt over een goed weerstandsvermogen.

2.5.3 Paragraaf grondbeleid

In het BBV is voorgeschreven dat in de paragraaf grondbeleid aandacht wordt besteed aan de volgende aspecten:

1. een visie op het grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting;
2. een aanduiding van de wijze waarop de provincie onderscheidenlijk gemeente het grondbeleid uitvoert;
3. een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie;
4. een onderbouwing van de geraamde winstneming;
5. de beleidsuitgangspunten betreffende de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's van de grondzaken.

De raad van de gemeente Renkum heeft op 27 juni 2007 een nota grondbeleid vastgesteld, met daarin opgenomen de kaders waarbinnen besluitvorming kan plaatsvinden. Daarnaast is bij de vaststelling van de begroting 2008 als bijlage 'Projecten Grondexploitatie 2008' vastgesteld. Hierin is naast het verwachte resultaat van de grondexploitatie ook gedetailleerde informatie per complex opgenomen.

De inrichting van de *nota* grondbeleid voldoet niet aan artikel 22, lid 3a, c, d en e, van de financiële verordening gemeente Renkum. Dit betreft de volgende onderdelen, te weten:

- de relatie met de programma's van de begroting;
- de te ontwikkelen en in ontwikkeling genomen projecten;
- de voorraadverwerving en uitgifte van gronden;
- de uitgifte van gronden in erfpacht;
- de bijstelling van de erfpachtvergoedingen.

In de paragraaf grondbeleid wordt op hoofdlijnen ingegaan op de inhoud van het grondbeleid. De uitwerking is opgenomen in de al genoemde nota grondbeleid. Vervolgens wordt aandacht geschonken aan de financiële resultaten, waarvan de specificatie is opgenomen in het projectenboek. De inrichting van de *paragraaf* grondbeleid voldoet niet aan artikel 22, lid 5g,

van de financiële verordening gemeente Renkum. Dit betreft vooral de relatie van het grondbeleid met de programma's.

Aanbeveling 2.8

Neem een duidelijke visie op voor het grondbeleid in relatie tot de te realiseren programmadoelstellingen en geef aan op welke wijze het grondbeleid wordt uitgevoerd.

Zie voor overige (gedetailleerde) aanbevelingen bijlage 8.

2.5.4 Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

In deze paragraaf is het van belang dat inzicht wordt geboden in de gevolgen van het gekozen beleid voor onderhoud van de kapitaalgoederen en de financiële consequenties hiervan.

Renkum heeft opgenomen welke beleidsnota's hiervoor zijn vastgesteld. Vervolgens worden de kapitaalgoederen wegen, riolering en gebouwen aan de orde gesteld. Er is opgenomen wat de noodzakelijke lasten voor onderhoud zijn en de wijze waarop verwerking in de begroting heeft plaatsgevonden. Ook is de omvang van achterstallig onderhoud vermeld en de manier waarop dit wordt opgelost. Voor gebouwen is in 2008 om budgettaire redenen een storting in de voorziening ad € 142.000 voor regulier onderhoud achterwege gebleven, waardoor deze ontoereikend is. De voorziening zal op het benodigde niveau moeten worden gebracht. Verder wordt er geen aandacht besteed aan de kapitaalgoederen groen en water.

Positief zijn de opgenomen conclusies, waaruit blijkt dat de in de begroting opgenomen ramingen voor onderhoud voldoende zijn. De kwaliteit en inzichtelijkheid van deze paragraaf kan toenemen als rekening wordt gehouden met de aanbevelingen die gebaseerd zijn op de vergelijking met de ideale paragraaf.

Aanbeveling 2.9

- Breng de voorziening onderhoud gebouwen op peil.
- Beschrijf het onderhoud van de kapitaalgoederen water en groen in deze paragraaf.
- Neem concreet per kapitaalgoed op voor welk onderhoudsniveau is gekozen. Bepaal de hieruit voortvloeiende financiële consequenties.
- Geef aan hoe de financiële consequenties van het gekozen onderhoudsniveau zijn vertaald in de begroting en de meerjarenraming, waarbij een cijfermatige opstelling verhelderend werkt.

Voor overige (gedetailleerde) aanbevelingen zie bijlage 8.

2.5.5 Paragraaf financiering

In de paragraaf financiering is het van belang dat inzicht wordt geboden in de beleidsvoornemens ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille.

De gemeente heeft de uitgangspunten van het financieringsbeleid vastgelegd in het treasurystatuut 2007 gemeente Renkum. Dit statuut is vastgesteld op 28

februari 2008 en treedt met terugwerkende kracht in werking op 1 januari 2007. Als uitgangspunten in een beleidskader worden vastgelegd hoeven deze niet nog eens te worden gekopieerd in de paragraaf. Dit betekent echter niet dat in de paragraaf kan worden volstaan met een beperkte algemene beschrijving zoals nu het geval is. Deze paragraaf behoort zelfstandig leesbaar te zijn en transparant inzicht te geven in het gevoerde beleid met betrekking tot treasury en de mogelijke hieraan verbonden risico's. Dit inzicht wordt thans niet geboden. Ook ontbreekt het in artikel 19 van de financiële verordening gemeente Renkum voorgeschreven overzicht van de liquiditeitsplanning en financieringsbehoefte voor de komende drie jaar. De aanbevelingen voor kwalitatieve verbeteringen zijn opgenomen in bijlage 8.

In deze paragraaf komen verder de volgende veelgebruikte ratio's aan de orde:

- **Financieringsstructuur:** zijn de vaste activa ook gefinancierd met lang vermogen of ook met kort vreemd vermogen? Zo ja, wordt de kasgeldlimiet overschreden?
- **Solvabiliteit:** in welke mate kan de gemeente haar investeringen door middel van eigen middelen financieren?
- **Investeringsratio:** wat is de gemiddelde (resterende) afschrijvingstermijn in de gemeente?

Hierna zijn deze financiële verhoudingsgetallen uitgewerkt. De basisbedragen voor de berekening van deze verhoudingsgetallen zijn opgenomen in tabel 2.8.

Tabel 2.8: Financiële verhoudingsgetallen

	Begroting 2008	Begroting 2007	Jaarrekening 2006
Boekw aarde vaste activa	€ 50.227.000	€ 42.846.000	€ 42.368.000
Financieringsmiddelen:			
Geldleningen	€ 18.940.000	€ 23.235.000	€ 23.235.000
Reserves	€ 17.688.000	€ 16.345.000	€ 16.929.000
Voorzieningen	€ 8.846.000	€ 10.580.000	€ 12.108.000
Totaal middelen	€ 45.474.000	€ 50.160.000	€ 52.272.000
Financieringssaldo	€ (4.753.000)	€ 7.314.000	€ 9.904.000
Gouden balansregel	1,105	0,854	0,811

Financieringsstructuur

Het financieringssaldo geeft weer of de vaste financieringsmiddelen (de som van het eigen vermogen en het lang vreemde vermogen) al dan niet toereikend zijn om de vaste activa te financieren. Onvoldoende lang vermogen leidt tot een financieringstekort. De gemeente kan dit financieringstekort gedeeltelijk met kort vreemd vermogen financieren. Dit is wettelijk toegestaan voor zover de kasgeldlimiet niet wordt overschreden. In 2008 bedraagt de kasgeldlimiet maximaal 8,5% van het begrotingstotaal. Het financieringstekort boven de kasgeldlimiet is de aanvullende lange financieringsbehoefte, die de gemeente met lang vreemd vermogen dient te financieren.

De financieringsstructuur komt ook naar voren in de gouden balansregel. De

looptijd van het vermogen dient daarbij zoveel mogelijk te zijn afgestemd op de omlooptijd van de activa. De bedrijfseconomische norm voor particuliere bedrijven is 1, dat wil zeggen dat alle vaste activa zijn gefinancierd met eigen vermogen en lang vreemd vermogen. Voor gemeenten ligt de norm hoger omdat gemeenten een deel van de vaste investeringen mogen financieren met kort vreemd vermogen. Voor Renkum wordt op basis van de begroting 2008 de gouden balansregel als volgt berekend:

$$\frac{\text{vaste activa}}{\text{eigen vermogen} + \text{lang vreemd vermogen}}$$

Uit de berekening blijkt dat de gouden balansregel 1,105 is, hetgeen inhoudt dat de vaste activa niet volledig gefinancierd kunnen worden met het totaal aan vaste financieringsmiddelen. Er is kort vreemd vermogen nodig om de activa te kunnen financieren, maar het financieringsstekort is hoger dan 8,5% waardoor het restant met lang vreemd vermogen aangevuld dient te worden. Het verschil tussen 2007 en 2008 valt te verklaren doordat er flinke aflossingen hebben plaatsgevonden en gelijktijdig de boekwaarde is gestegen. Door het ontstane financieringsstekort zal er een nieuwe lening aangegaan worden van naar verwachting € 5.000.000.

Solvabiliteit

Deze ratio geeft de mate weer waarin de gemeente haar investeringen door middel van eigen middelen financiert. De gemeente Renkum kent een ratio van 0,35 hetgeen inhoudt dat 35% van de vaste activa met eigen vermogen is gefinancierd en voor de overige 65% met vreemd vermogen. Hierna vindt u het totaal van de reserves van Renkum en de referentiegemeenten in relatie tot de boekwaarde van de investeringen (begrotingen 2008) met de bijbehorende solvabiliteitsratio:

Tabel 2.9: Solvabiliteit

	Totaal eigen vermogen	Totaal vreemd vermogen	Totaal boekwaarde vaste activa	Solvabiliteitsratio
Overbetuwe	€ 68.380.000	€ 67.669.000	€ 116.780.000	0,59
Rheden	€ 41.708.000	€ 32.333.000	€ 74.996.000	0,56
Epe	€ 40.468.000	€ 24.010.000	€ 45.737.000	0,88
Lingewaard	€ 50.589.000	€ 74.915.000	€ 94.229.000	0,54
Leusden	€ 37.320.000	€ 34.756.000	€ 35.790.000	1,04
Gemiddeld	€ 47.693.000	€ 46.736.600	€ 73.506.400	0,72
Renkum	€ 17.688.000	€ 27.786.000	€ 50.227.000	0,35

De uitkomst laat zien dat de gemeente Renkum op dit moment veel gevoeliger is voor externe rente-ontwikkelingen dan de selectiegroep. Immers de activa worden voor een geringer deel gefinancierd met eigen vermogen.

Ten opzichte van de selectiegroep heeft de gemeente Renkum een laag eigen vermogen (algemene reserve plus bestemmingsreserves) en is de verhouding tussen het eigen en het vreemd vermogen ook veel lager dan bij de selectiegroep. In eerste instantie oogt dat vreemd omdat Renkum in verhouding

met de Gelderse gemeenten een hoge algemene reserve heeft (zie paragraaf 2.5.2). De verklaring is dat Renkum ten opzichte van de selectiegroep weinig bestemmingsreserves heeft.

Investeringsratio

De gemiddelde (resterende) afschrijvingstermijn van activa wordt als volgt bepaald:

$$\frac{\text{Boekwaarde investeringen per 1 januari} *^3}{\text{Geraamde afschrijvingslasten}} = \frac{€ 50.227.000}{€ 2.753.637} = 18,24 \text{ jaar}$$

Een relatief lange gemiddelde afschrijvingstermijn kan duiden op een zekere financiële problematiek bij een gemeente. Immers, door het hanteren van lange afschrijvingstermijnen kunnen lasten worden verschoven naar de toekomst. De gemiddelde resterende afschrijvingstermijn in de begroting 2008 van de gemeente Renkum komt uit op afgerond 18 jaar. In 2007 was dit nog 15 jaar. Dit verschil valt te verklaren doordat er in 2007 € 9,5 miljoen in materiële vaste activa is geïnvesteerd.

Het landelijk gemiddelde ligt globaal tussen de 14 en 17 jaar, de uitkomst in Renkum zit net boven dit gemiddelde. Daarbij is van belang te constateren dat de provincie geen opmerkingen heeft over de realiteit van de afschrijvingstermijnen (zie paragraaf 2.2.4).

Rentebeleid

Bespaarde rente

Het beleid voor bespaarde rente is vastgelegd in de nota reserves en voorzieningen.

Uitgangspunten hierbij zijn onder andere:

- De financieringswijze mag geen invloed hebben op de kostprijs van het product. De werkelijke rente van vreemd vermogen (aangetrokken geldleningen) wordt ook berekend over de eigen financieringsmiddelen (bespaarde rente).
- Er wordt geen bespaarde rente bijgeschreven op reserves en voorzieningen. Bespaarde rente wordt ingezet als structureel dekkingsmiddel binnen de exploitatie. Uitzondering hierop is de bespaarde rente van de weerstandsreserve. Als de weerstandsreserve niet geheel of gedeeltelijk is ingezet, wordt de bespaarde rente in de begroting van het volgende jaar ingezet als incidenteel dekkingsmiddel. Hierdoor is de weerstandsreserve rentevrij en kan deze zonder budgettaire consequenties worden ingezet.

De gemeente Renkum heeft in de begroting 2008 voor (bespaarde) rente van reserves en voorzieningen 5% als uitgangspunt gehanteerd.

*³ exclusief grondexploitatie, hypothecaire geldleningen aan personeel, deelnemingen en beleggingen en kapitaalverstrekingen woningbouw.

Tabel 2.10 overzicht bespaarde rente

Overzicht bespaarde rente			
	stand 1-1-2008	percentage	bespaarde rente
reserves	€ 17.688.000	5%	€ 884.400
voorzieningen	€ 8.846.000	5%	€ 442.300
totaal	€ 26.534.000		€ 1.326.700
minus weerstandsvermogen	€ -5.742.000	5%	€ -287.100
bespaarde rente tbv exploitatie structureel	€ 20.792.000		€ 1.039.600

Uit dit overzicht blijkt dat de begroting 2008 structureel een bate heeft van € 1.039.600 aan bespaarde rente. Dit betekent overigens wel dat aanwending van reserves of voorzieningen een nadelig effect heeft op de baten van de begroting voor 2009 en volgende jaren. Feitelijk zijn alle reserves en voorzieningen, behalve de weerstandsreserve, door deze handelwijze geblokkeerd. In de meerjarenbegroting is rekening gehouden met het rente-effect van de aanwending en stortingen van de voorzieningen. De genoemde werkwijze geeft geen verschil in de rentevergoeding voor vreemd en eigen vermogen. Door ook voor eigen vermogen de 'markt'rente te hanteren ontstaat ingeval van kostentoe rekening een juiste kostprijs. In de financiële begroting wordt geen cijfermatige berekening opgesteld van de bespaarde rente. Hierdoor is het onduidelijk of er renteconsequenties voor de exploitatie zijn in het geval een reserve wordt aangewend.

Aanbeveling 2.10

Neem de berekening van de bespaarde rente van de reserves op in de financiële begroting.

Rente financieringstekort

Voor de raming van rentelasten van het financieringstekort tot de omvang van de kasgeldlimiet kan worden volstaan met een rentepercentage voor kort geld. Voor het meerdere moet worden uitgegaan van het marktpercentage voor langlopend geld.

Renkum heeft per 1-1-2008 een financieringstekort berekend van € 10,1 miljoen waarover voor de raming van kortgeld is uitgegaan van een rekenrente van 5%. Uitgaande van een kasgeldlimiet voor 2008 van € 5,1 miljoen is dit een voorzichtige raming.

Renteverdeling

De renteverdeling kan worden afgeleid uit het overzicht kapitaallasten. De gemeente rekent aan de bouwgrondexploitatie en aan vervangings-investeringen een rentevergoeding door van 5%. Ook aan de overige producten wordt deze rekenrente toegerekend. Het werkelijke renteomslagpercentage (4,65%) ligt lager, waardoor er € 373.068 meer rente aan producten wordt doorberekend dan de daadwerkelijke rentelasten. Dit voordelige verschil komt ten gunste aan de algemene dekkingsmiddelen. De wijze waarop de rente wordt verdeeld is gebruikelijk bij gemeenten.

2.5.6 Paragraaf verbonden partijen

In deze paragraaf wordt de visie op verbonden partijen in relatie tot de doelstellingen uit de begroting opgenomen. Daarnaast moet inzicht worden

geboden in de beleidsvoornemens per verbonden partij.

De gemeente Renkum gaat uit van de 'enge' definitie voor verbonden partijen, zoals opgenomen in het BBV. Dat wil zeggen dat er voor de gemeente zowel sprake is van een bestuurlijk als een financieel belang in de verbonden partij. Renkum heeft op 30 maart 2005 richtlijnen vastgesteld voor bestuurlijk handelen in verbonden partijen. Hierop volgend zal de nota verbonden partijen worden vastgesteld (2008). In deze nota zijn de beleidskaders vastgelegd ten aanzien van de gemeentelijke relatie met de verbonden partijen. In de huidige paragraaf wordt in eerste instantie beschreven hoe de nota verbonden partijen er uit zal moeten zien. Daarna wordt per verbonden partij aandacht besteed aan de volgende relevante onderwerpen: doel, partijen, bestuurlijk belang, financieel belang, voortgang, risico's, ontwikkelingen, beleidsvoornemens en rapportages.

In de paragraaf verbonden partijen ontbreekt een duidelijke (meerjarige) visie op de wijze waarop de gemeente bestuurlijk met de verbonden partijen wenst om te gaan. Per verbonden partij wordt aangegeven wat de risico's zijn, alleen worden deze veelal niet gekwantificeerd. Verder ontbreken afwijkingen van het voorgenomen beleid.

Aanbeveling 2.11

- Geef een algemene visie op de wijze waarop de gemeente bestuurlijk met verbonden partijen wenst om te gaan, ook in meerjarig kader.
- Leg de wijze waarop toezicht (toezichtarrangement) wordt gehouden op de verbonden partijen vast.
- Schat de risico's in en kwantificeer deze. Neem deze vervolgens per verbonden partij op.
- Bepaal of de vooraf vastgelegde doelstelling is gerealiseerd door de verbonden partij en beschrijf het resultaat. Als dat niet het geval is, verklaar waarom en welke maatregelen er worden getroffen om de doelstelling wel te realiseren.

Voor overige (gedetailleerde) aanbevelingen zie bijlage 8.

2.5.7 Paragraaf lokale heffingen

De paragraaf lokale heffingen geeft inzicht in het beleid, de omvang en de ontwikkeling van de lokale lastendruk en kwijschelding. Ook wordt een overzicht (op hoofdlijnen) opgenomen van de gemeentelijke heffingen.

De paragraaf lokale lasten van Renkum is zelfstandig leesbaar en geeft een goede indruk van de aard en omvang van de lokale lasten. Deze paragraaf voldoet aan de vereisten zoals opgenomen in het BBV en het Beleidskader financieel toezicht Gelderland 2004.

Het opgenomen beleid ten aanzien van belastingen en heffingen is gebaseerd op de nota lokale heffingen. Deze nota is vastgesteld op 26 oktober 2005 en wordt om de vier jaar herzien. Het in artikel 16, lid 7b, van de financiële verordening gemeente Renkum voorgeschreven onderdeel betreffende het volume en bedrag aan kwijschelding ontbreekt.

De aanbevelingen voor deze paragraaf zijn opgenomen in bijlage 8.

2.5.8 Paragraaf bedrijfsvoering

Deze paragraaf geeft inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering.

In de zelfstandig leesbare paragraaf bedrijfsvoering van Renkum wordt voornamelijk aandacht besteed aan de financiële verordeningen, opdracht aan de accountant en de kwaliteitszorg. Deze onderwerpen worden in het algemeen aan de orde gesteld. Daarnaast zijn er onderwerpen, zoals genoemd in programma 9 bestuur en beleid niet opgenomen. Deze paragraaf is nu summier en zal duidelijk nog verder moeten worden ontwikkeld om uit te groeien tot een volwaardige paragraaf. De aanbevelingen voor deze paragraaf zijn opgenomen in bijlage 8.

2.6 Conclusies en aanbevelingen

Bij de beoordeling van de financiële positie van een gemeente neemt de begroting een centrale plaats in. De mate van een structureel evenwichtige financiële situatie in een gemeente is bepalend voor het toezichtregiem. Dit houdt in dat het beleid van een gemeente er op gericht moet zijn dat de structurele lasten worden gedekt door de structurele baten. Voor de gemeente Renkum is de begroting 2008 en de meerjarenbegroting 2009-2011 structureel sluitend. Om dit echter beter te kunnen bepalen dient de gemeente in het vervolg een meerjarig overzicht op te nemen van de incidentele baten en lasten. Inzicht in vooral de structurele ontwikkeling van de financiële positie is echter primair van belang voor de gemeenteraad.

De begrotingen in de periode 2003-2008 zijn door de gemeente in materiële zin sluitend gepresenteerd. Na eliminatie van de incidentele effecten blijkt dat er alleen voor 2007 een tekort ontstaat. De overige begrotingen zijn structureel sluitend. Door het ontbreken van inzicht in de opgenomen incidentele baten en lasten is deze inschatting door de toezichthouder gemaakt. De meerjarenramingen vertonen een positief beeld.

De uiteindelijk gerealiseerde resultaten zoals opgenomen in de jaarrekeningen 2003 tot en met 2005 zijn na eliminatie van de incidentele effecten negatief. Voor 2006 is een positief resultaat berekend. Ook hier geldt dat het inzicht in de incidentele baten en lasten ontbreekt.

Voor de bouwgrondexploitatie wordt gekeken naar de huidige stand van zaken van de verschillende complexen en de eventueel daarmee samenhangende risico's. De risico's van de grondexploitatie spitsen zich toe op de verwachte negatieve uitkomsten van een aantal complexen. In totaal wordt er in 2008 een verlies verwacht van € 4,1 miljoen, die voor € 4 miljoen afgedekt worden door ingestelde voorzieningen voor verliesgevende complexen. Het is voorgeschreven dat het verschil bij de jaarrekening 2007 wordt aangevuld. Voor het beperken van risico's is het van belang dat er een actueel inzicht is in de ontwikkeling van het financieel perspectief van complexen. Door verliezen te nemen (treffen van een voorziening) wanneer deze bekend zijn, worden risico's beperkt.

Het totaalbeeld van de bouwgrondexploitatie wordt negatief beïnvloed door negatieve resultaten uit het verleden. Om het negatieve beeld bij te stellen is geadviseerd om deze reserve volledig te integreren in de algemene reserve.

Het inzichtelijk houden van de in het verleden gerealiseerde verliezen heeft geen meerwaarde. Positieve resultaten kunnen dan worden gereserveerd, waardoor daadwerkelijk de geplande buffer wordt opgebouwd.

Het weerstandsvermogen wordt bepaald aan de hand van de aard en omvang van de aanwezige risico's en de middelen die er zijn om deze risico's af te dekken (weerstandscapaciteit). De risico's zijn te verdelen in structurele en incidentele risico's. De gemeente Renkum hanteert hiervoor de termen dynamisch en statisch. De door de gemeente benoemde risico's worden toegelicht en gekwantificeerd. Een belangrijk aandachtspunt hierbij is de volledigheid. Zijn alle risico's wel benoemd. Het is aan de gemeente om dit te waarborgen. Verder is het in het kader van transparantie aan te bevelen om in ieder geval de omvangrijke, maar ook de politiek gevoelige risico's specifiek te vermelden in de paragraaf weerstandsvermogen.

De confrontatie van de aanwezige risico's met de aanwezige weerstandscapaciteit leert dat deze voldoende is om de risico's af te dekken.

Het BBV schrijft voor dat de begroting aan vastgestelde inrichtingseisen moet voldoen. Ten aanzien van dit aspect zijn verbeterpunten te realiseren. De verplichte paragrafen uit de begroting zijn vergeleken met de 'ideale model paragrafen', en hieruit kan worden geconcludeerd dat ook hier nog een aantal verbeterpunten zijn. Dit is ook van toepassing op de financiële begroting. De planning en controlcyclus is ingericht op de wijze zoals gebruikelijk bij gemeenten. Er zijn geen signalen dat deze in de praktijk niet voldoet.

Hoewel de begroting 2008 van de gemeente Renkum niet voor de volle honderd procent voldoet aan de bepalingen van het BBV, dient wel te worden opgemerkt dat de begroting van Renkum bij een vergelijking op basis van de BBV-eisen met de begrotingen van andere gemeenten er globaal genomen goed uitziet. Niettemin is verbetering wel mogelijk en ook wenselijk.

3 DE EIGEN INKOMSTEN VERGELEKEN

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk willen we de volgende vraag beantwoorden:

Doen zich tussen de gemeente Renkum en de selectiegroep verschillen voor ten aanzien van de belastingen en rechten en zo ja, in welke mate zijn deze verschillen te verklaren?

Daarbij besteden wij aandacht aan de eigen heffingen en de Financiële-verhoudingswet en de belastingcapaciteit. Er wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste eigen inkomstenbronnen van de gemeente en de woonlasten. Verder wordt aandacht besteed aan de heffingen in relatie tot de toelating tot artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet en in relatie tot de selectiegroep.

3.2 De Financiële-verhoudingswet en belastingcapaciteit

De Financiële-verhoudingswet heeft als doel de algemene uitkering uit het gemeentefonds zo goed mogelijk te verdelen over de gemeenten, rekening houdend met kostenverschillen. Het belangrijkste principiële uitgangspunt hierbij is gelijke voorzieningencapaciteit bij gelijk OZB-tarief. Om die reden is als onderdeel van de algemene uitkering uit het gemeentefonds een zogenaamde 'inkomensmaatstaf' ingevoerd. Deze inkomensmaatstaf houdt grosso modo in dat de waarde van de onroerende zaken in elke gemeente gedeeltelijk wordt verrekend (in mindering worden gebracht op de algemene uitkering) tegen een uniform rekentarieff⁴. Voor het jaar 2008 bedragen deze rekentarieven € 2,25 voor eigenaren van woningen, € 2,40 voor gebruikers van niet-woningen en € 2,98 voor eigenaren van niet-woningen per € 2.500 economische waarde.

Gemeenten met een relatief hoge OZB-capaciteit (door óf gemiddeld dure woningen en/of veel respectievelijk dure bedrijfsgebouwen) ontvangen daardoor een lagere uitkering uit het gemeentefonds. Het effect hiervan is dat een gemeente met gemiddeld dure woningen vanuit het perspectief van de burger hogere woonlasten heeft, maar dit wil niet zeggen dat de gemeente er per saldo na de verevening op basis van de belastingcapaciteit veel aan 'overhoudt'. Als de gemeente globaal gezien tarieven hanteert die boven de rekentarieven uitstijgen pas dan houdt ook een gemeente met veel dure woningen en/of veel bedrijfsgebouwen er aan over.

Bedoelde rekentarieven kunnen worden afgezet tegenover de door de gemeente voor het jaar 2008 gehanteerde tarieven. Uit de navolgende tabel blijkt dat de gemeente Renkum per saldo meer inkomsten genereert dan wanneer de rekentarieven waren gehanteerd. De gemeente Renkum heft afgerond € 1,7 miljoen meer. Onder andere omdat bij de verevening niet voor iedere gemeente exact 100% rekening wordt gehouden met de OZB-capaciteit (zie voetnoot 1) kunnen deze bedragen afwijken van wat in bijlage 1 wordt genoemd als meer- respectievelijk minderinkomsten gemeentefonds (vrijstellingen en afrondingen per object zijn andere oorzaken van verschillen). Onder de vooronderstelling dat de gemeente ongeveer 5,4 % aan overige eigen inkomsten kan genereren kan de gemeente Renkum zich door de hogere inkomsten OZB in principe ook navenant hogere nettolasten permitteren dan

⁴ De negatieve eigen inkomstenmaatstaf wordt berekend op basis van 70% respectievelijk 80% van de waarde van niet-woningen en woningen, aangevuld met een bedrag van € 36,56 per woonruimte.

waar het gemeentefonds vanuit gaat. Overigens blijkt dat de gemeente Renkum de norm van 5,4% overige eigen inkomsten niet haalt.

Tabel 3.1

Vergelijking OZB-opbrengst op basis van tarieven gemeente, rekestarieven en normtarief artikel 12

2008

Renkum	woningen	niet-woningen	totaal
Waarde onroerende zaken ¹	4.140.000.000	539.000.000	4.679.000.000
Aantal eenheden van € 2.500 waarde	1.656.000	215.600	1.871.600
Tarief per € 2.500 waarde ²	2,77	9,42	
Opbrengst op basis van waarde gemeentefonds	4.587.120	2.030.952	6.618.072
Gemiddeld tarief			3,54
Rekestarieven gemeentefonds	2,25	5,38	
Opbrengst bij rekestarieven	3.726.000	1.159.928	4.885.928
Meeropbrengst ten opzichte van de rekestarieven	861.120	871.024	1.732.144
Opbrengst OZB volgens begroting ³			6.079.700
Normopbrengst artikel 12 Fww ⁴			6.457.020
Onderdekking reiniging			0
Onderdekking riolering			0
Minderopbrengst ten opzichte van de opbrengst bij het minimumtarief riool ⁵			0
Gecorrigeerde normopbrengst artikel 12 Fww ⁶			6.457.020
Minderopbrengst ten opzichte van de normopbrengst artikel 12 Fww			-377.320
Gemiddeld tarief OZB gemeente			3,54
Normtarief OZB voor toelating tot artikel 12 Fww			3,45
Correctie normtarief voor onderdekking reiniging			0,00
Correctie normtarief voor onderdekking riolering			0,00
Correctie normtarief doordat bij de riolering niet tenminste het minimumtarief per aansluiting gegeven wordt ⁶			0,00
Gecorrigeerd normtarief OZB voor toelating tot artikel 12 Fww ⁶			3,45
Gemiddeld tarief gemeente hoger dan gecorrigeerd normtarief artikel 12 Fww			0,09

1. gegevens algemene uitkering gemeentefonds

2. gegevens website COELO-atlas gemeentelijke woonlasten

3. geraamd op functies 931 en 932

4. normopbrengst artikel 12 Fww = normtarief OZB voor toelating tot artikel 12 Fww * ((OZB-waarde woningen en niet-woningen)/2500)

5. minimumtarief riool per aansluiting: € 148

6. gecorrigeerd voor eventuele onderdekking reiniging en riolering. Bij de riolering wordt ook nog bezien of voldaan wordt aan het minimumtarief per

3.3 De opbrengsten van de belangrijkste heffingen in de gemeente Renkum vergeleken met de normopbrengst ingevolge artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet

In geval van artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet (gemeenten met een begrotingstekort die onder curatele van het rijk staan, wat hier niet aan de orde is) dienen de eigen heffingen uit het belastingpakket te voldoen aan het redelijk peil. Het belastingpakket bestaat uit de OZB en de riool- en afvalstoffenheffing. In het kader van het artikel 12-beleid stellen de beheerders van het gemeentefonds via de meicirculaire jaarlijks het redelijk peil vast. Bij het onderdeel OZB wordt een tarief per € 2.500 waarde OZB-capaciteit gehanteerd: voor 2008 bedraagt dat € 3,45. Bij de onderdelen riolering en reiniging wordt uitgegaan van 100% lastendekkendheid. Bij het onderdeel riolering wordt daarnaast uitgegaan van de zogenaamde nettolasten. Daaronder wordt verstaan het saldo van baten en lasten verminderd met de inkomsten uit het cluster riolering, waaronder het bedrag van de tijdelijke verdeelmaatstaf riolering. Ten slotte geldt daarbij een minimumbedrag per aansluiting van € 148 voor 2008.

Op het onderdeel reiniging is in Renkum sprake van ten minste 100% lastendeckendheid. Ook voor de riolering is dat volgens de artikel 12-normen het geval. In de gemeente wordt ook voldaan aan het minimumbedrag per rioolaansluiting van € 148 in 2008 (de gemeente gaat uit van 14.720 rioolaansluitingen: $14.720 \times € 148 = € 2.178.560$; de baten riolrechten worden op € 2.365.000 geraamd). Dat betekent dat voor de OZB in de gemeente Renkum kan worden volstaan met een feitelijk door de gemeente geheven OZB-tarief dat ten minste overeenkomt met het redelijk peil van € 3,45. Voor Renkum ligt het gewogen gemiddelde tarief op € 3,39.

Voor 2008 dient de opbrengst OZB minimaal € 6.457.020 te bedragen. In de begroting 2008 wordt een opbrengst van € 6.079.700 geraamd. Op grond van deze gegevens zou de gemeente Renkum in 2008 niet zijn toegelaten tot artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet. Er is een minderopbrengst van afgerond bijna € 380.000 ten opzichte van de artikel 12-norm van het redelijk peil door een te laag gemiddeld OZB-tarief.

3.4 Gemeentelijke woonlastendruk

In de Atlas van de lokale lasten 2008 samengesteld door het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) wordt onder andere een overzicht gegeven van de woonlasten, in Euro's per jaar per huishouden, per gemeente. In het overzicht wordt de totale opbrengst van de OZB, op basis van de gemiddelde waarde van een woning (in de desbetreffende gemeente), afvalstoffenheffing en riolrecht, op basis van een meerpersoonshuishouden, uitgedrukt in een bedrag per huishouden.

De gegevens in tabel 3.2 zijn uit de Atlas van de lokale lasten 2008 overgenomen. Het gaat daarbij om de in de Atlas van de lokale lasten 2008 opgenomen bedragen van de gemeente Renkum en die van de selectiegroep (internetsite mei 2008).

Tabel 3.2:

Gemeentelijke lastendruk vergeleken met de selectiegroep

Gemeenten	Reinigingsrecht meerpersoons huishouden* (1)	Rioolrecht meerpersoons huishouden* (2)	Gemiddelde OZB opbrengst woningen (3)	Woonlasten meerpersoons huishouden (1+2+3)	Landelijke rangorde meerpersoons huishouden***
Epe	230	112	207	549	44
Leusden	254	99	238	591	112
Lingewaard	176	141	233	550	46
Overbetuwe	216	211	209	636	216
Rheden	164	135	248	547	41
Gemiddelde selectiegroep	202	143	228	573	88
Renkum	321	182	317	820	447
Vershil	119	39	89	247	359
Hoogste waarneming in Nederland			1128	999	
Laagste waarneming in Nederland			438	326	
Gemiddelde waarneming in Nederland			645	564	
Duurste gemeente in Nederland			Blaricum	Abcoude	
Goedkoopste gemeente in Nederland			Ermelo	Groesbeek	

* Bron: COELO-atlas van de lokale lasten

** Nummer 1 heeft de laagste woonlasten

De gemiddelde gewogen lastendruk van een meerpersoonshuishouden in de gemeente Renkum van in totaal € 820 ligt € 247 boven het gemiddelde van de selectiegroep. In het COELO-rapport neemt de gemeente Renkum (stand mei 2008) plaats 447 in. De gemeenten in de selectiegroep zitten daar allemaal onder. De hoogste waarneming in Nederland zit op nummer 465. De hoge woonlasten worden voor bijna de helft veroorzaakt door de hogere reinigingsrechten. Voorts verklaren de hogere gemiddelde waarde van de woningen in combinatie met het hogere OZB-tarief voor iets meer dan 1/3 deel de hogere woonlasten. Het restant (1/6 deel) hangt samen met hogere riolrechten.

3.5 Overige heffingen

Voor wat betreft de heffingen kunnen naast de heffingen behorend tot het belastingpakket ook andere heffingen worden genoemd. De heffingen zijn vergeleken met het gemiddelde van de selectiegroep op basis van de CBS-cijfers van de begrotingen 2008.

Tabel 3.3:

	2008									
	Gemeentelijke heffingen per inwoner vergeleken met de selectiegroep							gemiddelde selectiegroep	Renkum	Verschil per inwoner
	Absoluut	per inwoner	per inwoner	per inwoner	per inwoner	per inwoner	per inwoner			
(x € 1.000)	(x € 1)	(x € 1)	(x € 1)	(x € 1)	(x € 1)	(x € 1)	(x € 1)	(x € 1)		
Secretarieleges	396	11	11	8	8	9	10	13	3	
Leges bouwvergunningen	574	34	17	28	18	22	24	18	-6	
Hondenbelasting	194	4	4	5	5	5	5	6	1	
Parkeerbelasting	0	0	5	0	0	0	1	0	-1	
Toeristenbelasting	299	0	2	15	3	1	4	9	6	
Forensenbelasting	0	0	1	8	0	0	2	0	-2	
Baatbelasting	0	0	0	1	0	0	0	0	0	
Precariobelasting	45	1	0	2	1	0	1	1	1	
Reclamebelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Subtotaal overige heffingen	1.508	50	40	69	35	36	46	46	2	
Reinigingsrechten	4.214	88	64	102	97	74	83	133	50	
Rioolrecht	2.365	90	70	57	41	59	65	75	9	
OZB	6.080	111	150	111	156	116	128	192	64	
Subtotaal belastingpakket	12.659	289	284	270	294	250	276	400	124	
Totaal-generaal	14.168	339	325	339	329	286	322	448	126	

Bij de opbrengst in tabel 3.3 is geen rekening gehouden met eventuele bijdragen uit tariefegalisatiereserves of andere mogelijke baten, het gaat uitsluitend om de heffing van belastingen en rechten. De totale opbrengst wordt uitgedrukt in een bedrag per inwoner.

Als we kijken naar het totaal van de overige heffingen in de gemeente Renkum en de selectiegroep, dan blijken de heffingen per inwoner het meest te verschillen bij de leges bouwvergunningen (€ 6 per inwoner minder: dat is vooral het effect van de hoge leges in Overbetuwe) en de toeristenbelasting (€ 6 per inwoner meer).

Bij het belastingpakket verschillen de onderdelen fors: meer baten uit reinigingsheffingen (€ 50 per inwoner), meer baten uit rioolrecht (€ 9 per inwoner) en OZB woningen en niet-woningen (€ 64 per inwoner). In vergelijking met de selectiegroep heeft de gemeente Renkum € 2 per inwoner hogere overige heffingen dan de selectiegroep en een € 124 per inwoner hoger belastingpakket, namelijk € 400 per inwoner tegenover € 276 per inwoner gemiddeld in de selectiegroep.

3.6 Conclusies

Op de vraag 'Doen zich tussen de gemeente Renkum en de selectiegroep verschillen voor ten aanzien van de belastingen en rechten en zo ja, in welke mate zijn deze verschillen te verklaren?' kan het volgende worden geantwoord.

COELO woonlasten 2008 voor meerpersoonshuishoudens

De gemiddelde gewogen lastendruk van een meerpersoonshuishouden in de gemeente Renkum van in totaal € 820 ligt € 247 boven het gemiddelde van de selectiegroep. In het COELO-rapport neemt de gemeente Renkum (stand mei 2008) plaats 447 in. De gemeenten in de selectiegroep zitten daar allemaal onder. De hoogste waarneming in Nederland zit op nummer 465. De hoge woonlasten worden voor bijna de helft veroorzaakt door de hogere reinigingsrechten. Voorts verklaren de hogere gemiddelde waarde van de woningen in combinatie met het hogere OZB-tarief voor iets meer dan 1/3 deel de hogere woonlasten. Het restant (1/6 deel) hangt samen met hogere riolrechten.

Gemeentelijke heffingen 2008 per inwoner vergeleken met selectiegemeenten
Op grond van de gegevens van de gemeentebegrotingen 2008 van het CBS blijkt dat de feitelijke opbrengsten van de heffingen die tot het belastingpakket worden gerekend (OZB woningen en niet-woningen, riool- en afvalstoffenrecht) van Renkum € 124 per inwoner boven het gemiddelde van de selectiegemeenten liggen. Dat komt vooral door hogere baten bij reiniging (€ 50 per inwoner) en OZB (woningen en niet-woningen € 64 per inwoner). De overige heffingen liggen € 2 per inwoner boven het gemiddelde van de selectiegroep.

Redelijk peil artikel 12 Financiële-verhoudingswet voor 2008
Voorts is de feitelijke belastingopbrengst 2008 van de gemeente Renkum vergeleken met die van het zogenaamde redelijk peil zoals dat wordt gehanteerd bij de toelating tot artikel 12 van de Financiële-verhoudingswet voor 2008. Uit deze vergelijking blijkt dat de gemeente, in het theoretische geval dat zij in 2008 een aanvraag zou hebben ingediend, niet zou zijn toegelaten tot artikel 12. Per saldo liggen de opbrengsten die tot het redelijk peil behoren voor Renkum afgerond € 0,4 miljoen lager dan de norm in 2008.

4 DE NETTOLASTEN VAN DE GEMEENTE RENKUM VERGELEKEN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk geven we antwoord op de vragen:

Hoe verhouden de eigen inkomsten (OZB en overige heffingen) en de nettolasten van de gemeente Renkum zich in 2008 ten opzichte van de clusters van de algemene uitkering en hoe is dat beeld ten opzichte van de nettolasten van de selectiegroep?

Het referentiekader op basis waarvan de begrotingsanalyse plaatsvindt, is gebaseerd op de Financiële-verhoudingswet. De belangrijkste uitgangspunten bij de Financiële-verhoudingswet: globaal, kostengeoriënteerd, rekening houdend met structuurkenmerken en de mogelijkheid zelf inkomsten te verwerven, zijn ook toegepast in dit referentiekader.

De verdeling is kostengeoriënteerd en globaal, dat wil zeggen dat de verdeling aansluit bij de kostenverschillen tussen (groepen van) gemeenten. Op individueel niveau kunnen er verschillen zijn. Deze verschillen kunnen enerzijds ontstaan doordat er sprake is van specifieke omstandigheden, omstandigheden die geen of een onvoldoende rol spelen in de verdeling van het gemeentefonds. Anderzijds kan er sprake zijn van bewuste politieke beleidskeuzen om op onderdelen een hoger of lager nettolastenniveau te hebben. Ten slotte kunnen verschillen ook worden veroorzaakt door het financiële beleid van gemeenten (hoe is in het verleden bijvoorbeeld omgegaan met investeringen; zijn er investeringen direct afgeboekt van reserves). Daarom worden de vergelijkingen dan ook gemaakt op een hoger aggregatieniveau, namelijk op dat van de clusters (zie paragraaf 4.2).

Om inzicht te kunnen krijgen in de begrotingspositie van de gemeente Renkum worden de inkomsten van het gemeentefonds vergeleken met de werkelijke nettolasten van de gemeente. Op deze wijze kan worden vastgesteld welke positieve en negatieve afwijkingen zich voordoen in de begrotingspositie van de gemeente. Hier wordt de gemeente eigenlijk vergeleken 'met zichzelf'. Daarna wordt een vergelijking gemaakt met een selectie van gemeenten met globaal dezelfde structuurkenmerken. In deze vergelijkingen wordt voor wat betreft de algemene uitkering gebruik gemaakt van de gegevens die worden gebruikt voor de berekening van de algemene uitkering over de betaalmaand januari 2008.

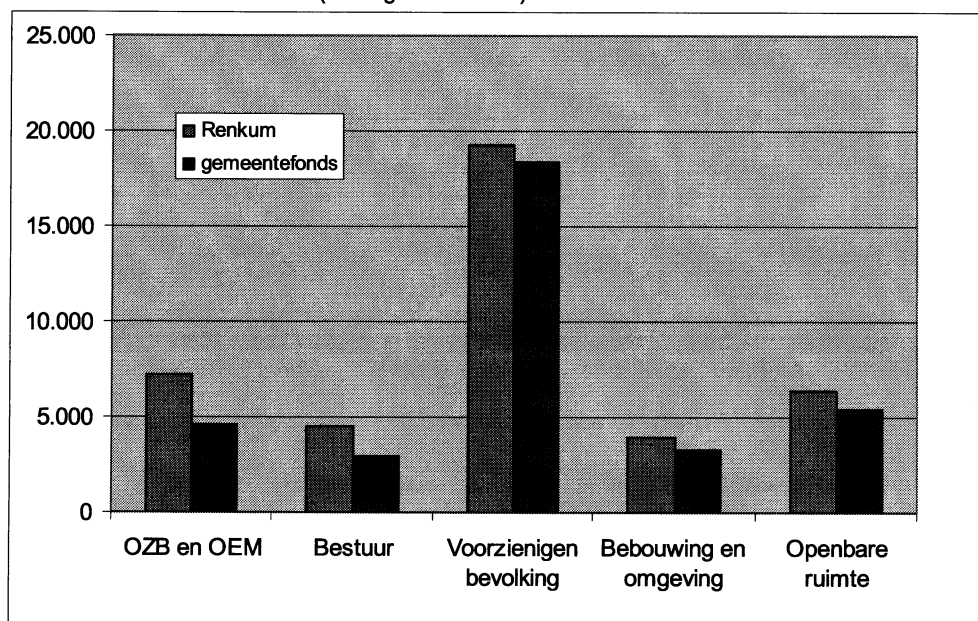
4.2 De vergelijking met zichzelf

Eén van de uitgangspunten van het verdeelstelsel is dat er een goede aansluiting bestaat tussen de wijze van verdelen en de verschillen in kostenstructuren van gemeenten. De uitkomst van de onderscheidene verdeelmaatstaven sluit globaal aan bij de nettolasten van de gemeentelijke taakgebieden, in de gemeentefondsterminologie clusters genoemd. De begrotingsfuncties worden toebedeeld aan clusters. Door de toerekening (verdeling) van de gemeentelijke baten en nettolasten aan de verschillende uitgaven- en inkomstenclusters ontstaat een referentiekader. Op deze wijze worden de baten en nettolasten van de gemeente vergeleken met de opbrengst van de verdeelmaatstaven.

In bijlage 1 is een overzicht gegeven van de verschillende inkomsten- en

uitgavenclusters voor de gemeente Renkum. In grafiek 1 zijn de bestaande uitgavenclusters samengevoegd tot zogenaamde metaclusters. Voor de 'eigen inkomsten' zijn in deze grafiek de inkomsten van zowel de OZB als de overige eigen middelen (OEM) opgenomen.

Grafiek 4.1: vergelijking van de gemeente Renkum met het gemeentefonds op metaclusterniveau (bedragen x € 1.000)

Hierna wordt eerst een toelichting gegeven per taakgebied. Vervolgens wordt in het kort ingegaan op de grootste afwijkingen per cluster. Daarbij wordt tevens aangegeven wat het macrobeeld landelijk is van het desbetreffende cluster op basis van het Periodiek Onderhoudsrapport Gemeentefonds 2008 (POR2008; dit meest recente POR heeft betrekking op de lasten en baten 2007). Het POR is een jaarlijks rapport dat tot doel heeft inzicht te geven in de werking van het verdeelstelsel van het gemeentefonds in vergelijking met de ontwikkeling van de kostenstructuur bij de gemeenten. Indien nodig kan het verdeelstelsel dan worden aangepast, zodat grote schoksgewijze veranderingen kunnen worden voorkomen.

Toelichting inkomstenclusters

Het hier gepresenteerde onderdeel eigen inkomsten betreft zowel de onroerendezaakbelasting (OZB) als de overige eigen inkomsten (OEM).

Onroerendezaakbelasting

De opbrengst van de OZB is € 1.456.000 ofwel € 46 per inwoner hoger dan waarmee in het gemeentefonds wordt gerekend.

Totaal OEM

Bij de totstandkoming van de verdeling van het gemeentefonds in 1997 is er vanuit gegaan dat gemeenten een zeker bedrag aan OEM genereren. Deze

OEM bedroeg 5,4% (afgerond 5%) van de uitgavenmaatstaven. Deze OEM is indertijd betrokken bij de verdeling. Omdat de mutaties reserves het beeld van de werkelijke eigen middelen in de betekenis van werkelijke baten oneigenlijk beïnvloeden is een berekening gemaakt van de OEM exclusief reserves. De OEM exclusief reserves bedraagt € 1.113.000. Het gemeentefonds gaat uit van een opbrengst OEM van € 1.565.000. De gemeente Renkum genereert ruim € 452.000 ofwel € 14 per inwoner minder OEM dan het gemeentefonds veronderstelt. De oorzaak hiervan wordt verderop in deze paragraaf uitgewerkt.

Algemene uitkering

De geraamde algemene uitkering is € 34.000 hoger dan dat de gemeente Renkum heeft opgenomen in de begroting. Dat komt vermoedelijk door geringe ramingsverschillen.

Toelichting uitgavenclusters

Uit grafiek 4.1 en bijlage 1 blijkt dat bij het metacluster *Bestuur* de nettolasten fors hoger liggen (€ 1.595.000 ofwel € 50 per inwoner) dan de inkomsten volgens het gemeentefonds. Dit wordt deels veroorzaakt door hogere nettolasten op het cluster **Bestuursorganen** (€ 222.000 ofwel € 7 per inwoner meer), maar vooral door hogere nettolasten op het cluster **Algemene ondersteuning** (€ 1.372.000 ofwel € 43 per inwoner meer).

Bij het metacluster *Voorzieningen bevolking* liggen de nettolasten € 871.000 ofwel € 28 per inwoner boven het niveau van de inkomsten volgens het gemeentefonds. Op de clusters **Werk en inkomen** (€ 6 per inwoner meer), **Educatie** (€ 13 per inwoner meer), **Kunst en ontspanning** (€ 23 per inwoner meer) is sprake van hogere nettolasten, hetgeen beperkt gecompenseerd wordt door lagere nettolasten op het cluster **Maatschappelijke zorg** (€ 18 per inwoner minder).

Bij het metacluster *Bebouwing en omgeving* liggen de nettolasten per saldo € 653.000 ofwel € 21 per inwoner hoger dan er volgens het gemeentefonds wordt ontvangen. Op de clusters **Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stadsvernieuwing** (€ 5 per inwoner meer) en **Openbare orde en veiligheid** (€ 28 per inwoner meer) is sprake van hogere nettolasten. Op de clusters **Reiniging** (€ 5 per inwoner minder) en **Fysiek milieu** (€ 8 per inwoner minder) is sprake van lagere nettolasten.

Ten slotte is er bij het metacluster *Openbare ruimte* ook sprake van fors hogere nettolasten dan er wordt ontvangen volgens het gemeentefonds (€ 1.029.000 ofwel € 33 per inwoner meer). Dit komt door hogere nettolasten op de clusters **Groen** (€ 26 per inwoner meer) en **Wegen en water** (€ 21 per inwoner meer), deels gecompenseerd door lagere nettolasten op het cluster **Riolering** (€ 14 per inwoner minder).

De grootste verschillen (\geq € 10 per inwoner) tussen de nettolasten van de gemeente Renkum en de inkomsten volgens het gemeentefonds worden samengevat in tabel 4.1.

Tabel 4.1: Overzicht grootste afwijkingen bij de vergelijking van de gemeente Renkum met zichzelf

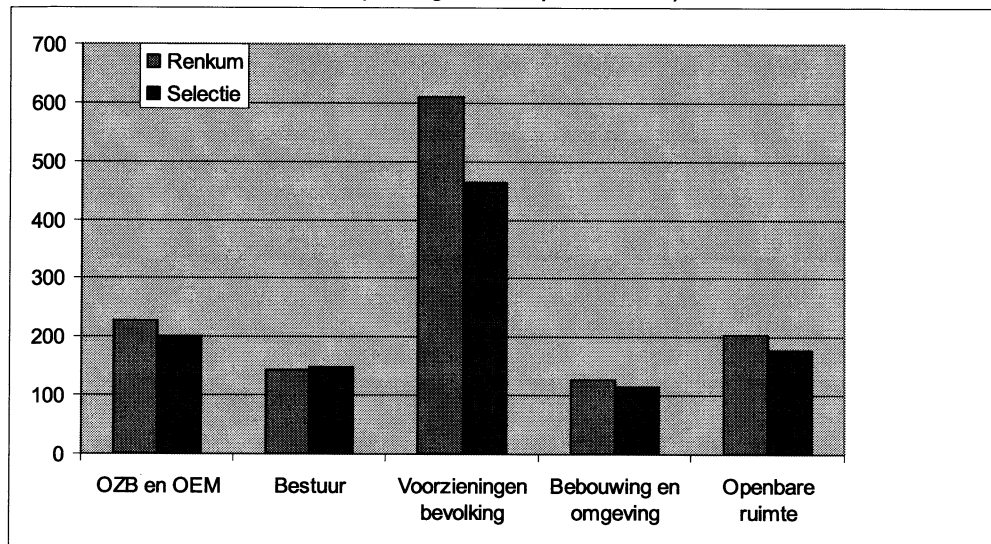
cluster	hogere lasten/lagere baten dan het gemeentefonds	lagere lasten/hogere baten dan het gemeentefonds
Inkomstenclusters		
OZB		46
OEM	15	
Mutaties reserves (interen op)		95
Suppletie OZB (aflopend)		24
Uitgavenclusters		
Algemene ondersteuning	43	
Openbare orde en veiligheid	28	
Groen	26	
Kunst en ontspanning	23	
Wegen en water	21	
Educatie	13	
Maatschappelijke zorg		18
Riolering		14

In paragraaf 4.4 gaan wij nader in op deze clusters. Voor een gedetailleerd overzicht van de clusters wordt verwezen naar bijlage 1.

4.3 De gemeente Renkum vergeleken met de selectiegroep

In grafiek 4.2 hebben wij de nettolasten, per metacluster, van de gemeente Renkum vergeleken met de gemiddelde nettolasten van de selectiegroep.

Grafiek 4.2: Vergelijking van de gemeente Renkum met de selectiegroep op metaclusterniveau (bedragen x € 1 per inwoner)

In bijlage 2 wordt een overzicht gepresenteerd van de verschillende inkomsten- en uitgavenclusters voor Renkum en het gemiddelde van de selectiegroep.

Toelichting

De opbrengst **OZB** in de gemeente Renkum is € 64 per inwoner hoger dan gemiddeld binnen de selectiegroep wordt ontvangen. De opbrengst van de **Overige eigen middelen (exclusief mutaties reserves)** is fors lager, te weten € 38 per inwoner minder. De **mutaties van de reserves zijn per saldo hoger**: de selectiegemeenten hebben daar lasten van € 17 per inwoner (dat wil zeggen storten per saldo € 17 per inwoner in de reserves, de reserves groeien dus), terwijl er bij de gemeente Renkum een bedrag van € 36 per inwoner aan baten is (dat wil zeggen € 36 per inwoner wordt aan de reserve onttrokken, er wordt dus ingeteerd op de reserves). De **algemene uitkering** is € 92 per inwoner hoger dan van de selectiegroep.

Bij het metacluster *Bestuur* zijn de nettolasten van de gemeente Renkum € 4 per inwoner lager dan gemiddeld bij de selectiegroep. Dit wordt geheel veroorzaakt door € 5 per inwoner lagere nettolasten op het cluster **Algemene ondersteuning**.

Bij het metacluster *Voorzieningen bevolking* liggen de nettolasten in de gemeente Renkum € 146 per inwoner hoger dan het gemiddelde van de selectiegroep, wat vooral verklaard wordt door de hogere nettolasten op de (sub)clusters **Maatschappelijke zorg** (€ 61 per inwoner meer), **Ontspanning** (€ 38 per inwoner meer), **Educatie** (€ 33 per inwoner meer) en **Werk en inkomen** (€ 13 per inwoner meer).

Bij het metacluster *Bebouwing en omgeving* liggen de nettolasten van de gemeente Renkum € 11 per inwoner hoger dan bij de selectiegroep. Dat komt vooral door hogere nettolasten op het cluster **Openbare orde en veiligheid** (€ 24 per inwoner meer), deels gecompenseerd door lagere lasten bij het cluster **Reiniging** (€ 15 per inwoner minder).

Ten slotte het metacluster *Openbare ruimte*. Per saldo liggen de nettolasten van de gemeente Renkum € 25 per inwoner boven het gemiddelde niveau van de selectiegroep, vooral door een combinatie van hogere nettolasten van € 37 per inwoner meer op het cluster **Groen** en € 14 per inwoner meer op het subcluster **Wegen**. Op het cluster **Riolering** wordt € 21 per inwoner minder uitgegeven.

In paragraaf 4.4 gaan wij nader in op de clusters met de grootste afwijkingen. Voor een overzicht van de clusters wordt verwezen naar bijlage 2. De grootste verschillen (\geq € 10 per inwoner) tussen de nettolasten van de gemeente Renkum en de selectiegroep worden waargenomen op de (sub)clusters zoals weergegeven in tabel 4.2.

Tabel 4.2: Overzicht grootste afwijkingen bij de vergelijking van de gemeente Renkum met de selectiegroep

(Sub)cluster	Hogere lasten/ lagere baten dan selectiegemeenten	Lagere lasten/ hogere baten dan selectiegemeenten
Inkomstenclusters		
Algemene uitkering		92
OZB		64
Mutaties reserves		53
OEM (exclusief mutaties reserves)	38	
Uitgavenclusters		
Maatschappelijke zorg	61	
Ontspanning	38	
Groen	37	
Educatie	33	
Openbare orde en veiligheid	24	
Wegen	14	
Werk en inkomen	13	
Riolering		26

4.4 Toelichting op verschillen in inkomsten- en uitgavenclusters

Inkomstenclusters, cluster Algemene uitkering, onderdeel suppletie OZB vergeleken met gemeentefonds

De geraamde algemene uitkering van de gemeente Renkum is € 34.000 lager dan het gemeentefonds veronderstelt. Dat is een verwaarloosbaar verschil en wordt om die reden niet toegelicht. Een 'let op' punt is wel de tijdelijke suppletie-uitkering als onderdeel van de algemene uitkering. Daarom wordt dat hierna kort toegelicht.

Tabel 4.3: Cluster Algemene uitkering, onderdeel suppletie OZB

Renkum	€ 751.000 +	€ 24 per inwoner +
--------	-------------	--------------------

+ betekent hogere nettobaten dan gemeentefonds aangeeft
 -/- betekent lagere nettobaten dan gemeentefonds aangeeft

Een niet te verwaarlozen element van de algemene uitkering is de tijdelijke suppletie-uitkering afschaffing OZB woningen gebruikers. Deze suppletie-uitkering is een aflopende uitkering en wordt verstrekt aan gemeenten die een nadelig effect hadden en hebben van de afschaffing van de OZB voor gebruikers van woningen en wordt (gedeeltelijk) betaald door de gemeenten met een voordelig effect (die krijgen dus een negatieve suppletie-uitkering). Voor de gemeente Renkum die als nadeelgemeente tijdelijk wordt gecompenseerd gaat het in 2008 om een compensatie van € 751.000, ofwel € 24 per inwoner (daarmee zal de uitkering van Renkum uiteindelijk structureel dalen). Hierdoor is in de komende jaren (dit kan meer dan tien jaar duren) in de gemeente Renkum navenant minder financiële beleidsruimte.

Cluster Algemene uitkering, vergeleken met de selectiegroep

De algemene uitkering van de gemeente Renkum wordt € 92 per inwoner hoger geraamd dan die van de selectiegroep. Dat blijkt uit tabel 4.4.

Tabel 4.4: Cluster Algemene uitkering (bedragen x € 1 per inwoner)

Funcies cluster Algemene uitkering	Overbetuwe	Rheden	Epe	Leusden	Lingewaard	Gemiddelde selectiegroep	Renkum	Verschil
921 algemene uitkering gemeentefonds	683	843	759	641	699	729	821	92
Totaal	683	843	759	641	699	729	821	92

Het verschil van € 92 per inwoner is met name te verklaren door een combinatie van hogere aftrek OZB (-/-€ 18 per inwoner) en een hoger bedrag per inwoner op de verdeelmaatstaven die betrekking hebben op de sociale structuur (€ 20 per inwoner), leerlingen (voortgezet) speciaal onderwijs (€ 12 per inwoner), woonruimten (€ 16 per inwoner), een hoger bedrag op de tijdelijke maatstaf suppletie OZB (€ 26) en een hoger bedrag voor de WMO (€ 41 per inwoner). De hogere algemene uitkering betekent niet dat de gemeente daarmee gunstiger af is: over het algemeen staan tegenover een hogere algemene uitkering ook navenant hogere nettolasten.

Cluster OZB, vergeleken met gemeentefonds

De opbrengst van de OZB is € 1.456.000 ofwel € 46 per inwoner hoger dan waarmee in het gemeentefonds wordt gerekend.

Tabel 4.5: Cluster OZB

hogere/lagere baten 2008 dan gemeentefonds aangeeft x € 1

Renkum	€ 1.456.000 +	€ 46 per inwoner +
POR 2008		€ 10 per inwoner +

+ betekent hogere baten dan gemeentefonds aangeeft
 -/- betekent lagere baten dan gemeentefonds aangeeft

In het gemeentefonds wordt voor 2008 een bedrag aan OZB verevend op basis van een tarief van € 2,25 voor eigenaren van woningen en van € 5,38 voor gebruikers/eigenaren van niet-woningen per € 2.500 economische waarde. Het OZB-tarief in de gemeente Renkum bedraagt in 2008 € 2,67 voor de woningen en € 8,88 voor de niet-woningen (zie paragraaf 3.2). Het hogere tarief voor de woningen in combinatie met het hogere tarief voor de niet-woningen in de gemeente Renkum verklaart het verschil op dit onderdeel. Door de hogere OZB-inkomsten kan de gemeente zich in principe ook navenant hogere nettolasten permitteren dan waarvan het gemeentefonds uitgaat, tenzij de Overige eigen inkomsten lager zijn dan waarvan het gemeentefonds uitgaat (hetgeen het geval is, zie hierna).

Macro gezien ligt het niveau van de OZB in 2007 € 26 per inwoner boven het niveau dat in het gemeentefonds wordt verondersteld (POR2008). Er is wel sprake van een ongelijke verdeling daarvan over de groottegroepen. Voor de groottegroep van 20.000 – 50.000 inwoners, waartoe de gemeente Renkum behoort, is het verschil ongeveer € 10 per inwoner.

Cluster OZB, vergeleken met de selectiegroep

Tabel 4.6 geeft de functies weer die tot dit cluster worden gerekend:

Tabel 4.6: Cluster OZB (bedragen x € 1 per inwoner)

Funcies cluster OZB	Overbetuwe	Rheden	Epe	Leusden	Lingewaard	Gemiddelde selectiegroep	Renkum	Verschil
931 baten onroerendezaakbelasting gebruikers	11	19	12	27	10	15	23	8
932 baten onroerendezaakbelasting eigenaren	100	132	99	130	106	113	169	56
941 lastenverlichting rijk	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	111	150	111	156	116	128	192	64

De gemeente Renkum ontvangt per inwoner € 64 meer aan OZB dan de selectiegroep. Dat kan verklaard worden uit óf hogere tarieven dan de selectiegroep en/of een hogere OZB-waarde per inwoner. Uit tabel 4.7 blijkt dat zowel de totale OZB-waarde per inwoner in de gemeente Renkum als ook het gemiddelde tarief (voor zowel woningen als voor niet-woningen) hoger is dan gemiddeld in de selectiegroep (zie ook paragraaf 4.2).

Tabel 4.7: OZB-capaciteit vergeleken met selectiegroep

Waarden woningen en niet woningen vergeleken met de selectiegroep

2008

Gemeenten	Waarde woningen (x € 1 miljoen)	Waarde niet-woningen (x € 1 miljoen)	Waarde totaal (x € 1 miljoen)	Waardeverhouding woningen / niet-woningen	Aantal inwoners	Totaalwaarde per inwoner (x € 1)	OZB-tarief woning gebruik	Opbrengst woning gebruik (x € 1)	OZB-tarief niet-woningen gebruik en eigendom	Opbrengst niet-woningen gebruik en eigendom (x € 1)	Gemiddeld OZB-tarief woningen en niet-woningen
Overbetuwe	4.205	671	4.876	0,88	44.018	110.762	2,16	3.633.120	5,28	1.416.096	2,59
Rheden	4.915	688	5.602	0,88	43.950	127.463	2,70	5.307.660	7,84	2.156.000	3,33
Epe	4.221	566	4.787	0,88	32.989	145.109	1,76	2.971.584	4,57	1.034.648	2,09
Leusden	3.300	603	3.903	0,85	28.610	136.403	2,20	2.904.000	8,16	1.966.560	3,12
Lingewaard	4.648	516	5.164	0,90	45.125	114.438	2,17	4.034.464	6,51	1.343.664	2,60
Gemiddelde selectiegroep	4.258	609	4.866	0,87	38.938	124.972	2,21		6,51		2,75
Renkum	4.140	539	4.679	0,88	31.640	147.882	2,67		8,88		3,39

* gegevens algemene uitkering gemeentefonds

Cluster OEM, vergeleken met gemeentefonds

Bij de totstandkoming van de verdeling van het gemeentefonds in 1997 is er vanuit gegaan dat gemeenten een zeker bedrag aan OEM genereren. Deze OEM bedroeg 5,4% van de uitgavenmaatstaven. Deze OEM is indertijd betrokken bij de verdeling. De feitelijke OEM komt in de gemeente Renkum uit op een bedrag van bijna € 1,1 miljoen. Daarnaast wordt per saldo nog ruim € 1,1 miljoen aan de reserves onttrokken. Indien de 5,4% op de huidige omvang van de uitgavenclusters zou worden toegepast, zou de in de uitkering uit het gemeentefonds betrokken OEM voor de gemeente Renkum uitkomen op een bedrag van afgerond bijna € 1,6 miljoen. Dit betekent dat de gemeente Renkum afgerond € 0,5 miljoen (ofwel €14 per inwoner) minder OEM (exclusief mutaties reserves) genereert dan het gemeentefonds veronderstelt. Daardoor zou de lastenkant in de gemeente Renkum dus lager moeten zijn dan vanuit het gemeentefonds wordt geïndiceerd, tenzij de OZB-inkomsten hoger zijn dan waarvan het gemeentefonds uitgaat (hetgeen het geval is).

Tabel 4.8: Cluster OEM, exclusief mutaties reserves lagere nettobaten 2008 dan gemeentefonds aangeeft x € 1

Renkum	€ 452.000 -/-	€ 14 per inwoner -/-
--------	---------------	----------------------

-/- betekent lagere nettobaten dan gemeentefonds aangeeft

Macro gezien bestaan de OEM voor de helft uit (netto)opbrengsten van langlopende leningen en uitzettingen. Ongeveer een kwart bestaat uit de zeer divers samengestelde post 'overige financiële middelen'.

Een zevental 'kleine' belastingen draagt voor circa 12% bij aan de OEM; het leeuwendeel nemen de honden-, precario- en toeristenbelasting voor hun rekening (toeristenbelasting wordt voor 50% tot de OEM gerekend, de andere helft wordt gesaldeerd met de lasten van het cluster Wegen en water). Deze kleine belastingen zijn de enige onderdelen van de OEM die de burgers en bedrijven direct 'in de portemonnee' voelen. Macro gezien vloeit ongeveer een tiende van de OEM voort uit de (netto)opbrengsten van de bouwgrondexploitatie. Van vergelijkbare omvang zijn de opbrengsten uit de aandelen in nutsbedrijven. Macro gezien vormt ongeveer een achtste deel van de OEM samen een negatief bedrag. Hier is dus geen sprake van nettobaten, maar van nettolasten. Die worden vooral veroorzaakt door de functies Handel en ambacht en Openbaar vervoer.

Gemeenten worden in hun bestedingsmogelijkheid dus beïnvloed door de omvang van hun OEM. Er zijn gemeenten waar de OEM aanzienlijk meer is dan de ruim 5% die het gemeentefonds veronderstelt, en er zijn er waar het (veel) minder is. Soms is het totaal van de OEM zelfs negatief en is er dus sprake van nettolasten in plaats van nettobaten.

De gemeente Renkum heeft minder OEM dan op grond van de uitgangspunten van het gemeentefonds kan worden verwacht (wordt hierna in deze paragraaf nader toegelicht).

De verschillen tussen groepen gemeenten zijn niet erg groot, wel tussen afzonderlijke gemeenten. Terwijl het gemiddelde € 87 aan baten is in 2007, blijken er dertig gemeenten te zijn die daar € 100 per inwoner boven zitten, maar ook negen gemeenten die daar € 100 per inwoner onder zitten. Deze laatste hebben per saldo OEM-lasten in plaats van OEM-baten.

Kijkt men voor deze gemeenten naar 2005 en 2006, dan blijkt menig een in de rangorde sterk van plaats te zijn gewisseld. Er zijn gemeenten die in het ene jaar een 'dikke plus' hebben en in het andere een 'dikke min'. (Bron: POR 2008).

Cluster mutaties reserves, vergeleken met gemeentefonds

Tabel 4.9: Mutaties reserves
nettobaten 2008 x € 1

Renkum	€ 36 per inwoner +
POR 2008	€ 26 per inwoner +

+ betekent nettobaten

Macro gezien ligt het niveau van de reservemutaties in 2007 op € 26 aan baten per inwoner. Renkum heeft per saldo een onttrekking aan reserves van € 36 per inwoner: dat is dus € 10 meer dan landelijk gemiddeld. Het interen op reserves kan uiteraard niet structureel worden volgehouden.

De mutaties reserves bestaan voor Renkum uit de in tabel 4.10 genoemde posten. Daaruit blijkt dat € 0,5 onttrekking aan reserves is bedoeld voor incidentele tegenvallers (relatief gezien een erg hoog bedrag), waardoor de kans op negatieve rekeningresultaten danig wordt verkleind. Uit de rekening 2007 blijkt verder dat de daling van de reserves in de afgelopen jaren niet is doorgezet. De reserves zijn in 2007 niet afgenomen ten opzichte van 2006.

Tabel 4.10: Mutaties reserves (* € 1.000)

Mutatie reserve (baten)	bedragen	in meerjarenraming
Vormen van een buffer uit resultaatbestemming jaarrekening 2006	500	incidenteel
Overige resultaatbestemming jaarrekening 2006	148	incidenteel
Reserve BCF	384	incidenteel voor 2008 en 2009
Reserve WMO	36	incidenteel
Recreatie en kunst (airborne-activiteiten)	72	incidenteel voor 2008 en 2009 (50)
Afvalstoffenheffing	4	structureel
Totaal	1.144	

Cluster overige eigen middelen (OEM) en mutaties reserves, vergeleken met selectiegroep

De tabellen 4.11 en 4.12 geven de functies weer die tot deze clusters worden gerekend:

Tabel 4.11: Cluster Overige eigen inkomsten (bedragen x € 1 per inwoner)

Funcies cluster Overige Eigen Inkomsten (OEM)	Overbetuwe	Rheden	Epe	Leusden	Lingewaard	Gemiddelde selectiegroep	Renkum	Verschil
212 openbaar vervoer	-2	0	-1	0	0	-1	0	1
220 zeehavens	0	0	0	0	0	0	0	0
230 luchtvaart	0	0	0	0	0	0	0	0
310 handel en ambacht	-8	-5	-4	-3	-5	-5	-3	2
311 baten marktgelden	1	1	1	0	1	1	1	0
320 industrie	0	0	0	0	0	0	-3	-3
330 nutsbedrijven	0	0	0	1	2	1	-1	-2
340 agrarische productie en ontginning	0	0	0	0	0	0	0	0
341 overige agrarische zaken, jacht en visserij	0	0	0	0	0	0	0	0
830 bouwgrondexploitatie	-1	-2	-4	65	-7	7	-5	-12
911 geldleningen en uitzettingen korter dan een jaar	0	-1	0	12	0	2	0	-2
913 overige financiële middelen	2	12	5	-51	-2	-4	1	5
914 geldleningen en uitzettingen langer of gelijk aan 1 jaar	84	3	61	139	64	65	33	-32
933 baten roerende woon- en bedrijfsruimtebelastingen	0	0	0	0	0	0	0	0
934 baten baatbelasting	0	0	1	0	0	0	0	0
935 baten forensenbelasting	0	1	8	0	0	2	0	-2
936 baten toeristenbelasting 50%	0	1	8	2	0	2	5	2,5
937 baten hondenbelasting	4	4	5	5	5	5	6	1
938 baten reclamebelasting	0	0	0	0	0	0	0	0
939 baten precariobelasting	1	0	2	1	0	1	1	0
Totaal	80	15	82	170	57	76	35	-42

Tabel 4.12: Subcluster Mutaties reserves

Funcies subcluster Mutaties reserves	Overbetuwe	Rheden	Epe	Leusden	Lingewaard	Gemiddelde selectiegroep	Renkum	Verschil
980 mutaties reserves	-26	-24	-18	-39	14	-17	36	53
Totaal	-26	-24	-18	-39	14	-17	36	53

De OEM-baten, exclusief de mutaties van de reserves, bij de gemeente Renkum zijn € 42 lager dan bij de selectiegroep. De OEM in de gemeente Renkum ontstaat vooral door rendement op gelduitzettingen en door baten uit toeristenbelasting en hondenbelasting. De lagere OEM-baten bij de gemeente Renkum kunnen voornamelijk worden verklaard door lagere baten op de begrotingsfunctie 914 'geldleningen en uitzettingen langer of gelijk aan 1 jaar' (waarop onder andere de bespaarde rente over het eigen vermogen en de voorzieningen wordt geboekt) en op lagere baten bij bouwgrondexploitatie.

Binnen de begroting van de gemeente Renkum is voor de grondexploitatie per saldo een nettolast opgenomen terwijl de selectiegemeenten gemiddeld een nettobaat hebben. Deze gemiddelde baat wordt eigenlijk veroorzaakt door één gemeente (Leusden). De andere selectiegemeenten vertonen ongeveer hetzelfde beeld als gemeente Renkum.

De gemeente Renkum heeft binnen functie 914 rekening gehouden met bespaarde rente over het eigen vermogen en voorzieningen (€ 1.040.000 bespaarde rente). Alleen de weerstandsreserve wordt hierbij niet meegenomen. De minder goede reservepositie van Renkum dan de selectiegroep (door lagere bestemmingsreserves) is vermoedelijk een deel van de verklaring van de lagere baten op functie 914.

Bij de berekening van de bespaarde rente is door Renkum van de volgende cijfers uitgegaan:

Tabel 4.13 Reserves en voorzieningen (bedragen * € 1.000)

Omschrijving	bedragen
Reserve	17.688
Weerstandsreserve	-/- 5.742
Reserve waarover rente wordt berekend	11.946
Voorzieningen	8.846
Totaal	20.792

Daarnaast blijkt dat bij het subcluster Mutaties reserves de gemeente Renkum voor € 36 per inwoner inteert op de reserves, terwijl de selectiegroep kans ziet om gemiddeld € 17 per inwoner toe te voegen aan de reserves.

De gemeente Renkum geeft als verklaring dat bij de gemeente Renkum volgens de begroting geen bestemmingsreserves worden gevormd of verhoogd en alleen bestemmingsreserves worden aangewend. Bij de jaarrekening wordt mogelijk uit het resultaat een bestemmingsreserve gevormd of verhoogd. Overigens blijkt uit paragraaf 2.5 dat de omvang van de algemene reserve en de bestemmingsreserves in de loop der jaren is afgenomen, met uitzondering van 2007.

Uitgavenclusters

Cluster Algemene ondersteuning, vergeleken met het gemeentefonds

Voor de omvang van het cluster Algemene ondersteuning zijn in het verdeelstelsel globale normen ontwikkeld op basis van het aantal inwoners, het aantal woonruimten en een vast bedrag. De feitelijke nettolasten in de sfeer van algemene ondersteuning zijn daarbij voor een belangrijk deel toegerekend aan diverse taakgebieden. Het gaat hier met name om lasten met betrekking tot

huisvesting en personeel. Een ander deel van de lasten in deze sfeer is echter algemeen van aard en derhalve niet toegerekend aan de (andere) clusters, zoals bijvoorbeeld gemeentesecretaris, juridische zaken, financiën, voorlichting, onderzoek en statistiek. Deze lasten zijn tezamen ondergebracht in het cluster Algemene ondersteuning.

Tabel 4.14: Cluster Algemene ondersteuning
hogere nettolasten 2008 dan gemeentefonds aangeeft x € 1

Renkum	€ 1.372.000 -/-	€ 43 per inwoner -/-
--------	-----------------	----------------------

+ betekent lagere nettolasten dan gemeentefonds aangeeft
-/- betekent hogere nettolasten dan gemeentefonds aangeeft

Op dit cluster wordt bij de gemeente Renkum een afwijking geconstateerd. Er wordt ruim € 1.372.000 ofwel € 43 per inwoner meer geraamd aan nettolasten dan waarvan het gemeentefonds uitgaat.

Het BBV eist dat de lasten zoveel mogelijk worden toegerekend aan de functies waarop ze betrekking hebben. Dat is hier niet optimaal gebeurd, evenmin als in de selectiegroep (zie paragraaf 4.3). Indien de lasten wel correct worden toegerekend, geeft dat uiteraard hogere lasten op de andere clusters. De gemeente geeft als verklaring van de hoge nettolasten, de hoge nettolasten op de begrotingsfunctie algemene baten en lasten, dat een onderdeel vormt van het cluster Algemene Ondersteuning. Binnen deze functie zijn diverse stelposten opgenomen (die mogelijk aan andere clusters kunnen worden toebedeeld). De gemeente Renkum ziet deze posten als een algemeen dekkingsmiddel, waaronder de hoge stelpost voor buffer voor tegenvallers van € 0,5 miljoen. Overigens is het wel gebruikelijk dat er de nodige stelposten op deze functie worden geboekt. In tabel 4.15 is een overzicht opgenomen van de diverse posten.

Tabel 4.15: Opbouw functie algemene baten en lasten

Stelposten (bedragen x € 1.000)	bedragen
Stelpost voor loon- en prijsontwikkeling	750
Buffer	500
Onvoorzien	165
Stelpost nieuw beleid	150
Wachtgeldregeling/FPU	450
Totaal	2.015

In het POR 2008 wordt het cluster Algemene ondersteuning verdeeld over de andere clusters – op Bestuursorganen na – naar rato van hun omvang.

Bij de vergelijking op het cluster Algemene ondersteuning met de selectiegroep blijkt slechts een verschil van € 5 per inwoner dat Renkum minder aan lasten heeft. Daarom wordt dit verschil hier niet verder toegelicht.

Cluster Werk en inkomen, vergeleken met de selectiegroep

Omdat de gemeente Renkum in de vergelijking met het gemeentefonds hier slechts € 6 per inwoner meer aan uitgeeft, wordt dit verschil vanuit het gemeentefonds niet verder toegelicht. Hieronder gaan we wel in op een significant verschil met de selectiegroep.

Tabel 4.16 geeft de functies weer die tot dit cluster worden gerekend:

Tabel 4.16: Cluster Werk en inkomen (bedragen x € 1 per inwoner)

Funcies cluster Werk en inkomen	Overbetuwe	Rheden	Epe	Leusden	Lingewaard	Gemiddelde selectiegroep	Renkum	Verschil
610 bijstandsverlening	-29	-58	-49	-25	-37	-40	-53	-13
611 werkgelegenheid	-13	-23	-3	-5	-11	-12	-7	5
612 inkomensvoorziening vanuit het rijk	1	0	0	1	0	0	0	0
613 overige sociale zekerheidsregelingen vanuit het rijk	0	0	0	0	0	0	0	0
614 gemeentelijk minimabeleid	-22	-14	-22	-26	-17	-19	-24	-5
Totaal	-63	-95	-74	-55	-65	-71	-84	-13

De gemeente Renkum heeft op dit cluster € 13 per inwoner hogere nettolasten geraamd dan de selectiegroep. Dat is ook niet bijzonder omdat volgens de gegevens van de algemene uitkering de gemeente Renkum ook meer ontvangt voor bijstandsontvangers en huishoudens met een laag inkomen dan de selectiegroep (€ 20 per inwoner meer).

Fonds werk en inkomen

Sinds de inwerkingtreding van de Wet werk en bijstand per 1 januari 2004 is de gemeente volledig verantwoordelijk voor de bijstandsuitkeringen. De gemeente ontvangt van het ministerie van Sociale zaken en Werkgelegenheid (SZW) een uitkering voor het inkomensdeel (bijstandsuitkeringen) van het Fonds werk en inkomen (FWI). Als het de gemeente lukt om mensen met een bijstandsuitkering aan een baan te helpen, dan houdt de gemeente geld over dat ze vrij kan besteden. Daarnaast ontvangt de gemeente een uitkering voor het zogenaamde werkdeel (gesubsidieerde banen) uit het FWI. Het geld dat de gemeente daarvoor ontvangt maar niet besteedt moet, met inachtneming van de zogenaamde meeneemregeling, worden teruggegeven. Bij de zogenaamde meeneemregeling kan 75% van het jaarbedrag worden doorgeschoven naar het volgende jaar, maar cumulatie is niet toegestaan.

De Wet werk en bijstand (WWB) biedt gemeenten de mogelijkheid om eigen beleid te ontwikkelen op het terrein van reïntegratie/activering en bijstandsuitkeringen. Het is de gemeenteraad die de hoofdlijnen van het gemeentelijk beleid in een beleidskader vastlegt en daarbinnen de prioriteiten bepaalt. Vervolgens controleert de gemeenteraad of het college van burgemeester en wethouders dit beleid in de praktijk goed uitvoert. Om deze belangrijke rol van de gemeenteraad te ondersteunen, publiceert het ministerie van SZW per gemeente een overzicht van de bereikte resultaten. Dat gebeurt door middel van de zogenaamde Kernkaart werk en bijstand⁵. Uit deze Kernkaart blijkt dat de gemeente Renkum in 2006 een overschot had bij de uitkeringen (3%) en bij het budget voor de arbeidsreïntegratie (63%). Voor de selectiegroep was dat 2% respectievelijk 48%.

De gemeente geeft het volgende als verklaring. Het overschot op de uitkeringen verhoudt zich met de referentiegemeenten. Voor wat betreft de middelen voor integratie was 2006 een overgangsjaar waarbij de gemeente geïnvesteerd heeft in het in eigen beheer organiseren van de activiteiten rond de arbeidsintegratie. Dit betekende dat zowel het overschot 2005 als ook het niet ingezet gedeelte

⁵ Zie <http://gemeenteloket.szw.nl/kernkaart>

van 2006 geleid hebben tot een substantieel overschot binnen het werkdeel WWB. Van de beschikbare rijksbijdrage voor 2006 van € 1.766.000 werd dat jaar € 1.205.000 ingezet, zodat € 561.000 niet ingezet werd. Op basis van de jaarschijf betekent dit 32%. Echter, omdat het overschot 2005 niet ingezet werd loopt het gehanteerd percentage op naar 63%.

Cluster Maatschappelijke zorg, vergeleken met het gemeentefonds

Voor het cluster Maatschappelijke zorg wordt de hoogte van het nettolastenniveau voor een belangrijk deel bepaald door eigen gemeentelijk beleid. Dit cluster behoort tot de grotere nettolastenposten voor gemeenten. Dit met ingang van 2006 in werking getreden cluster omvat onder meer de onderdelen sociaal-cultureel en maatschappelijk werk, jeugd en jongerenwerk, gezondheidszorg, voorzieningen gehandicapten en kinderopvang. Daarnaast maken de nettolasten van de, met ingang van 2007 naar het gemeentefonds overgehevelde middelen van de WMO deel uit van dit cluster. Door de WMO is de thuiszorg overgegaan van de zorgkantoren (AWBZ) naar de gemeenten. De thuiszorg maakt dus nu ook deel uit van het takenpakket van de gemeenten, die thans ook al de Wet voorzieningen gehandicapten (WVG) en de Welzijnswet uitvoeren (woningaanpassingen, aangepast vervoer, vrijwilligerswerk, buurthuizen enzovoort). Deze wetten zijn nu allemaal samengevoegd in de WMO. De geldstroom voor de WMO loopt via het gemeentefonds via een zogenaamde integratie-uitkering met een looptijd van twintig jaar (geleidelijke overgang van historische verdeling naar de algemene uitkering op grond van objectieve verdeelmaatstaven). Op basis van de meicirculaire 2008 ontvangt de gemeenten Renkum een WMO-uitkering voor 2008 van afgerond € 4,1 miljoen ofwel € 130 per inwoner. De gemeente kan zelf tot op zekere hoogte de eigen bijdrage van de WMO-cliënten bepalen.

Tabel 4.17: Cluster Maatschappelijke zorg
hogere/lagere nettolasten 2008 dan gemeentefonds aangeeft x € 1

Renkum	€ 576.000 +	€ 18 per inwoner +
POR 2008		€ 2 per inwoner -/-

+ betekent lagere nettolasten dan gemeentefonds aangeeft

-/- betekent hogere nettolasten dan gemeentefonds aangeeft

Voor het cluster Maatschappelijke zorg ligt het feitelijk nettolastenniveau per saldo € 576.000 ofwel € 18 per inwoner lager dan het niveau van de verdeelmaatstaven. De gemeente heeft hier niet direct een verklaring voor.

Macro gezien wordt op dit cluster € 2 per inwoner meer uitgegeven dan de verdeelmaatstaven aangeven. Dit geldt ook voor de groottegroep van 20.000-50.000 inwoners.

Cluster Maatschappelijke Zorg, vergeleken met de selectiegroep

Tabel 4.18 geeft de functies weer die tot dit cluster worden gerekend.

Tabel 4.18: Cluster Maatschappelijke zorg (bedragen x € 1 per inwoner)

Funcies cluster Maatschappelijke zorg	Overbetuwe	Rheden	Epe	Leusden	Lingewaard	Gemiddelde selectiegroep	Renkum	Verschil
620 maatschappelijke begeleiding en advies	-16	-60	-25	-48	-22	-33	-30	3
621 vreemdelingen	-2	-2	-1	-3	-2	-2	-4	-2
622 huishoudelijke verzorging	-59	-81	-89	-48	-66	-69	-121	-52
630 sociaal-cultureel werk	-29	-4	-32	-14	-28	-21	-43	-22
641 tehuizen	0	0	0	0	0	0	0	0
650 kinderdagopvang	-10	-7	-8	-7	-14	-9	-16	-7
651 dagopvang gehandicapten	0	0	0	0	0	0	0	0
652 voorzieningen gehandicapten	-44	-60	-57	-47	-60	-54	-40	14
711 ambulancevervoer	0	0	0	0	0	0	0	0
712 verpleeginrichtingen	0	0	0	0	0	0	0	0
714 openbare gezondheidszorg	-11	-13	-10	-10	-11	-11	-11	0
715 jeugdgezondheidszorg, uniform deel	0	0	-9	-7	-1	-3	-1	2
716 jeugdgezondheidszorg, maatwerk deel	-2	-1	-1	-1	-1	-1	0	1
Totaal	-172	-227	-232	-187	-204	-203	-266	-63

Voor het cluster Maatschappelijke zorg ligt het feitelijke nettolastenniveau per saldo € 63 per inwoner hoger dan dat van de selectiegroep.

Uit tabel 4.18 blijkt dat Renkum vooral meer uitgeeft aan huishoudelijke verzorging en sociaal-cultureel werk dan de selectiegemeenten en minder aan voorzieningen gehandicapten.

De gemeente geeft de volgende verklaring voor de gesignaleerde verschillen. Voor wat betreft sociaal-cultureel werk (functie 630; € 1.350.000) wordt opgemerkt dat binnen deze functie de algemene subsidie aan De Bries (een Welzijnsinstelling) verantwoord wordt (€ 766.000), waarin ook andere componenten dan sociaal-cultureel werk worden gesubsidieerd en de inzet/doorbelasting van dorpsmanagement (€ 293.000). Er resteert ongeveer € 300.000 voor activiteiten die rechtstreeks aan sociaal-cultureel werk te koppelen zijn.

De gemeente Renkum raamt voor huishoudelijke verzorging een bedrag van € 3.837.000. De baten en lasten van de huishoudelijk verzorging worden gemonitord en worden voortsnog qua baten en lasten budgettair neutraal in de begroting verwerkt. Dit betekent dat er binnen deze functie een stelpost is opgenomen van € 314.000. Daarnaast is er een doorbelasting vanuit de bedrijfsvoering van € 710.000. Deze twee posten kunnen het beeld negatief beïnvloeden, indien de selectiegemeenten anders omgaan met deze posten. Daarnaast dient niet alleen bekeken te worden wat de nettolasten zijn, maar ook hoe de vergoeding van Renkum zich verhoudt ten opzichte van de selectiegemeenten. Deze vergoedingen zijn namelijk opgenomen binnen functie 921. Via het gemeentefonds krijgt de gemeente Renkum € 41 per inwoner meer voor WMO dan de gemeenten die in de selectiegroep zitten.

Cluster Educatie, vergeleken met het gemeentefonds

Bij dit cluster gaat het om de lasten van onderwijs, inclusief de onderwijshuisvesting.

Tabel 4.19: cluster Educatie
hogere/lagere nettolasten 2008 dan gemeentefonds aangeeft x € 1

Renkum	€ 409.000 -/-	€ 13 per inwoner -/-
POR 2008		€ 10 per inwoner +

+ betekent lagere nettolasten dan gemeentefonds aangeeft
-/- betekent hogere nettolasten dan gemeentefonds aangeeft

Op dit cluster wordt bij de gemeente Renkum een afwijking geconstateerd in die zin dat € 409.000 ofwel € 13 per inwoner meer wordt geraamd dan waarvan het gemeentefonds uitgaat. Mogelijk ligt hier een verband met de zogenaamde krimpproblematiek (zie hoofdstuk 5).

Macro zijn, van dit met ingang van 2006 herijkte cluster, nu over twee jaar begrotingsgegevens bekend. Bij Educatie valt op dat zowel landelijk, als voor kleine, middelgrote en grote gemeenten de gemeenten minder uitgeven dan het ijkpunt aangeeft: macro gezien € 10 per inwoner minder. Dit is echter schijn. Bij het herijkingsonderzoek kwam namelijk naar voren dat bij Educatie - waarvan schoolgebouwen een groot deel uitmaken - vaak sprake is van 'verborgen' kapitaallasten. In het verleden zijn deze gebouwen zodanig bekostigd en geboekt dat de kosten voor rente en afschrijving buiten beeld bleven. In werkelijkheid bestaan die kosten wel. Ze zullen onder de huidige regels ook in de begroting terecht komen. Het ijkpunt houdt daar nu al rekening mee (POR 2008).

Cluster Educatie, vergeleken met de selectiegroep

De tabellen 4.20 en 4.21 geven de functies weer die tot deze subclusters worden gerekend:

Tabel 4.20: Cluster Educatie (onderwijshuisvesting) (bedragen x € 1 per inwoner)

Functies cluster Educatie (onderwijshuisvesting)	Overbetuwe	Rheden	Epe	Leusden	Lingewaard	Gemiddelde selectiegroep	Renkum	Vershil
421 openbaar onderwijs, huisvesting	-18	-13	-23	-15	-10	-16	-7	9
423 bijzonder basisonderwijs, huisvesting	-29	-13	-22	-32	-28	-25	-22	3
431 openbaar (voortgezet) speciaal onderwijs, huisvesting	0	-2	0	0	0	0	-1	-1
433 bijzonder (voortgezet) speciaal onderwijs, huisvesting	-8	0	-2	0	-6	-4	-7	-3
441 openbaar voortgezet onderwijs, huisvesting	-13	0	-5	0	0	-4	0	4
443 bijzonder voortgezet onderwijs, huisvesting	-9	-8	0	0	-22	-9	-12	-3
Totaal	-78	-36	-53	-48	-66	-58	-49	9

Tabel 4.21: Cluster Educatie (overig) (bedragen x € 1 per inwoner)

Funcities cluster Educatie (overig)	Overbetuwe	Rheden	Epe	Leusden	Lingewaard	Gemiddelde selectiegroep	Renkum	Verschil
420 openbaar basisonderwijs	-1	0	-8	0	-2	-2	-8	-6
422 bijzonder basisonderwijs	-1	0	-4	0	-8	-3	-3	0
430 openbaar (voortgezet) speciaal onderwijs	0	0	0	0	0	0	0	0
432 bijzonder (voortgezet) speciaal onderwijs	0	0	0	0	-1	0	-2	-2
440 openbaar voortgezet onderwijs	0	0	-15	0	0	-3	0	3
442 bijzonder voortgezet onderwijs	0	0	0	0	0	0	-2	-2
480 gemeenschappelijke baten en lasten	-41	-34	-24	-33	-27	-32	-66	-34
482 volwasseneneducatie	0	0	0	0	0	0	-1	-1
Totaal	-43	-34	-51	-34	-39	-40	-82	-42

De gemeente Renkum geeft per saldo € 33 per inwoner meer uit aan educatie dan de selectiegroep. Uit voorgaande twee tabellen blijkt dat dit vooral komt door een combinatie van minder huisvestingslasten, maar fors hogere lasten aan de overige educatie dan bij de selectiegroep, met name bij het onderdeel gemeenschappelijke lasten. De hogere lasten zijn deels verklaarbaar gezien de afwijking van de gemeente Renkum op de verdeelmaatstaf leerlingen (voortgezet) speciaal onderwijs, waarvoor de gemeente € 12 per inwoner meer ontvangt dan de selectiegroep.

De gemeente geeft de volgende verklaring voor de gesignaleerde verschillen. De oorzaak bij functie 480 van de grote afwijking ten opzichte van de selectiegemeenten ligt grotendeels in het feit dat de gemeente Renkum een aantal kostencomponenten aan deze functie toerekent, terwijl deze aan het cluster educatie (onderwijshuisvesting) toegerekend moeten worden. Deze componenten zijn:

- Verzekering-, ozb- en vandalisme aan onderwijsgebouwen	€ 215.000
- Onderhoud aan onderwijsgebouwen	€ 445.000
- Kosten investeringen onderwijs	<u>€ 308.000</u>
- Totaalbedrag	€ 968.000

Dit impliceert dat er een 'verschuiving' van circa € 30 per inwoner van dit cluster naar cluster educatie (onderwijshuisvesting) moet plaatsvinden.

Deze aanpassing betekent dat de gemeente Renkum € 21 per inwoner meer uitgeeft aan onderwijshuisvesting en € 12 per inwoner aan educatie overig.

De belangrijkste posten educatie overig zijn:

- Leerlingenvervoer	€ 460.000
- Milieu educatieve centrum	€ 160.000
- Gymnastiekonderwijs (inclusief gymzalen)	€ 255.000
- Schoolzwemmen	€ 80.000
- Bijdrage schoolbegeleidingsdienst	€ 80.000
- Lokale educatieve agenda	€ 43.000
- Overig	€ 49.000

Op dit moment is gemeente Renkum € 21 per inwoner duurder dan het gemiddelde van de gemeenten in de selectiegroep. Volgens het integraal huisvestingsplan zou de komende jaren behoorlijk geïnvesteerd moeten worden voor onderwijshuisvesting. Dit zou betekenen dat de nettolasten voor onderwijshuisvesting in 2011 bijna € 1 miljoen hoger liggen dan in 2008 (€ 31

per inwoner). Hierdoor komt het verschil dan boven de € 50 per inwoner uit. Wellicht dat de hogere lasten voor onderwijshuisvesting een relatie hebben met de problematiek van de krimp, waarmee Renkum te maken heeft (zie hoofdstuk 5).

Cluster Kunst en ontspanning, vergeleken met het gemeentefonds

De lasten voor dit cluster worden in het algemeen voornamelijk bepaald door lasten voor schouwburgen en theaters, subsidies aan betreffende personen en instellingen, bibliotheken, muziek- en vormingsonderwijs, binnensport-accommodaties en zwembaden. De hoogte van deze nettolasten hangt mede samen met de omvang/licging van een gemeente ten opzichte van andere gemeenten. Kleine gemeenten geven in het algemeen relatief minder uit op dit cluster, grote gemeenten (met een centrumfunctie) relatief meer. Dit aspect wordt in de verdeelmaatstaven gehonoreerd. De omvang van dit cluster wordt in belangrijke mate ook bepaald door het eigen beleid van de gemeente. Daarnaast kan er sprake zijn van samenhang met de clusters Oudheid (musea) en Groen (buitensporten).

Tabel 4.22: Cluster Kunst en ontspanning
hogere/lagere nettolasten 2008 dan gemeentefonds aangeeft x € 1

Renkum	€ 718.000 -/-	€ 23 per inwoner -/-
POR 2008		€ 10 per inwoner -/-

+ betekent lagere nettolasten dan gemeentefonds aangeeft

-/- betekent hogere nettolasten dan gemeentefonds aangeeft

Op dit cluster wordt bij de gemeente Renkum € 718.000 ofwel € 23 per inwoner meer aan nettolasten geraamd dan waarvan het gemeentefonds uitgaat. Macro gezien wordt op dit onderdeel € 20 per inwoner meer uitgegeven dan de ijkpunten aangeven (POR2008). Dat komt vooral door een sterke groei van het onderdeel Sport. Voor gemeenten tussen de 20.000-50.000 inwoners is het verschil € 10 per inwoner. Er is ook een relatie met het cluster Oudheid, omdat er een 'grijs gebied' is tussen voorzieningen voor kunst en ontspanning enerzijds en de musea die onder het cluster Oudheid vallen anderzijds. De verschillen tussen feitelijke en geijkte nettolasten voor Sport en Oudheid lopen op met de gemeentegrootte en ook met het toenemen van de centrumfunctie van een gemeente. Daarom is nu nader onderzoek aangekondigd naar beide clusters.

Cluster Ontspanning, vergeleken met de selectiegroep

Tabel 4.23 geeft de functies weer die tot dit cluster worden gerekend:

Tabel 4.23: Functies cluster ontspanning (bedragen x € 1 per inwoner)

Functies cluster Ontspanning	Overbetuwe	Rheden	Epe	Leusden	Lingewaard	Gemiddelde selectiegroep	Renkum	Vershill
510 openbaar bibliotheekwerk	-17	-25	-17	-14	-21	-20	-25	-5
511 vormings- en ontwikkelingswerk	-1	-4	-11	-12	-4	-6	-11	-5
530 sport	-23	-35	-23	-22	-32	-28	-49	-21
580 overige recreatieve voorzieningen	-5	-7	-18	-9	-7	-9	-15	-6
Totaal	-47	-71	-70	-58	-63	-63	-100	-37

Uit de tabel blijkt dat Renkum fors meer geld raamt op dit cluster (€ 37 per inwoner meer) dan de selectiegroep. Dat komt met name door hoge nettolasten op sport.

De gemeente geeft de volgende verklaring voor de hoge nettolasten op sport (functie 530). Een oorzaak kan gevonden worden in de doorbelasting van de kostenplaats. Op basis van een uurtarief van € 75 (team GGL gemeenschappelijke schaal 8/9) betekent dit 12.280 uur of ruim negen fulltime fte's voor dit beleidsveld. Daarbij beschikt de gemeente over twee zwembaden, drie bibliotheekvestigingen en één bibliobusvoorziening, twee sporthallen en vijf sportparken. Daarnaast krijgt de zwemvereniging een subsidie van € 80.000.

De gemeente Renkum gebruikt functie 531 Groene sportvelden en terreinen niet voor de sportparken. Als zij dit wel zou doen, zou er een verschuiving plaatsvinden van ongeveer € 650.000 van functie 530 naar functie 531 en dus van cluster Kunst en ontspanning naar cluster Groen. Hierdoor zou het verschil worden teruggebracht van € 23 naar € 3 per inwoner, maar wordt uiteraard het cluster Groen navenant duurder.

Op het cluster Kunst wijkt Renkum maar € 1 per inwoner af van de selectiegroep. Daarom wordt dat verschil hier niet nader toegelicht.

Cluster Openbare orde en veiligheid (OOV), vergeleken met het gemeentefonds
Het cluster OOV omvat de gemeentelijke nettolasten voor brandweezorg en rampenbestrijding alsmede openbare orde en veiligheid. Tussen de feitelijke nettolasten van individuele gemeenten komen relatief grote verschillen voor afhankelijk van de personele bezetting. Het werken met relatief veel vrijwilligers is relatief goedkoper dan het werken met relatief veel beroepspersoneel. Ook kunnen verschillen optreden in de sfeer van nettolasten aan voormalig personeel. Voorts kan van belang zijn in welke mate er een relatie is met de regionale samenwerking en in hoeverre er nog inspanningen zijn te verrichten in het kader van de versterking van de brandweer en de rampenbestrijding.

Tabel 4.24: Cluster OOV
hogere nettolasten 2008 dan gemeentefonds aangeeft x € 1

Renkum	€ 893.000 -/-	€ 28 per inwoner -/-
POR 2008		€ 18 per inwoner -/-

+ betekent lagere nettolasten dan gemeentefonds aangeeft

-/- betekent hogere nettolasten dan gemeentefonds aangeeft

Het feitelijke nettolastenniveau van de gemeente Renkum op het cluster OOV ligt € 893.000, ofwel € 28 per inwoner hoger dan het niveau van de verdeelmaatstaven.

Macro gezien wordt er op dit cluster in 2007 eveneens een afwijking (circa € 18 per inwoner) met het niveau van de verdeelmaatstaven waargenomen (POR 2008). De uitgaven op het cluster Openbare Orde en Veiligheid liggen de afgelopen jaren steeds beduidend boven het ijkpunt. Om die reden hebben de beheerders van het gemeentefonds een nader onderzoek laten doen en op basis van de bevindingen van dat onderzoek is het cluster opnieuw geijkt. Het volume van het cluster is vergroot met € 335 miljoen en ook de verdeling is aangepast, zodat deze beter aansluit bij de nettolasten van gemeenten. Deze veranderingen van het cluster zijn in 2008 in werking getreden. Inclusief eerdere nadelige herverdeeleffecten van een aanpassing van de verdeling van

de algemene uitkering gemeentefonds voor dit cluster ontstond per saldo een positief effect in 2008 van afgerond € 260.000 voor de gemeente Renkum.

- Voor de stijgende lasten zijn macro gezien de volgende oorzaken aan te wijzen:
- de algemene toename van de aandacht voor het thema veiligheid;
 - de intentie uit het Bestuursakkoord nieuwe stijl om aandacht voor veiligheid te intensiveren;
 - de toenemende professionalisering.

Cluster Openbare orde en veiligheid (OOV), vergeleken met de selectiegroep
 Het cluster OOV omvat de gemeentelijke netto lasten en baten voor brandweezorg en rampenbestrijding alsmede openbare orde en veiligheid. Uit tabel 4.25 blijkt Renkum hogere nettolasten te hebben aan de brandweer dan de selectiegroep.

Tabel 4.25: Functies cluster openbare orde en veiligheid (bedragen x €1 per inwoner)

Functies cluster Openbare orde en veiligheid	Overbetuwe	Rheden	Epe	Leusden	Lingewaard	Gemiddelde selectiegroep	Renkum	Vershil
120 brandweer en rampenbestrijding	-40	-52	-38	-44	-41	-43	-66	-23
140 openbare orde en veiligheid	-10	-4	-25	-22	-26	-17	-18	-1
Totaal	-50	-56	-63	-66	-66	-60	-84	-24

De gemeente geeft als mogelijke verklaring dat het kan zijn dat de lastentoewijzing op een andere wijze georganiseerd is dan bij de selectiegemeenten. Hieronder zijn de lasten in duizenden euro's op hoofdlijnen weergegeven:

Personeel brandweer	€	1.134	(personeel inclusief overhead)
Opstallen brandweer	€	332	
Rijdend materieel brandweer	€	227	
Overig brandweer	€	123	
Regionale brandweer	€	186	
Rampen + integrale veiligheid	€	82	(personeel inclusief overhead)
Bijzondere wetten	€	526	(personeel inclusief overhead)
<u>Halt en dierenbescherming</u>	€	<u>35</u>	
Totaal	€	2.646	(1 afronding)

Tabel 4.26: Personele opbouw van de brandweer

Soort	Hoeveel	Directe kosten *)	Overhead	totaal
Beroepsbrandweer	9,05 fte	€ 625.000	€ 313.000	€ 938.000
Vrijwilligers	56 personen	€ 194.000		€ 194.000
Totaal		€ 819.000	€ 313.000	€ 1.132.000

*) Inclusief opleiding € 62.000 en uitrusting € 10.000.

Cluster Riolering, vergeleken met het gemeentefonds

Voor dit cluster geldt binnen het gemeentefonds het uitgangspunt dat de lasten door taakgerelateerde baten moeten worden gedekt, waarbij overigens de tarieven niet hoger mogen zijn dan lastendekkendheid vraagt. Daarmee spelen de lasten van de riolering in het verdeelstelsel geen rol, met uitzondering van het aspect van de bodemgesteldheid en het effect van het BTW-

compensatiefonds (BCF). Wel speelt de tijdelijke maatstaf rioleringen nog mee (die dateert van vóór de Financiële-verhoudingswet), maar die is feitelijk een vergoeding voor de in de jaren tachtig van de vorige eeuw gedane investeringen die worden afgeschreven in 25 jaar. Het cluster riolering heeft betrekking op de riolering en waterzuivering.

Tabel 4.27: Cluster Riolering
lagere nettolasten 2008 dan gemeentefonds aangeeft x € 1

Renkum	€ 457.000 +	€ 14 per inwoner +
POR 2008		€ 2 per inwoner -/-

+ betekent lagere nettolasten dan gemeentefonds aangeeft
-/- betekent hogere nettolasten dan gemeentefonds aangeeft

Op dit cluster wordt bij de gemeente Renkum € 457.000 ofwel € 14 per inwoner minder aan nettolasten geraamd dan waarvan het gemeentefonds uitgaat. Onder andere het zogenaamde BTW-effect speelt hier een rol. Het BTW-effect hangt samen met het feit dat gemeenten een tarief mogen berekenen gelijk aan de lasten voor riolering inclusief de BTW, terwijl de lasten exclusief BTW moeten worden geraamd. Het lijkt dan of er sprake is van 'overdekking'. Macro gezien gaat het cluster Riolering van een klein positief verschil in 2006 naar een klein negatief verschil (€2 per inwoner) in 2007. In 2006 gaven de gemeenten dus minder uit dan het ijkpunt aangaf, in 2007 juist wat meer. Deze daling van het verschil tussen feitelijke nettolasten en het ijkpunt hangt samen met de korting vanwege het BTW-compensatiefonds. Door de uitname daalt de omvang van de ijkpunten, terwijl de feitelijke nettolasten ongeveer gelijk blijven.

Bij het ijkpunt Riolering komt daar nog een extra daling bij door het vrij sterk teruglopen van de tijdelijke maatstaf riolering die nog dateert uit het einde van de jaren tachtig van de vorige eeuw, maar nu aan het aflopen is. Eerder hebben de beheerders van het gemeentefonds aangegeven dat in verband met het aflopen van de tijdelijke maatstaf nader onderzoek zou worden ingesteld. Daar is echter, nu ingevolge de Wet verankering en bekostiging van gemeentelijke watertaken de kostenstructuur waarschijnlijk aanzienlijk zal veranderen, geen mogelijkheid toe. Eerst zullen de gemeentelijke nettolasten, op basis van de aangepaste rioleringsplannen, een stabiel karakter moeten hebben (POR2008). Voor alle duidelijkheid: de baten uit de rioolrechten zijn geen algemeen dekkingsmiddel en de gemeente mag geen winst maken op de rioolrechten (Renkum doet dat ook niet).

Cluster Riolering, vergeleken met de selectiegroep

Tabel 4.28 geeft de functies weer die tot dit cluster worden gerekend:

Tabel 4.28: Cluster Riolering (bedragen x € 1 per inwoner)

Functies cluster Riolering	Overbetuwe	Rheden	Epe	Leusden	Lingewaard	Gemiddelde selectiegroep	Renkum	Verschil
722 riolering en waterzuivering	-84	-68	-53	-46	-54	-63	-51	12
726 baten rioolrechten	90	70	57	41	59	65	75	10
727 baten rioolheffing huishoudelijk-/bedrijfsafvalwater	0	0	0	0	0	0	0	0
728 baten rioolheffing grond- en hemelwater	0	0	0	0	0	0	0	0
729 huishoudelijk-/bedrijfsafvalwater	0	0	0	0	0	0	0	0
730 hemelwater	0	0	-2	0	0	0	0	0
731 grondwater	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	6	2	2	-5	4	2	24	-22

De gemeente Renkum heeft hogere baten dan lasten bij het cluster riolering. Dat geldt ook voor de selectiegroep, maar dan in mindere mate. Ook hier is geen sprake van zogenaamde winst. Gemeenten mogen op dit terrein hogere baten hebben dan lasten, omdat gemeenten een tarief mogen berekenen gelijk aan de nettolasten voor riolering inclusief BTW, terwijl in de begroting de nettolasten exclusief BTW moeten worden geraamd. Gemeenten kunnen de BTW terugvragen, maar hiervoor is het gemeentefonds bij de vorming van het BTW-compensatiefonds wel gekort.

De gemeente Renkum heeft € 12 per inwoner lagere brutolasten aan de riolering dan de selectiegroep en gelijktijdig € 10 per inwoner hogere baten aan rioolrechten. Per saldo heeft de gemeente Renkum € 22 per inwoner meer baten dan de selectiegroep.

Overigens verwacht de Stichting Rioned dat burgers binnen tien jaar twee keer zoveel rioolrechten (straks gemeentelijke (riool)heffing) moeten gaan betalen.

Als redenen voor deze verwachte kostenstijging geeft Rioned aan, dat:

- de afschaffing van OZB voor gebruikers tot hogere kostendekking en ruimere kostentoerekening kan leiden;
- vervanging van riolen, het afkoppelen van regenwater en de aanpak van grondwater meer structurele factoren zullen zijn in de jaarlijkse kostenverhogingen;
- de aanleg van de bergbezinkbassins en riolering in het buitengebied de komende jaren nog tot een verhoging kan leiden, en
- de uitvoering van het Nationaal Bestuursakkoord Water en de Europese Kaderrichtlijn Water tot extra kostenstijgingen kan leiden.

De verwachting van Rioned dat de rioleringslasten de komende jaren een stijgende trend blijven vertonen, werd indertijd gedeeld door staatssecretaris Van Geel. De mate waarin dit zal gebeuren acht hij echter van vele factoren afhankelijk. Zo wijst de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) in haar Nota 'Baas in eigen buis' er op dat de kosten voor rioolvervanging en onderhoud voor 30 tot 60% bepaald worden door de kosten van het openbreken van straten. Cruciaal voor de kosten is in hoeverre de gemeente er in slaagt om de rioleringsactiviteiten af te stemmen op andere ingrepen in de openbare ruimte⁶.

⁶ Tweede Kamer, 2005-2006, 28 966 en 30 300 B, nr. 6 (Brief van de staatssecretaris van Volkshuisvesting,

Of de rioolheffingen ook voor de inwoners van de gemeente Renkum in de toekomst zo sterk zullen stijgen als hierboven is aangegeven is mede afhankelijk van wat thans al in het GRP meerjarig is verwerkt.

Cluster Reiniging, vergeleken met de selectiegroep

Omdat bij de vergelijking met het gemeentefonds slechts € 5 per inwoner meer aan nettolasten bestaat dan het gemeentefonds vooronderstelt, wordt dit verschil niet nader toegelicht. Wel is er een aanmerkelijk verschil met de selectiegroep, waarop hierna wordt ingegaan.

Tabel 4.29 geeft de functies weer die tot dit cluster worden gerekend:

Tabel 4.29: Functies cluster reiniging (bedragen x €1 per inwoner)

Functies cluster Reiniging	Overbetuwe	Rheden	Epe	Leusden	Lingewaard	Gemiddelde selectiegroep	Renkum	Vershil
721 afvalverwijdering en verwerking	-81	-60	-87	-89	-67	-75	-110	-35
725 baten reinigingsrechten en afvalstoffenheffing	88	64	102	97	74	83	133	50
Totaal	7	4	15	8	8	8	23	15

Renkum heeft op dit cluster € 15 per inwoner lagere nettolasten dan de selectiegroep, maar € 35 hogere brutolasten. De hoge brutolasten worden volgens de gemeente veroorzaakt door een bewuste keuze van een relatief luxe afvalverwerking (alle afval kan 'gratis' worden aangeboden). Uit de tabel blijkt dat de gemeente Renkum € 23 per inwoner hogere baten heeft dan lasten aan de reiniging. Voor alle duidelijkheid: er is hier geen sprake van zogenaamde winst. Gemeenten mogen op dit terrein hogere baten hebben dan lasten, omdat gemeenten een tarief mogen berekenen gelijk aan de nettolasten voor reiniging inclusief BTW, terwijl in de begroting de nettolasten exclusief BTW moeten worden geraamd. Gemeenten kunnen de BTW terugvragen, maar hiervoor is het gemeentefonds bij de vorming van het BTW-compensatiefonds wel gekort.

Cluster Groen, vergeleken met het gemeentefonds

Bij het cluster Groen gaat het om zaken als groene sportvelden, openbaar groen en lijkbezorging (grafrechten, begraafrechten, onderhoud). Het openbaar groen is bij uitstek een terrein waarop de eigen beleidsvrijheid van de gemeente tot uitdrukking komt. Die beleidsvrijheid heeft zowel betrekking op de organisatie van het beheer, de gekozen onderhoudsfrequenties en/of onderhoudsmaatregelen als met de keuzes rond de hoeveelheid en het type areaal aan groen. Tegen de achtergrond van deze grote mate van beleidsvrijheid is als uitgangspunt bij de verdeling van de middelen van het gemeentefonds genomen dat een gemiddeld lastenniveau wordt gehonoreerd voor alle gemeenten.

Tabel 4.30: Cluster Groen
hogere/lagere nettolasten 2008 dan gemeentefonds aangeeft x € 1

Renkum	€ 823.000 -/-	€ 26 per inwoner -/-
POR 2008		€ 13 per inwoner -/-

+ betekent lagere nettolasten dan gemeentefonds aangeeft

-/- betekent hogere nettolasten dan gemeentefonds aangeeft

Op dit cluster wordt bij de gemeente Renkum € 823.000 ofwel € 26 per inwoner meer aan nettolasten geraamd dan waarvan het gemeentefonds uitgaat. Dit cluster heeft een nauwe relatie met het cluster Wegen en water.

Macro gezien zijn de nettolasten op het cluster Groen circa € 13 per inwoner hoger dan de verdeelmaatstaven aangeven (POR2008). Ten opzichte van 2006 doet zich bij dit cluster een stijging voor in de afwijking tussen nettolasten en het ijkpunt. Deze hangt echter grotendeels samen met de uitname uit het gemeentefonds vanwege hoger dan verwachte claims bij het BTW-compensatiefonds. Achteraf gezien was dit cluster dus te ruim toebedeeld. Nu dat ongedaan is gemaakt, zijn de nettolasten in 2007 daardoor hoger dan in 2006.

Cluster Groen, vergeleken met de selectiegroep

Tabel 4.31 geeft de functies weer die tot dit cluster worden gerekend:

Tabel 4.31: Cluster Groen (bedragen x € 1 per inwoner)

Functies cluster Groen	Overbetuwe	Rheden	Epe	Leusden	Lingewaard	Gemiddelde selectiegroep	Renkum	Vershil
531 groene sportvelden en terreinen	-5	-6	-9	-6	-12	-8	0	8
550 natuurbescherming	0	-4	-7	-4	-1	-3	-10	-7
560 openbaar groen en openluchtrecreatie	-48	-58	-52	-56	-60	-55	-86	-31
724 lijkbezorging	-2	-13	-17	-2	-6	-8	-15	-7
732 baten begraafplaatsrechten	1	13	15	1	3	7	8	1
Totaal	-53	-68	-70	-67	-76	-67	-103	-36

Uit tabel 4.31 blijkt dat de gemeente Renkum € 36 per inwoner meer aan nettolasten heeft aan Groen dan de selectiegroep. Dat hangt vrijwel geheel samen met de hogere lasten van het onderhoud van openbaar groen en openluchtrecreatie. Door de verschuiving van de groene sportparken en -terreinen naar dit cluster wordt het verschil groter (van € 36 naar € 56 per inwoner).

De gemeente geeft het volgende als toelichting op de gesignaleerde verschillen.

- Sportparken

Er zijn vijf separate sportvelden in de verschillende dorpen. Dit is duidelijk minder efficiënt werken dan dat er één sportcomplex is. De werkzaamheden zijn zeer divers en arbeidsintensief.

- Groenonderhoud

De gemeente heeft als doelstelling het groene karakter van de gemeente te behouden en te versterken. De gemeente heeft de volgende arealen groen te onderhouden en heeft, buiten de bossen, 25.800 bomen in onderhoud.

Omschrijving	aantal
Aantal hectare te beheren bos	271,10
Aantal hectare te onderhouden natuurterreinen	15,90
Aantal hectare te onderhouden recreatierreinen	3,05
Aantal overige terreinen	14,50

- Begraafplaatsen

Ook het onderhoud van de begraafplaatsen wordt tot het cluster Groen gerekend en draagt in Renkum bij aan de relatief hoge lasten van groen. De gemeente heeft vijf begraafplaatsen, die geografisch ver uit elkaar liggen. Dat maakt het onderhoud duurder. Daarnaast zijn er nog kerkelijke begraafplaatsen. Vanaf 2004 is de gemeente Renkum gestart met het investeren en wegwerken van achterstanden die de afgelopen 25 jaar zijn ontstaan op alle vlakken (groen, gebouwen en voorzieningen). Tevens is er éénmalig een grote investering gedaan voor het ruimen van circa 1.000 graven. Landelijk ligt de verhouding begraven cremieren op 50%-50%, in Renkum wordt circa 60% van de overledenen gecremeerd. De resterende 40% kan terecht bij tien begraafplaatsen. De leges grafrechten zijn nog niet volledig kostendekkend, er is slechts een kostendekking van circa 60% (2007).

Cluster Wegen en water, vergeleken met het gemeentefonds

Het cluster Wegen en water omvat de gemeentelijke nettolasten voor wegen (onderhoud, verkeersmaatregelen, straatreiniging, parkeerexploitatie, openbare verlichting, bruggen) en water (vaarwegen, binnenhavens).

In de verdeelmaatstaven zijn vooral de volgende factoren gehonoreerd:

- aan structuurkenmerken gerelateerde verschillen in hoeveelheid areaal (onder andere door oppervlakte bebouwing, oppervlakte land en meerkernigheid);
- effecten van gebruikersintensiteit: dichtheid van de bebouwing van gemeenten en centrumfunctie;
- effecten van (slechte) bodemgesteldheid op de onderhoudskosten;
- aanwezigheid van een grote historische kern (> 40 hectare);
- aanwezigheid van historisch water.

Bij de feitelijke nettolasten hebben gemeenten keuzevrijheden in de sfeer van het voorzieningenniveau en de organisatie van het onderhoud (bijvoorbeeld zelf doen of uitbesteden, frequentie van straatvegen). Verder kunnen er ook (indirecte) effecten uitgaan van keuzes die zijn gemaakt bij de aanleg van wegen (relatie met de grondexploitatie, kwaliteit van aangelegde voorzieningen).

Tabel 4.32: Cluster Wegen en water
hogere/lagere nettolasten 2008 dan gemeentefonds aangeeft x € 1

Renkum	€ 663.000 -/-	€ 21 per inwoner -/-
POR 2008		€ 18 per inwoner -/-

+ betekent lagere nettolasten dan gemeentefonds aangeeft
-/- betekent hogere nettolasten dan gemeentefonds aangeeft

Het feitelijke nettolastenniveau ligt in de gemeente Renkum € 663.000 ofwel € 21 per inwoner hoger dan het niveau van de verdeelmaatstaven. Zie voor een mogelijke verklaring voor de hogere nettolasten van Renkum op

dit cluster paragraaf 4.2.

Macro gezien wordt er op dit cluster een bedrag van € 18 per inwoner meer geraamd dan het ijkpunt aangeeft (POR2008). Dat is een stijging ten opzichte van 2006. Voor het grootste deel komt dat door de uitname uit het gemeentefonds door een - achteraf gezien - te geringe korting vanwege het BTW-compensatiefonds. Van de totale uitname van € 520 miljoen in 2007, sloeg € 181 miljoen neer bij dit cluster, dat is circa 9% van het totale ijkpunt. Tot en met 2006 hielden kleine gemeenten over aan dit cluster en kwamen grote gemeenten flink tekort. Door de 'btw'-korting gaan ook kleine gemeenten 'in de min', maar niet zoveel als grote. Het verschil tussen kleine en grote gemeenten is zelfs nog wat toegenomen. Het gaat hier minder om 'klein versus groot', maar om 'dunbevolkt versus dichtbevolkt'.

Subcluster Wegen, vergeleken met de selectiegroep

Tabel 4.33 geeft de functies weer die tot dit subcluster worden gerekend:

Tabel 4.33: Subcluster Wegen (bedragen € 1 per inwoner)

Functies cluster Wegen	Overbetuwe	Rheden	Epe	Leusden	Lingewaard	Gemiddelde selectiegroep	Renkum	Vershil
210 wegen, straten en pleinen	-88	-71	-112	-120	-111	-98	-102	-4
211 verkeersmaatregelen te land	-11	-19	-9	-11	-12	-13	-19	-6
214 parkeren	-1	-3	0	-1	0	-1	-6	-5
215 baten parkeerbelasting	0	5	0	0	0	1	0	-1
936 baten toeristenbelasting 50%	0	1	8	2	0	2	5	3
Totaal	-100	-86	-113	-130	-123	-109	-123	-14

De hogere nettolasten op het subcluster Wegen hangen samen met de hogere nettolasten op de begrotingsfunctie 'wegen, straten en pleinen', 'verkeersmaatregelen' en 'parkeren'.

De gemeente geeft de volgende toelichting op de signaleerde verschillen.

- Onderhoud wegen

De gemeente verklaart bij het onderhoud van de wegen het zogenaamde R-niveau te hanteren ofwel het richtlijnniveau horend bij de ondergrens van aanvaardbaar beheer. Wat mee kan spelen is dat Renkum in de periode 2006 tot en met 2010 voor € 1,13 miljoen aan achterstallig onderhoud wil wegwerken (voor 2008: € 255.000). Circa 24% van het wegenareaal scoort onvoldoende op kwaliteit.

In de Beleidsnota wegbeheer Renkum is aangegeven wat de kostenverhogende factoren zijn bij het onderhoud. Een oorzaak is dat de vele bomen de nodige schades aan het wegdek (ook voetpaden) veroorzaken en zwaardere maatregelen nodig zijn om het wegdek weer vlak te maken. Renkum kiest bij elementenverharding voor gebakken klinkers. Deze zijn in aanschaf en vervanging duurder, maar gaan wel langer mee. Renkum is een gemeente met de nodige fietspaden of fietssuggestiepaden waarbij rood asfalt is toegepast. Vervangen of een rode slemlaag is circa vijf maal zo duur. Veel drempels die in de loop van de jaren zijn aangelegd voldoen niet meer aan de huidige maatstaven. Met name op de busroutes zijn drempels een oorzaak van schades aan het wegdek. Zeker nu de busmaatschappijen bussen inzetten met

lage vloeren.

- Verkeersmaatregelen te land

De hogere nettolasten zijn deels te verklaren doordat binnen de gemeente veel werk wordt verricht aan verkeersborden. Niet alleen bij de normale verkeerssituaties, maar ook bij diverse evenementen wordt door de buitendienst veel werk verricht. Deze kosten drukken allemaal op de post 'verkeersmaatregelen'.

-Parkeren

De hogere nettolasten zijn te verklaren doordat in 2005 in Oosterbeek een blauwe zone is ingevoerd. Handhaving hiervan wordt volledig verzorgd door de gemeente. Deze kosten drukken volledig op de post 'parkeren'.

Het subcluster Water wijkt slechts € 4 per inwoner af, in de zin dat Renkum daar minder lasten aan heeft dan de selectiegroep. Daarom wordt dat verschil hier niet nader toegelicht.

Samengevat in tabelvorm

In tabel 4.33 worden de grootste afwijkingen die zijn gevonden bij de vergelijking van de gemeente met zichzelf en het gemiddelde van de selectiegemeenten nog eens samengevat. Daar waar beide vergelijkingen dezelfde kant op wijzen zijn de cellen grijs gemarkeerd. Overigens wordt de vergelijking met zichzelf daarbij als de belangrijkste indicatie gezien voor de te nemen maatregelen om eventuele financiële problemen te voorkomen en/of te verminderen. De gearceerde velden geven grote verschillen die bij beide vergelijkingen in dezelfde richting wijzen en/of anderszins extra aandacht vragen.

Tabel 4.33: Overzicht grootste afwijkingen

Inkomstenclusters	Renkum vergeleken met zichzelf	Verklaring	Renkum vergeleken met de selectiegemeenten	Verklaring
OZB	+46	Hoger OZB-tarief woningen en niet-woningen dan rekentarief	+64	Hogere OZB- waarde per inwoner en hoger OZB-tarief voor woningen en niet-woningen
Overige eigen middelen exclusief mutaties reserves	-15	Minder baten op gelduitzettingen o.a. door lager eigen vermogen en lasten in plaats van baten bij grondexploitatie	-38	Minder baten op gelduitzettingen o.a. door lager eigen vermogen en lasten in plaats van baten bij grondexploitatie
Mutaties reserves	+36	Onttrekkingen reserves onder andere door hoge buffer van € 0,5 miljoen voor tegenvallers	+53	Renkum onttrekt aan de reserves, de selectiegroep stort in reserves. Onder andere door hoge buffer van € 0,5 miljoen voor tegenvallers (afkomstig uit rekeningsoverschotten)
Algemene uitkering (a.u)	-1		+92	Hogere aftrek OZB; hoger bedrag op maatstaven sociale structuur en leerlingen (voortgezet) speciaal onderwijs; tijdelijke maatstaf suppletie OZB

Uitgavenclusters				
Algemene ondersteuning	-43	Veel stelposten die wellicht versleuteld hadden kunnen worden	+5	Eveneens deels onjuiste boekingen bij selectiegroep
Openbare orde en veiligheid	-28	Lasten beroepsbrandweer	-24	brandweer
Groen	-26	Groene karakter van gemeente, veel begraafplaatsen met achterstallig onderhoud	-37	Groene karakter van gemeente, veel begraafplaatsen met achterstallig onderhoud
Kunst Ontspanning	-23	Hoge lasten vooral van sport onder andere door vijf sportparken, twee zwembaden	-1 -38	Hoge lasten sport.
Wegen Water	-21		-14 + 4	
Educatie	-13	Na correctie: Hoge huisvestingslasten onderwijs. Wellicht relatie met krimp.	-33	Na correctie: Hoge huisvestingslasten onderwijs. Wellicht relatie met krimp.
Werk en inkomen	- 6	?	-13	
Volkshuisvesting, R/O en stadsvernieuwing	-5		-5 -5	
Maatschappelijke zorg	+18	?	-61	Hoge lasten huishoudelijke verzorging WMO, maar ook hogere vergoeding via gemeentefonds
Riolering	+14	BTW-effect. Geen zogenaamde winst	+21	
Reiniging	+ 5	BTW-effect. Geen zogenaamde winst.	+15	

4.5 Conclusies en aanbevelingen

Op de vraag 'Hoe verhouden de eigen inkomsten (OZB en OEM) en de nettolasten van de gemeente Renkum zich in 2008 ten opzichte van de clusters van de algemene uitkering en hoe is dat beeld ten opzichte van de nettolasten van de selectiegroep?' kan het volgende worden geantwoord.

OZB en OEM-baten per inwoner vergeleken met gemeentefonds

Uit vergelijkingen blijkt dat de inkomsten uit de OZB afgerond € 1,5 miljoen ofwel € 46 per inwoner boven het niveau liggen waarmee in het gemeentefonds wordt gerekend. Dit komt door het relatief hoge OZB-tarief voor zowel woningen als niet-woningen (hoger dan het rekkentarieff). Hierdoor kan de gemeente zich, afhankelijk van de baten uit de 'Overige eigen middelen' OEM in principe een navenant hoger nettolastenniveau permitteren. Immers de algemene uitkering beoogt gemeenten een gelijke voorzieningencapaciteit te bieden onder de vooronderstelling dat de baten eveneens op een gemiddeld niveau liggen.

Bij de totstandkoming van de verdeling van het gemeentefonds in 1997 is er vanuit gegaan dat gemeenten een zeker bedrag aan OEM genereren. Deze OEM bedroeg 5,4% van de uitgavenmaatstaven ofwel in het geval van Renkum een bedrag van afgerond bijna € 1,6 miljoen. De werkelijke OEM bedraagt in de gemeente Renkum bijna € 1,1 miljoen. Dit betekent dat de gemeente Renkum € 450.000 ofwel € 14 per inwoner minder OEM (exclusief mutaties reserves) genereert dan het gemeentefonds veronderstelt. Daardoor zou de lastenkant in de gemeente Renkum dus lager moeten zijn dan die vanuit het gemeentefonds

wordt geïndiceerd, tenzij de OZB-inkomsten hoger zijn dan waarvan het gemeentefonds uitgaat (hetgeen het geval is).

OZB en OEM per inwoner vergeleken met de selectiegroep.

De gemeente Renkum ontvangt afgerond € 2 miljoen ofwel € 64 per inwoner meer aan OZB dan de selectiegroep. Uit nadere analyse blijkt dat dit enerzijds komt omdat de gemeente Renkum gemiddeld een hogere OZB-waarde per inwoner heeft dan de selectiegroep (respectievelijk € 148.000 en € 125.000 per inwoner) in combinatie met een gemiddeld hoger OZB-tarief (respectievelijk € 3,39 en € 2,75).

Nettolasten Renkum per inwoner vergeleken met gemeentefonds

Uit de vergelijking van de nettolasten van de gemeente Renkum met de (norm) inkomsten van het gemeentefonds (de zogenaamde vergelijking met zichzelf) blijkt dat de gemeente Renkum vooral hogere nettolasten respectievelijk lagere baten heeft op de clusters:

1. Algemene ondersteuning (€ 1,4 miljoen ofwel € 43 per inwoner meer).
2. Openbare orde en veiligheid (€ 0,9 miljoen ofwel € 28 per inwoner meer);
3. Groen (€ 0,8 miljoen ofwel € 26 per inwoner meer);
4. Kunst en ontspanning ofwel vooral sport (€ 0,7 miljoen ofwel € 23 per inwoner meer);
5. Wegen en water (€ 0,7 miljoen ofwel € 21 per inwoner meer).
6. Overige eigen middelen exclusief mutaties reserves ofwel OEM (€ 0,5 miljoen ofwel € 14 per inwoner minder)

Dat kan Renkum zich permitteren omdat zij meer baten dan wel lagere nettolasten heeft op met name de volgende clusters:

1. OZB (€ 1,5 miljoen ofwel € 46 per inwoner meer);
2. Per saldo onttrekkingen aan reserves (€ 1,1 miljoen ofwel € 36 per inwoner);
3. Er zijn tijdelijk (vermoedelijk meer dan 10 jaar) aflopende hogere baten uit de algemene uitkering van in 2008 € 24 per inwoner als gevolg van de suppletie-uitkering afschaffing OZB woningen gebruikers: dat vergt dus overeenkomstige aanpassingen gedurende deze termijn;
4. Maatschappelijke zorg (€ 0,6 miljoen ofwel € 18 per inwoner minder);
5. Riolering ((€ 0,5 miljoen ofwel € 14 per inwoner minder);

Nettolasten Renkum per inwoner vergeleken met de selectiegroep

Uit de vergelijking van de gemeente Renkum met de selectiegroep blijkt dat de gemeente vooral hogere nettolasten dan wel lagere baten heeft op de (sub)clusters:

1. Maatschappelijke zorg (€ 1,9 miljoen ofwel € 61 per inwoner meer);
2. Ontspanning, vooral sport (€ 1,2 miljoen ofwel € 38 per inwoner meer);
3. Groen (€ 1,2 miljoen ofwel € 37 per inwoner meer);
4. Educatie (€ 1,0 miljoen ofwel € 33 per inwoner meer);
5. Openbare orde en veiligheid (€ 0,8 miljoen ofwel 24 per inwoner meer);
6. Wegen (€ 0,4 miljoen ofwel € 14 per inwoner meer);

Dat kan Renkum zich permitteren omdat zij meer baten dan wel lagere nettolasten heeft op met name de volgende clusters:

1. Algemene uitkering (€ 2,9 miljoen ofwel € 92 per inwoner meer);
2. OZB (€ 2,0 miljoen ofwel € 64 per inwoner meer);
3. Mutaties reserves (€ 1,7 miljoen ofwel € 53 per inwoner verschil tussen groei en interen op reserves);

4. Reiniging (€ 0,5 miljoen ofwel € 15 per inwoner meer baten);
5. Riolering (€ 0,7 miljoen ofwel € 21 per inwoner meer baten).

Aanbevelingen

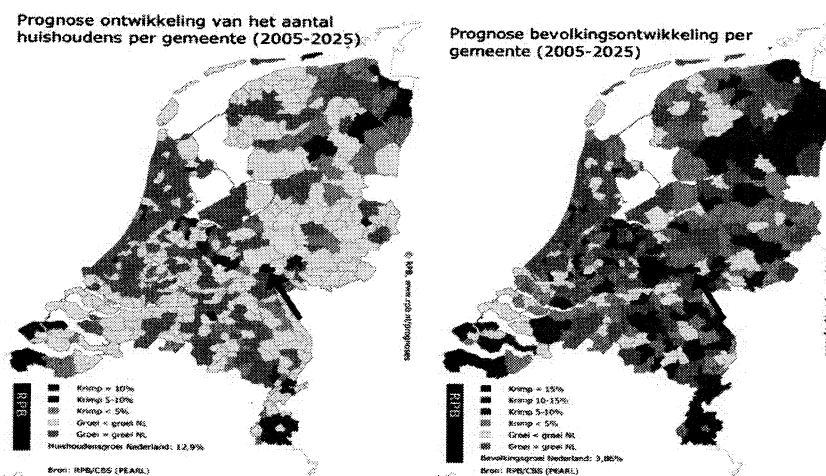
1. Zorg dat de begroting is ingericht volgens de eisen van het BBV (zie ook de bijlagen 8 en 10)
2. Zorg voor een zoveel mogelijke juiste functionele wijze van toerekening van lasten en baten, ook van stelposten. Dit met name in relatie tot de hoge lasten bij het cluster Algemene ondersteuning en de niet geheel juiste functionele boekingen van onderwijshuisvesting.
3. Zorg dat bij het onderdeel Fonds werk en inkomen de integratiebudgetten zoveel mogelijk worden aangewend teneinde de lasten voor de bijstand zoveel mogelijk te verminderen. Immers, er wordt thans op het integratiebudget geld overgehouden dat, met inachtneming van de zogenaamde meeneemregeling, moet worden teruggegeven.
4. Voer na de aanpassing van de juiste boekingen opnieuw een begrotingsanalyse uit.
5. Ga bij de voorbereiding van de begroting 2009 na of de geconstateerde relatief hoge dan wel lage nettolasten/baten bij de verschillende (sub)clusters (begrotingsfuncties) veroorzaakt worden door eigen beleid dan wel door objectieve factoren. Indien de oorzaak ligt in eigen beleid, maak dan duidelijk wat dit eigen beleid inhoudt en laat de raad dan beslissen of hij dit eigen beleid wil voortzetten. Hou daarbij uiteraard rekening met mogelijke verklaringen van verschillen door de wijze van boeken van lasten en baten.

5 GEVOLGEN BEVOLKINGSDALING VOOR DE GEMEENTE RENKUM

5.1 Prognose bevolkingsdaling Renkum

Uit CBS-gegevens blijkt dat voor Renkum een daling van de bevolking wordt voorzien van afgerond 17 procent voor de periode 2005-2025⁷. Op basis van deze prognose zal de bevolking van Renkum afnemen van 31.640 in 2008 tot 26.510 inwoners in 2025. Hiermee behoort Renkum tot de groep van grootste dalers, vergelijkbaar met gemeenten in de Achterhoek, Drenthe, Oost-Groningen en Zuid-Limburg.

In samenhang hiermee wordt voor Renkum, als een van de veertien gemeenten in Nederland, een afname van het aantal huishoudens voorzien van meer dan 10%. In deze veertien gemeenten zal de vraag naar woningen dus meer dan 10% dalen.

De zwarte pijlen wijzen op de gemeente Renkum, deze gebieden zijn donkerrood gekleurd. Dit wijst op een krimp van 15% of meer.

5.2 Financiële gevolgen van bevolkingsdaling in Renkum tot op heden

De financiële positie van Renkum is de afgelopen jaren steeds meer onder druk komen te staan. Dit heeft zich ondermeer vertaald in een bovengemiddelde toename van de belastingdruk en aanwending van beschikbare reserves. Deze maatregelen waren nodig om de aanwezige voorzieningen in stand te houden en een sluitende begroting te presenteren. Als oorzaak hiervoor is mede aan te wijzen de bevolkingsdaling. In de afgelopen periode van twintig jaar is de bevolking van Renkum gedaald met ruim 2.300 inwoners, een afname van 7%. Uit navraag bleek dat de gemeente Renkum niet bewust is omgegaan met het fenomeen bevolkingsdaling, maar dat zij de laatste tien jaar wel steeds meer moeite hadden om met een sluitende begroting te komen. Bijna jaarlijks moesten er forse bezuinigingsmaatregelen worden genomen.

Voor de begroting 2008 betekent dit een direct aanwijsbare structurele minderopbrengst (maatstaf inwoners) van de algemene uitkering van € 442.000

⁷ CBS Statline, Regionale prognose bevolkingsopbouw

(zie tabel 5.1.). Als uitgangspunt is het bedrag per inwoner gekozen conform de junicirculaire 2007.

Tabel 5.1 Structureel effect bevolkingsdaling ten opzichte van 1988

Gemeente:	Renkum		structureel effect
Jaar	Bevolkingsaantal	bevolkingsafname ten opzichte van 1988	Algemene uitkering ten opzichte van 1988
1988	34.024		
1998	32.070	-/-1.954	€ -/-362.000
2008	31.640	-/-2.384	€ -/-442.000

De Nederlandse bevolking is in de periode 1988-2008 toegenomen van 14,7 miljoen inwoners naar 16,4 miljoen inwoners (bron CBS). Dit is een toename van 11,5%, terwijl Renkum 7% is gedaald. Aangezien bij de algemene uitkering rekening wordt gehouden met groei, heeft dit (2^e orde) effect de gemeente ook geld gekost.

De bovengemiddelde toename van de belastingdruk blijkt uit tabel 5.2.

Tabel 5.2 Overzicht belastingdruk

Overzicht belastingdruk					
De belastingdruk bestaat uit OZB, afvalstoffenheffing en rioolrecht					
jaar	aantal inwoners	Renkum belastingdruk per inwoner	toename tov 1996 absoluut	Gelderland belastingdruk per inwoner	toename tov 1996 absoluut
1991	33300	€ 128		€ 122	
1992	33200	€ 140		€ 136	
1993	32750	€ 154		€ 151	
1994	32745	€ 174		€ 170	
1995	32536	€ 187		€ 184	
1996	32453	€ 201		€ 197	
1997	32278	€ 239	€ 39	€ 209	€ 12
1998	32070	€ 261	€ 61	€ 223	€ 25
1999	32076	€ 281	€ 81	€ 239	€ 41
2000	32155	€ 271	€ 70	€ 237	€ 40
2001	32236	€ 289	€ 88	€ 252	€ 55
2002	32250	€ 325	€ 124	€ 269	€ 72
2003	32098	€ 332	€ 131	€ 288	€ 91
2004	32260	€ 378	€ 177	€ 305	€ 108
2005	32100	€ 419	€ 218	€ 342	€ 145
2006	32846	€ 341	€ 140	€ 296	€ 99
2007	31603	€ 365	€ 164	€ 306	€ 109
2008	31640	€ 392	€ 191	€ 323	€ 126

afgerond op hele bedragen

5.3 Mogelijke financiële effecten van komende bevolkingsdaling

5.3.1 Inleiding

In 2025 heeft ruim de helft van de gemeenten minder inwoners dan nu. Eén op de vijf heeft ook minder huishoudens. In het gezamenlijke rapport *Bevolkingsdaling van de Rob en de Rfv van maart 2008* worden de gevolgen van de bevolkingsdaling voor bestuur en financiën van gemeenten belicht⁸. Een van de aanbevelingen is dat acceptatie van en erkenning dat de bevolking daalt cruciaal zijn. Ontkenning van en verzet tegen dit feit maakt problemen groter. Daarbij is volgens de Rob/Rfv een perspectief richting de toekomst onmisbaar. Immers, bevolkingsdaling is niet uitsluitend negatief, maar biedt ook een uitdaging voor nieuwe kansen. Acceptatie van krimp is de investeringen zo richten dat deze bijdragen aan de leefbaarheid van het gebied, bijvoorbeeld door gerichte herstructurering van de woningvoorraad, voorzieningenaanbod en bedrijventerreinen. Dat vergt een goede ruimtelijke planning waarbij de gemeente ook onwenselijke ontwikkelingen door derden voorkomt. Bij daling van het aantal inwoners is het ook van belang om te kijken welke bevolkingsgroepen in omvang wijzigen. Bij daling van het aantal jongeren (ontgroening) betekent dit bijvoorbeeld uiteindelijk minder scholen. Er is bestuurlijke moed voor nodig om deze keuzes te maken.

Ontkenning van en verzet tegen bevolkingsdaling uiten zich op gemeentelijk niveau in het niet beleidsmatig en/of financieel vertalen van de gevolgen van bevolkingsdaling. Dit wordt bijvoorbeeld zichtbaar in wensdenken bij bevolkingsprognoses, het naar de toekomst verschuiven van keuzes, het niet aanpassen van de raminggrondslagen, interen op reserves of bezuinigen op onderhoud van de openbare ruimte. Om goed te kunnen inspelen op bevolkingsdaling zijn goede onafhankelijke prognoses onontbeerlijk.

Krimpgemeenten kunnen tijdelijk hogere lasten hebben dan andere vergelijkbare gemeenten, zoals extra afschrijvingslasten. Het kan ook zijn dat de kosten zich vertraagd aanpassen aan de gedaalde afzet. Denk ook aan het effect van bevolkingsdaling op de inschaling van ambtenaren, de omvang van de raad en het aantal wethouders.

5.3.2 Gevolgen voor de algemene uitkering

Effect op inwoner gerelateerde maatstaven

Bevolkingskrimp heeft voor gemeenten aanzienlijke financiële gevolgen. Ongeveer de helft van de algemene uitkering uit het gemeentefonds wordt verdeeld op basis van inwonergelateerde maatstaven. Dat houdt verband met de kostenoriëntatie van de verdeling. De uitkering die gemeenten ontvangen uit het gemeentefonds is daarmee gevoelig voor demografische ontwikkelingen.

- Het accres buiten beschouwing gelaten zien krimpgemeenten daardoor hun uitkering dalen. Een gemeente die krimpt naar een bepaalde omvang is in de optiek van de Fvw niet anders dan een gemeente die al jaren stationair was op

⁸ *Bevolkingsdaling, Gevolgen voor bestuur en financiën, Raad voor het openbaar bestuur en Raad voor de financiële verhouding, maart 2008, www.rfv.nl*

dat inwonertal. De historische omvang geeft in de nieuwe situatie geen recht op een hoger voorzieningenniveau. Daarbij komt dat als voorzieningen verdwijnen dit niet altijd wordt veroorzaakt door bevolkingsdaling. Vraag en aanbodfactoren spelen daarbij een belangrijke rol.

Uit het periodiek onderhoud van het gemeentefonds zijn tot nu toe geen signalen bekend dat krimpgemeenten objectief hogere lasten hebben dan andere gemeenten. Hier is echter ook nooit specifiek onderzoek naar gedaan. De Rob/Rfv doen de aanbeveling om in het Periodiek onderhoudsrapport 2009 aandacht te besteden aan de krimpgemeenten als specifieke groep, met name op het terrein van het cluster onderwijs.

In tabel 5.3 is een inschatting gemaakt van de financiële consequenties voor Renkum van de bevolkingsdaling tot 2025 uitgaande van de algemene uitkering 2008. Deze berekening is enkel gebaseerd op de verdeelmaatstaf inwoners. Dat wil zeggen op het bedrag per inwoner voor 2008 op basis van de junicirculaire 2007 (inclusief uitkeringsfactor).

Tabel 5.3 effect bevolkingsdaling 2008-2025 op basis van verdeelmaatstaf inwoners

Gemeente: Renkum (basisjaar 2008)		Afname bevolkingsaantal ten opzichte van 2008	structureel effect algemene uitkering ten opzichte van basisjaar 2008
Prognose jaar	bevolkingsaantal		
1988	34.024		
1998	32.070		
2008	31.640		
2015	28.779	-2.861	€ -/531.000
2020	27.530	-4.110	€ -/763.000
2025	26.510	-5.130	€ -/952.000

Op korte termijn (2015) is direct een structurele afname van de algemene uitkering van ruim € 0,5 miljoen aan te wijzen. Met dit bedrag zal de algemene uitkering minimaal afnemen.

Een andere benadering is dat de helft van de omvang van de algemene uitkering gebaseerd is op inwonergevoelige maatstaven, zoals inwoners, jongeren, ouderen, leerlingen, bijstandsontvangers, huishoudens met een laag inkomen en minderheden. Als andere zaken gelijk blijven leidt dit er toe dat bij een daling van het aantal inwoners van 10%, de algemene uitkering uit het gemeentefonds daalt met 5%.

Voor Renkum betekent een bevolkingsdaling van 17% tot 2025 het volgende. De algemene uitkering voor 2008 bedraagt circa € 26 miljoen, waarvan globaal € 13 miljoen wordt verdeeld op basis van inwonergevulde maatstaven. Een bevolkingsdaling van 17% komt derhalve in 2025 overeen met een structurele vermindering van de algemene uitkering van globaal € 2,2 miljoen.

Afhankelijk van de wijziging in samenstelling van de bevolking zal de algemene uitkering bij een bevolkingsdaling van 17% in 2025 dus afnemen in orde van grootte tussen de één en twee miljoen euro per jaar structureel.

Algemeen effect op algemene uitkering

Verder zal het totale aandeel van Renkum uit het gemeentefonds in verhouding afnemen en wel om de volgende reden. Bij de theoretische veronderstelling dat de totale omvang van het gemeentefonds gelijk blijft, neemt zolang Nederland nog groeit inwonertal de uitkeringsfactor af. Dit betekent dat een gemeente die minder groeit dan gemiddeld, stationair blijft of daalt in inwonertal een uitkering krijgt op basis van een lagere uitkeringsfactor. Dit resulteert in een lagere algemene uitkering.

In de praktijk zal het totaal van de te verdelen middelen uit het gemeentefonds door toevoeging van nominale accressen jaarlijks toenemen. Hierdoor zal ook de uitkeringsfactor toenemen. Echter, het eerder beschreven nadelige effect van een krimpgemeente blijft onverminderd aanwezig, waardoor Renkum feitelijk 'minder meer' aan algemene uitkering zal ontvangen.

5.3.3 Gevolgen voor inkomsten uit specifieke uitkeringen

De Rob/Rfv hebben de gevolgen van bevolkingsdaling voor de grootste specifieke uitkeringen onderzocht, namelijk de Wet werk en bijstand, de Wet sociale werkvoorziening en de personele en materiële bekostiging van het onderwijs (samen 78% van de middelen die via specifieke uitkeringen over de gemeenten wordt verdeeld). Van de eerste twee specifieke uitkeringen zijn er geen indicaties dat de verdeling niet aansluit bij de kostenontwikkeling. Dat geldt overigens ook voor de WMO die als integratie-uitkering van het gemeentefonds wordt verstrekt. Er zijn wel aanwijzingen dat de geldstromen in het kader van de personele en materiële bekostiging van het onderwijs niet volledig aansluiten op de kostenontwikkeling bij bevolkingsdaling. De Wet op het voortgezet onderwijs bevat in dit kader een soort hardheidsclausule, waarvan door gemeenten weinig gebruik wordt gemaakt.

De Rob/Rfv doen de aanbeveling een nadere inventarisatie te maken van de verschillende verdeelsystematieken van specifieke uitkeringen.

5.3.4 Gevolgen voor overige eigen inkomsten

De inkomsten uit de OZB zijn beperkt gevoelig voor bevolkingsdaling. De belastingcapaciteit uit de OZB en de uitkering uit het gemeentefonds werken als een soort communicerende vaten. Als de WOZ-waarden dalen nemen de inkomsten uit de OZB af. Tegelijkertijd neemt de uitkering uit het gemeentefonds toe. Afhankelijk van de tariefsstelling zal de bestedingsruimte daardoor niet of nauwelijks dalen (grosso modo zal bij een tarief hoger dan het rekentarief de bestedingsruimte dalen). Leegstand van bedrijfsgebouwen kan wel een nadelig effect hebben op de bestedingsruimte (gebruikersdeel niet-woningen kan afhankelijk van de situatie wegvallen). Leegstand van woningen heeft geen negatief effect op de OZB (het gebruikerdeel is immers weggevallen) maar wel op de nettolasten van riolering en afvalstoffenverwerking: immers de baten nemen af, maar de lasten zullen slechts deels afnemen.

Daarnaast zullen gemeenten in krimpende regio's minder mogelijkheden hebben om winsten te behalen uit grondexploitaties dan gemeenten die nog wel de mogelijkheid hebben om woningbouw in uitleggebieden te realiseren.

5.3.5 Financiële gevolgen van eventuele herstructureringsopgaven

Ernstige krimp kan gemeenten voor herstructureringsopgaven in bijvoorbeeld de woningmarkt, het voorzieningenaanbod en de bedrijventerreinen stellen. Sloop en herstructurering vragen om forse investeringen, waarbij gemeenten en corporaties logischerwijs eerstbetrokkenen zullen zijn. Krimp gemeenten zullen daarbij al gauw zijn aangewezen op hun eigen vermogen dan wel op subsidiestromen. Het instrumentarium van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer is tot nu toe tamelijk eenzijdig gericht op groei en grootstedelijkheid (Investeringsbudget stedelijke vernieuwing en Besluit locatiegebonden subsidies). Bij herstructurering kan de gemeente ook nog te maken krijgen met planschade.

5.4 Discussiepunten

Bevolkingskrimp gaat gepaard met vermindering van inkomsten. Het huidige niveau van de voorzieningen is gebaseerd op een bevolkingsaantal van enig moment uit het verleden. Het is niet exact aan te geven, maar het is duidelijk dat het voorzieningenniveau en het bevolkingsaantal in de toekomst meer en meer uit de pas gaan lopen. De vraag is of dit niveau gehandhaafd moet blijven of dat de gemeente hierin concessies wil gaan doen. Wanneer de gemeente het niveau wil handhaven, dan zullen de inkomsten elders vandaan moeten komen. Een altijd politiek beladen voorbeeld van andere inkomsten genereren is uiteraard het verhogen van de OZB. De gemeente zal een principiële discussie moeten voeren of bijvoorbeeld sociaal culturele voorzieningen en sportvoorzieningen in de huidige omvang moeten blijven bestaan. De gemeente Renkum is tot heden nog niet bewust omgegaan met de verwachte krimp. Tot nu toe wordt ervan uitgegaan het huidige voorzieningenniveau van de gemeente Renkum minimaal op peil te houden.

Krimp wil niet zeggen dat er geen investeringen gedaan kunnen worden, alleen zal de gemeente nu al moeten inspelen op het toekomstige inwoneraantal hetgeen betekent dat voorzieningen niet voor 31.600 inwoners worden gerealiseerd, maar voor het te verwachten aantal van 26.500 inwoners (in 2025). Door hier creatief mee om te gaan, via een combinatie van voorzieningen, hoeft de kwaliteit van de leefomgeving niet te verminderen.

De zogenaamde Parkstadgemeenten in Limburg zijn een voorbeeld voor trendsettende gemeenten inzake de problematiek van de bevolkingsdaling. Daar kan van geleerd worden. De provincie Limburg stelt zich daarin ook zeer actief op. Zo beschikt de provincie Limburg over een provinciaal Kennisknooppunt Krimp en neemt de provincie het initiatief tot het bouwen van een website waar alle vindbare en beschikbare kennis over demografische ontwikkelingen kan worden geraadpleegd. Daarnaast heeft de provincie samen met een vijftal schoolbesturen het onderzoek 'Demografische voorsprong: kwaliteitsslag onderwijs' laten uitvoeren⁹.

Ook de provincie Gelderland zal de komende periode meer aandacht besteden aan deze problematiek.

⁹ Demografische voorsprong: kwaliteitsslag onderwijs, onderzoeksbureau APE, 2008

5.5 Conclusie en aanbevelingen

Terwijl de Nederlandse bevolking de afgelopen twintig jaar met 11,5% is gestegen is die van Renkum gedaald met 7%. Voor de periode 2005-2025 wordt door het CBS de prognose gegeven dat Renkum met 17% in inwonertal zal dalen, gepaard gaande met een verwachte daling van het aantal huishoudens en dus woningen) van meer dan 10%. Hiermee behoort Renkum tot de groep van grootste dalers. De effecten van bevolkingsdaling doen zich direct voelen in de omvang van de algemene uitkering (een á twee miljoen structurele daling van de algemene uitkering in 2025), maar mogelijk ook bij specifieke uitkeringen en overige eigen inkomsten (grondexploitatie). Renkum heeft de financiële gevolgen van de bevolkingsdaling vanaf 1988 opgevangen binnen de jaarlijkse begrotingen. Dit verklaart voor een deel de hogere belastingdruk ten opzichte van vergelijkbare gemeenten. Het effect van deze daling zal de komende twintig jaar meer financiële pijn veroorzaken. De gemeente zal een keuze moeten maken hoe om te gaan met het bestaande voorzieningenniveau.

Aanbevelingen

- Analyseer in welke mate de bevolkingsdaling gevolgen heeft voor de huidige financiële positie van de gemeente Renkum.
- Analyseer of de bevolkingsdaling de ontwikkeling van gemeentelijk beleid heeft beïnvloed.
- Zet een proces op gang van acceptatie en erkenning van de bevolkingsafname van de gemeente Renkum.
- Ga voor alle taakvelden afzonderlijk na welke effecten krimp heeft en heeft gehad voor de instandhouding van het voorzieningenniveau.
- Ga daarbij tevens na of er nu en in de nabije toekomst een relatie is tussen hoge nettolasten op bepaalde uitgavenclusters en het dalende inwonertal, met name bij de grondexploitatie en onderwijs. Kijk voor het onderwijs daarbij naar het onderzoek dat de provincie Limburg heeft laten uitvoeren.
- Anticipeer in beleidsmatige zin op deze bevolkingsdaling gericht op een perspectief in de toekomst; maak expliciete keuzes. Leer daarbij van de Parkstadgemeenten in Limburg.
- Investeer creatief in de kwaliteit van de leefomgeving, waarbij gelet wordt op het toekomstige inwoneraantal, eventuele wijziging van bevolkingssamenstelling (vergrijzing, ontgroening, verkleuring, werkzame personen) en daling van het aantal huishoudens.
- Ga na of de gemeente in aanmerking komt voor de hardheidsclausule van de Wet op het voortgezet onderwijs; bouw eventuele nieuwe scholen multifunctioneel.
- Maak in verband met de verwachte daling van het aantal huishoudens in Renkum regionaal afspraken over woningbouw en eventuele herstructurering van woningen en bedrijventerreinen.

6 PERSONEELSOMVANG EN -KOSTEN

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de personeelsomvang van de gemeente Renkum. Bij dit onderzoek worden de verschillen van de formatie weergegeven tussen de gemeente Renkum en de grootteklassen waartoe de gemeente Renkum behoort, de selectiegroep en de groep gemeenten met ongeveer eenzelfde sociale structuur en centrumfunctie.

De organisatieopbouw en personeelsformatie van een sector en/of afdeling wordt, naast het gebruikelijke gemeentelijke takenpakket, voor een belangrijk deel bepaald door de bestuurlijke aandacht, gewenste prioriteiten en ambitieniveau op een bepaald beleidsterrein. Een hoge of lage personeelsformatie zegt op zich niets over de mate van efficiency waarmee een taak wordt verricht. Voor een overzicht en analyse van de verschillen tussen de verschillende sectoren en/of afdelingen is een diepgaander onderzoek noodzakelijk. Een dergelijk (organisatie) onderzoek valt evenwel buiten de doelstelling van deze scan.

Wel is in de gemeente Renkum en de selectiegemeenten door de provincie een globale inventarisatie gedaan van uitbestede taken. Daaruit kunnen we geen harde indicaties halen dat de gemeente Renkum sterk afwijkt in de mate van uitbesteding van taken.

6.2 Uitwerking

Gemeenten kennen ieder hun eigen organisatie-model. Hoewel er in de meeste gemeenten sprake is van een sectorenmodel zijn er verschillen tussen de afdelingen die tot een bepaalde sector worden gerekend. Daarnaast zijn er verschillen in taakuitvoering tussen de verschillende afdelingen.

Voor wat betreft de formatiegegevens voor de vergelijkingsgroepen is uitgegaan van de gegevens zoals ze bekend waren bij het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) naar de situatie per 31-12-2006 (dus exclusief vacatures). De gemiddelde loonsom heeft betrekking op het gemiddelde bruto jaarsalaris dat meetelt voor het ABP-jaarincome, zoals dat op de loonstrook staat van de ambtenaar, omgerekend naar een fulltime baan. Het gaat dus niet om de feitelijke loonkosten voor de werkgever, want daar komen immers nog overige werkgeverslasten bij.

Het vergelijkende onderzoek levert de volgende resultaten op:

Tabel 6.1: formatieplaatsen en -kosten volgens gegevens ABP per 31-12-2006
Vergelijk fte's en loonsom met selectiegemeenten, inwonergroetgroep en sscf-groep
(exclusief G4, artikel 12-gemeenten en wadengemeenten)

Groep	gemiddeld aantal fte's per 1.000 inwoners	laagste waarneming	hoogste waarneming	gemiddelde loonsom per fte	laagste waarneming	hoogste waarneming
gemeente: Renkum	7,6			37.974		
selectiegroep	6,2	5,5	7,3	38.813	36.974	42.225
grootgroep: 20.000 - 50.000	6,8	4,4	10,0	38.832	35.731	42.723
sociale structuur - centrumfunctie: redelijk - weinig	6,7	1,2	9,8	38.329	34.064	42.950

Het aantal formatieplaatsen is inclusief burgemeester en wethouders en exclusief vrijwillige brandweer, raad en onderwijzend personeel.

Overigens bestaat de personele bezetting van een gemeente niet altijd alleen maar uit eigen personeel. Ook de deelname aan gemeenschappelijke regelingen en inhuur van personeel van derden of het inhuren van complete diensten komt bij gemeenten veelvuldig voor. Vanuit de door de gemeenten aangeleverde begrotingen kan helaas niet goed en zeker niet eenvoudig worden nagegaan in hoeverre de ene gemeente ten opzichte van de andere gemeente voor de uitvoering van haar taken meer of minder gebruik maakt van de diensten van andere bedrijven. Dat maakt het goed vergelijken van de personele bezetting van een gemeente uitermate moeilijk. Het overzicht is dan ook niet meer dan een indicatie.

Zoals in de inleiding al was aangegeven is er nogal wat verschil in organisatievorm tussen de verschillende gemeenten. Wel of geen sectoren en verschillen binnen sectoren. Naast het organisatorische verschil valt er ook een verschil te constateren in de taakuitvoering tussen afdelingen. Verder kan ook een recente herindeling de personeelsomvang negatief hebben beïnvloed. Zonder een uitgebreid organisatieonderzoek is het niet mogelijk aan te geven op welke te onderscheiden afdelingen zich verschillen voordoen en kan niets worden gezegd over mogelijke oorzaken van deze verschillen.

Verder blijkt uit een onderzoek van Berenschot onder 51 gemeenten dat gemiddeld bijna één op de drie ambtenaren tot de staf en ondersteuning mag worden gerekend. De staffunctionarissen zijn ondergebracht bij de afdelingen personeel en organisatie, bestuurszaken en ondersteuning, financiën en control, informatisering/automatisering, communicatie, juridische staf, secretariaat en de facilitaire dienst.

6.3 Conclusies

De personeelsomvang van de gemeente Renkum per ultimo 2006 ligt met 7,6 formatieplaatsen per 1.000 inwoners boven het gemiddelde niveau van de selectiegroep, de grootteklasse en het gemiddelde van de groep gemeenten met eenzelfde soort sociale structuur en centrumfunctie. Een hoge of lage personeelsformatie zegt op zich niets over de mate van efficiency waarmee een taak wordt verricht. De formatie-omvang wordt sterk bepaald door het ambitieniveau van een gemeente en de keuze om taken al dan niet uit te besteden. In de gemeente Renkum en de selectiegemeenten is door de provincie een globale inventarisatie gedaan van uitbestede taken. Daaruit kunnen we geen indicaties halen dat de gemeente Renkum sterk afwijkt in de mate van uitbesteding van taken.

Overigens dient wel bedacht te worden dat de financiële taakstelling van € 0,5 miljoen, die de gemeente Renkum in 2010 gerealiseerd wil hebben, voor het merendeel door een formatiereductie zal worden ingevuld.

De gemiddelde loonsom is in de gemeente Renkum met € 38.000 per formatieplaats € 350 tot € 800 lager dan in de groottegroep, de groep met een zelfde sociale structuur en centrumfunctie en de selectiegroep.

Een uitgebreid organisatieonderzoek is nodig om verschillen per sector aan te kunnen geven, waarbij dan ook aandacht dient te worden besteed aan de mate van uitbesteding van taken en aan de inzet van personeel van derden. In dit kader is verder nog van belang om te vermelden dat de burgemeester, de wethouders en het brandweerpersoneel (voor zover beroeps) in de personeelsomvang zijn begrepen.

BIJLAGE 1 GEMEENTELIJKE NETTOLASTEN RENKUM VERGELEKEN MET DE INKOMSTEN UIT HET GEMEENTEFONDS

2008

Gemeente	Renkum
Jaar	2008
Inwoners	31.640

Cluster	Netto lasten (x € 1.000)	Gemeente fonds uitkering (x € 1.000)	Verschil (x € 1.000)	Verschil per inw. (x € 1)
<u>Inkomstenclusters</u>	34.314	-30.635	3.679	116
Onroerende zaakbelasting	6.080	-4.624	1.456	46
Algemene uitkering	25.977	-26.011	-34	-1
Overige eigen middelen (OEM)	1.113	0	1.113	35
Mutaties reserves	1.144	0	1.144	36
<u>Uitgavencusters</u>	-34.186	30.638	-3.548	-112
Bestuur	-4.546	2.951	-1.595	-50
Bestuursorganen	-1.423	1.201	-222	-7
Algemene ondersteuning	-3.122	1.750	-1.372	-43
Voorzienigen bevolking	-19.252	18.381	-871	-28
Werk en inkomen	-2.661	2.475	-186	-6
Maatschappelijke zorg	-8.395	8.971	576	18
Educatie	-4.117	3.708	-409	-13
Kunst en ontspanning	-3.332	2.614	-718	-23
Oudheid	-216	197	-19	-1
Bevolkingszaken	-531	416	-115	-4
Bebouwing en omgeving	-3.972	3.319	-653	-21
Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stadsvernieuwing	-1.403	1.249	-154	-5
Reiniging	735	-592	143	5
Openbare orde en veiligheid	-2.646	1.753	-893	-28
Fysiek milieu	-658	909	251	8
Openbare ruimte	-6.416	5.387	-1.029	-33
Riolering	740	-283	457	14
Groen	-3.263	2.440	-823	-26
Wegen en water	-3.893	3.230	-663	-21
Overigen	0	600	600	19
Herindeling		0	0	0
Suppletie OZB		751	751	24
Diversen	0	-151	-151	-5
Saldo na bestemming	128	3	131	4

BIJLAGE 2 GEMEENTELIJKE NETTOLASTEN RENKUM VERGELEKEN MET DE NETTOLASTEN VAN DE SELECTIEGROEP

2008

Gemeente		Renkum	selectiegemeenten			
Jaar	2008					
Inwoners	31.640					38.938
Cluster	Renkum nettolasten (x € 1.000)	Selectie nettolasten (x € 1.000)	Renkum nettolasten per inwoner (x € 1,-)	Selectie nettolasten per inwoner (x € 1,-)	Vershil lasten per inw. (x € 1,-)	Vershil absoluut (x € 1.000)
Inkomstenclusters	34.314	35.588	1.085	914	171	5.397
Onroerende zaakbelastingen	6079,7	4.978	192	128	64	2.035
Totaal Overige eigen middelen (OEM)	1.113	2.861	35	73	-38	-1.212
Mutaties reserves	1.144	-656	36	-17	53	1.677
Algemene uitkering	25.977	28.404	821	729	92	2.896
Uitgavenclusters	-34.186	-35.152	-1.080	-903	-178	-5.623
Bestuur	-4.546	-5.766	-144	-148	4	139
Bestuursorganen	-1.423	-1.736	-45	-45	0	-13
Algemene ondersteuning	-3.122	-4.030	-99	-103	5	152
Voorzieningen bevolking	-19.252	-18.022	-608	-463	-146	-4.608
Werk en inkomen	-2.661	-2.778	-84	-71	-13	-404
Maatschappelijke zorg	-8.395	-7.946	-265	-204	-61	-1.939
Educatie	-4.117	-3.777	-130	-97	-33	-1.048
Kunst	-163	-164	-5	-4	-1	-29
Ontspanning	-3.169	-2.402	-100	-62	-38	-1.217
Oudheid	-216	-189	-7	-5	-2	-62
Bevolkingszaken	-531	-766	-17	-20	3	92
Bebouwing en omgeving	-3.972	-4.456	-126	-114	-11	-351
Ruimtelijke ordening & stadsvernieuwing	-961	-981	-30	-25	-5	-164
Volkshuisvesting	-442	-338	-14	-9	-5	-167
Reiniging	735	306	23	8	15	486
Openbare orde & veiligheid	-2.646	-2.321	-84	-60	-24	-760
Fysiek milieu	-658	-1.122	-21	-29	8	254
Openbare ruimte	-6.416	-6.908	-203	-177	-25	-803
Riolering	740	90	23	2	21	666
Groen	-3.263	-2.593	-103	-67	-37	-1.156
Wegen	-3.878	-4.235	-123	-109	-14	-437
Water	-15	-170	0	-4	4	123
Saldo na bestemming	128	438	4	11	-7	-226

© IFLD

BIJLAGE 3 OPBOUW ALGEMENE UITKERING VAN RENKUM VERGELEKEN MET DE SELECTIEGROEP

Vergelijking algemene uitkering met selectie 2008						
Gemeente		Renkum		Selectiegemeenten		
Jaar	2008			Inwoners	38.938	
Inwoners	31.640			Woonruimten	18.703	
Woonruimten	15.686					
Verdeelmaatstaf	Inkomsten Renkum (x f 1000)	Inkomsten selectie (x f 1000)	Renkum inkomsten per inwoner (x € 1,-)	Selectie inkomsten per inwoner (x € 1,-)	Vershill per inwoner (x € 1,-)	Vershill absoluut (x € 1.000)
Onroerende zaakbelastingen *	-3.793	-3.983	-120	-102	-18	-570
Woz-waarde niet woningen (min)	171	193	5	5	0	0
Inwoners	5.911	7.275	187	187	0	0
Inwoners < 20 jaar	2.233	3.045	71	78	-7	-221
Inwoners > 64 jaar	825	730	26	19	7	221
Inwoners 75 - 85	99	83	3	2	1	32
Inwoners waddengemeenten	0	0	0	0	0	0
Huishoudens met een laag inkomen	1.792	1.818	57	47	10	316
Bijstandsontvangers	864	913	27	23	4	127
Schaafactoren uitvoeringskosten bijstand	1.171	1.207	37	31	6	190
Uitkeringsontvangers	329	396	10	10	0	0
Minderheden	291	368	9	9	0	0
Eenouderhuishoudens	139	175	4	4	0	0
Lokaal klantenpotentieel	2.038	2.485	64	64	0	0
Regionaal klantenpotentieel	274	306	9	8	1	32
Leerlingen (voortgezet) speciaal onderwijs	494	173	16	4	12	380
Leerlingen voortgezet onderwijs	608	634	19	16	3	95
Extra groei jongeren	0	77	0	2	-2	-63
Extra groei leerlingen voortgezet onderwijs	30	97	1	2	-1	-32
Land	207	422	7	11	-4	-127
Binnenwater	6	18	0	0	0	0
Buitenwater	0	0	0	0	0	0
Oeverlengte (incl. bodemfactoren)	16	47	1	1	0	0
Bodemfactoren in overige maatstaven	1.496	2.114	47	54	-7	-221
Oppervlak bebouwd	99	158	3	4	-1	-32
Woonruimten	3.776	4.021	119	103	16	506
Oppervlak historische kernen	0	5	0	0	0	0
Lengte historisch water	0	0	0	0	0	0
Historische woningen in bewoonde oorden	181	57	6	1	5	158
Historische woningen in historische kernen	0	0	0	0	0	0
Stadsvernieuwing	34	21	1	1	0	0
Omgevingsadressendichtheid	1.152	1.372	36	35	1	32
Kernen	64	108	2	3	-1	-32
Kernen > 500 adressen	123	163	4	4	0	0
Bedrijfsvestigingen	207	281	7	7	0	0
Vast bedrag voor iedere gemeente	359	359	11	9	2	63
Vast bedrag waddengemeenten	0	0	0	0	0	0
Vast bedrag Baarle-Nassau	0	0	0	0	0	0
Rioleringen *	190	229	6	6	0	0
Monumenten *	0	0	0	0	0	0
Suppletie uitkering*	-229	-176	-7	-5	-2	-63
Suppletie OZB*	751	-72	24	-2	26	823
Herindeling *	0	0	0	0	0	0
Artikel 12-uitkering / ICL bijdrage Lelystad	0	0	0	0	0	0
WUV*	70	190	2	5	-3	-95
Precario*	0	0	0	0	0	0
Correctie VHROSV*	-36	-35	-1	-1	0	0
De Pater-vd Meer*	77	51	2	1	1	32
Opvoeden in buurt*	0	0	0	0	0	0
Knelpunt verd. Pr*	0	2	0	0	0	0
Tsioc*	0	0	0	0	0	0
Startbijdrage*	0	0	0	0	0	0
DI onderwijshuisvesting	0	0	0	0	0	0
Antidiscriminatiebureau*	0	0	0	0	0	0
Reg. Platforms fraudeb*	0	0	0	0	0	0
Bibliotheken*	0	7	0	0	0	0
Combinatiefuncties*	0	0	0	0	0	0
Drank en horecawet*	0	30	0	1	-1	-32
WMO*	3.990	3.304	126	85	41	1297
Diversen	0	0	0	0	0	0
Totaal algemene uitkeringen	26.009	28.668	821	732	89	2.816

* Zonder uitkeringsfactor (=1,383)

Voor de toelichting op deze tabel wordt verwezen naar paragraaf 5.3.

BIJLAGE 4 BEGROTINGSFUNCTIES VAN DE GEMEENTE RENKUM VERGELEKEN MET DE SELECTIEGROEP

Vergelijkingsfuncties met selectie		2008																		
<table border="1"> <tr> <td>Gemeente</td> <td>Renkum</td> </tr> <tr> <td>Jaar</td> <td>2008</td> </tr> <tr> <td>Woonruimten</td> <td>15.886</td> </tr> <tr> <td>Inwoners</td> <td>31.840</td> </tr> </table>		Gemeente	Renkum	Jaar	2008	Woonruimten	15.886	Inwoners	31.840	<table border="1"> <tr> <td>Selectiegemeenten</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Woonruimten</td> <td>16.703</td> </tr> <tr> <td>Inwoners</td> <td>38.938</td> </tr> </table>					Selectiegemeenten		Woonruimten	16.703	Inwoners	38.938
Gemeente	Renkum																			
Jaar	2008																			
Woonruimten	15.886																			
Inwoners	31.840																			
Selectiegemeenten																				
Woonruimten	16.703																			
Inwoners	38.938																			
Functie	Nettolasten Renkum (x € 1.000)	Nettolasten Selectie (x € 1.000)	Nettolasten Renkum per inwoner (x € 1,-)	Nettolasten selectie per inwoner (x € 1,-)	Vershil per inwoner (x € 1,-)	Vershil absoluut (x € 1.000)														
Hoofdfunctie 0, Algemeen bestuur																				
001, bestuursorganen	-815	-1.359	-26	-35	9	285														
002, bestuursondersteuning	-820	-2.465	-26	-63	37	1.171														
003, burgerzaken	-927	-1.142	-29	-29	0	0														
004, baten secretarielages burgerzaken	396	375	13	10	3	95														
005, bestuurlijke samenwerking	-130	-203	-4	-5	1	32														
006 bestuurlijke ondersteuning raad en rekenkamer	-606	-376	-19	-10	-9	-285														
Totaal hoofdfunctie 0	-2.904	-5.170	-91	-132	41	1.297														
Hoofdfunctie 1, Openbare orde en veiligheid																				
120, brandweer en rampenbestrijding	-2.084	-1.677	-66	-43	-23	-728														
140, overige beschermende maatregelen	-562	-644	-18	-17	1	-32														
Totaal hoofdfunctie 1	-2.646	-2.321	-84	-60	-24	-759														
Hoofdfunctie 2, Verkeer, vervoer en waterstaat																				
210, wegen, straten en pleinen	-3.225	-3.820	-102	-98	-4	-127														
211, verkeersmaatregelen te land	-617	-491	-19	-13	-6	-190														
212, openbaar vervoer	0	-22	0	-1	1	32														
214, parkeren	-185	-43	-6	-1	-5	-158														
215, baten parkeerbelasting	0	46	0	1	-1	-32														
220, zeehavens	0	0	0	0	0	0														
221, binnenhavens en waterwegen	0	0	0	0	0	0														
223, veerdiensten	-15	-16	0	0	0	0														
230, luchtvaart	0	0	0	0	0	0														
240, waterkering, afwatering en landaanwinning	0	-155	0	-4	4	127														
Totaal hoofdfunctie 2	-4.043	-4.501	-128	-116	-11	-348														
Hoofdfunctie 3, Economische zaken																				
310, handel en ambacht	-105	-213	-3	-5	2	63														
311, baten marktgelden	32	27	1	1	0	0														
320, industrie	-99	-1	-3	0	-3	-95														
330, nutsbedrijven	-31	21	-1	1	-2	-63														
340, agrarische produktie en ontginning	0	0	0	0	0	0														
341, overige agrarische zaken, jacht en visserij	0	-1	0	0	0	0														
Totaal hoofdfunctie 3	-203	-167	-6	-3	-3	-95														
Hoofdfunctie 4, Onderwijs																				
420, openbaar basisonderwijs	-239	-82	-8	-2	-6	-190														
421, openbaar basisonderwijs, huisvesting	-226	-605	-7	-16	9	285														
422, bijzonder basisonderwijs	-85	-103	-3	-3	0	0														
423, bijzonder basisonderwijs, huisvesting	-704	-961	-22	-25	3	95														
430, openbaar (voortgezet) speciaal onderwijs	0	0	0	0	0	0														
431, openbaar (voortgezet) speciaal onderwijs, huisvesting	-46	-15	-1	0	-1	-32														
432, bijzonder (voortgezet) speciaal onderwijs	-57	-12	-2	0	-2	-63														
433, bijzonder (voortgezet) speciaal onderwijs, huisvesting	-211	-142	-7	-4	-3	-95														
440, openbaar voortgezet onderwijs	0	-99	0	-3	3	95														
441, openbaar voortgezet onderwijs, huisvesting	0	-148	0	-4	4	127														
442, bijzonder voortgezet onderwijs	-57	0	-2	0	-2	-63														
443, bijzonder voortgezet onderwijs, huisvesting	-381	-347	-12	-9	-3	-95														
480, gemeenschappelijke baten/lasten van het onderwijs	-2.095	-1.255	-66	-32	-34	-1.076														
482, volwasseneneducatie	-17	-7	-1	0	-1	-32														
Totaal hoofdfunctie 4	-4.117	-3.777	-131	-98	-33	-1.044														
Hoofdfunctie 5, Cultuur en recreatie																				
510, openbaar bibliotheekwerk	-782	-761	-25	-20	-5	-158														
511, vormings- en ontwikkelingswerk	-359	-223	-11	-6	-5	-158														
530, sport	-1.546	-1.081	-49	-28	-21	-664														
531, groene sportvelden en terreinen	0	-300	0	-8	8	253														
540, kunst	-163	-184	-5	-4	-1	-32														
541, oudheidkunde/musea	-216	-189	-7	-5	-2	-63														
550, natuurbescherming	-331	-114	-10	-3	-7	-221														
560, openbaar groen en openluchtrecreatie	-2.720	-2.136	-86	-55	-31	-981														
580, overige recreatieve voorzieningen	-481	-337	-15	-9	-6	-190														
Totaal hoofdfunctie 5	-6.599	-5.304	-208	-138	-70	-2.215														

Functie	Nettolasten Renkum (x € 1.000)	Nettolasten Selectie (x € 1.000)	Nettolasten Renkum per inwoner (x € 1,-)	Nettolasten selectie per inwoner (x € 1,-)	Verschil per inwoner (x € 1,-)	Verschil absoluut (x € 1.000)
Hoofdfunctie 6, Sociale voorz. en maatsch. Dienstverlening						
610, bijstandsverlening	-1.679	-1.567	-53	-40	-13	-411
611, werkgelegenheid	-212	-464	-7	-12	5	158
612, inkomensvoorzieningen vanuit het Rijk	-13	11	0	0	0	0
613, overige sociale zekerheidsregelingen vanuit het Rijk	0	0	0	0	0	0
614, gemeentelijk minimabeleid	-758	-758	-24	-19	-5	-158
620, maatschappelijke begeleiding en advies	-952	-1.304	-30	-33	3	95
621, vreemdelingen	-122	-78	-4	-2	-2	-63
622, huishoudelijke verMaatschappelijke zorging	-3.837	-2.684	-121	-69	-52	-1.645
630, sociaal-cultureel werk	-1.351	-830	-43	-21	-22	-696
641, tehuizen	0	0	0	0	0	0
650, kinderdagopvang	-516	-369	-16	-9	-7	-221
651, dagopvang gehandicapten	0	0	0	0	0	0
652, voorzieningen gehandicapten	-1.254	-2.095	-40	-54	14	443
Totaal hoofdfunctie 6	-10.692	-10.139	-338	-259	-79	-2.500
Hoofdfunctie 7, Volksgezondheid en milieu						
711, ambulancevervoer	0	0	0	0	0	0
712, verpleeginrichtingen	0	0	0	0	0	0
714, openbare gezondheidsMaatschappelijke zorg	-340	-426	-11	-11	0	0
715, jeugdgezondheidsMaatschappelijke zorg, uniform deel	-24	-113	-1	-3	2	63
716, jeugdgezondheidsMaatschappelijke zorg, maatwerk deel	0	-46	0	-1	1	32
721, afvalverwijdering en -verwerking	-3.480	-2.931	-110	-75	-35	-1.107
722, riolering en waterzuivering	-1.626	-2.442	-51	-63	12	380
723, milieubeheer	-658	-1.122	-21	-29	8	253
724, lijkeMaatschappelijke zorging	-473	-303	-15	-8	-7	-221
725, baten reinigingsrechten en afvalstoffenheffing	4.214	3.237	133	83	50	1.582
726, baten rioolrechten	2.365	2.546	75	65	10	316
727, baten rioolheffing huishoudelijk-/bedrijfsafvalwater	0	0	0	0	0	0
728, baten rioolheffing grond-en hemelwater	0	0	0	0	0	0
729, huishoudelijk-/bedrijfsafvalwater	0	0	0	0	0	0
730, hemelwater	0	-13	0	0	0	0
731, grondwater	0	0	0	0	0	0
732, baten begraafplaatsrechten	262	260	8	7	1	32
Totaal hoofdfunctie 7	241	-1.354	7	-35	42	1.329
Hoofdfunctie 8, Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting						
810, ruimtelijke ordening	-683	-927	-22	-24	2	63
820, woningexploitatie/woningbouw	0	36	0	1	-1	-32
821, stads- en dorpsvernieuwing	-278	-64	-9	-1	-8	-253
822, overige volkshuisvesting	-1.016	-1.312	-32	-34	2	63
823, bouwvergunningen	574	938	18	24	-6	-190
830, bouwgrondexploitatie	-145	260	-5	7	-12	-380
Totaal hoofdfunctie 8	-1.549	-1.059	-50	-27	-23	-728
Hoofdfunctie 9, Financiering en algemene dekkingmiddelen						
911, geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar	0	60	0	2	-2	-63
913, overige financiële middelen	24	-152	1	-4	5	158
914, geldleningen en uitzettingen langer of gelijk aan 1 jaar	1.049	2.538	33	65	-32	-1.012
921, algemene uitkeringen gemeentefonds	25.977	28.404	821	729	92	2.911
922, algemene baten en lasten	-2.007	-997	-63	-26	-37	-1.171
930, uitvoering Wet WOZ	-267	-214	-8	-5	-3	-95
931, baten onroerende-zaakbelastingen gebruikers	730	591	23	15	8	253
932, baten onroerende-zaakbelastingen eigenaren	5.350	4.387	169	113	56	1.772
933, baten roerende woon- en bedrijfsruimtenbelastingen	0	0	0	0	0	0
934, baten beaibetasting	0	6	0	0	0	0
935, baten forensenbelasting	0	62	0	2	-2	-63
936, baten toeristenbelasting	299	147	9	4	5	158
937, baten hondenbelasting	194	181	6	5	1	32
938, baten reclamebelasting	0	0	0	0	0	0
939, baten precariobelasting	45	21	1	1	0	0
940, lasten heffingen en invordering gemeentelijke belastinge	-177	-293	-6	-8	2	63
941, lastenverlichting Rijk	0	-1	0	0	0	0
960, saldo kostenplaatsen	278	143	9	4	5	158
970, saldo van de rekening vóór bestemming	1.017	-1.091	32	-28	60	1.898
Totaal hoofdfunctie 9 (vóór bestemming)	32.511	33.793	1.027	869	158	4.999
980, mutaties reserves	1.144	-656	36	-17	53	1.677
990, saldo van de rekening (na bestemming)	-128	-433	-4	-11	7	221
Totaal hoofdfunctie 9 (na bestemming)	32.511	33.794	1.027	869	158	4.999

Voor de toelichting op deze tabel wordt verwezen naar paragraaf 5.1.

BIJLAGE 5 INDELING FUNCTIES NAAR CLUSTERS VOOR 2008

Gemeentefonds cluster	Basiscluster	Begrotingsfuncties
Inkomstenclusters		
Eigen inkomsten	OZB	931, baten onroerende-zaakbelasting gebruikers 932, baten onroerende-zaakbelasting eigenaren 941, lastenverlichting rijk
	Overige eigen middelen (exclusief mutaties reserves)	212, openbaar vervoer 220, zeehavens 230, luchtvaart 310, handel en ambacht 311, baten marktgelden 320, industrie 330, nutsbedrijven 340, agrarische productie en ontginning 341, overige agrarische zaken, jacht en visserij 830, bouwgrondexploitatie 911, geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar 913, overige financiële middelen 914, geldleningen en uitzettingen langer of gelijk aan 1 jaar 933, baten roerende woon- en bedrijfsruimtenbelastingen 934, baten baatbelasting 935, baten forensenbelasting 936, baten toeristenbelasting (voor 50%) 937, baten hondenbelasting 938, baten reclamebelasting 939, baten precariobelasting
	Mutaties reserves	990, mutaties reserves die verband houden met de hoofdfuncties 0 tot en met 9
	nvt Algemene uitkering	921, algemene uitkering gemeentefonds
Uitgavenclusters		
Werk en inkomen	Werk en inkomen	610, bijstandsverlening 611, werkgelegenheid 612, inkomensvoorzieningen vanuit het Rijk 613, overige sociale zekerheidsregelingen vanuit het Rijk 614, gemeentelijk minimabeleid
Educatie	Onderwijshuisvesting	421, openbaar basisonderwijs, onderwijshuisvesting 423, bijzonder basisonderwijs, onderwijshuisvesting 431, openbaar (voortgezet) speciaal onderwijs, onderwijshuisvesting 433, bijzonder (voortgezet) speciaal onderwijs, onderwijshuisvesting 441, openbaar voortgezet onderwijs, onderwijshuisvesting 443, bijzonder voortgezet onderwijs, onderwijshuisvesting
	Overige educatie	420, openbaar basisonderwijs, exclusief onderwijshuisvesting 422, bijzonder basisonderwijs, exclusief onderwijshuisvesting 430, openbaar (voortgezet) speciaal onderwijs, exclusief onderwijshuisvesting 432, bijzonder (voortgezet) speciaal onderwijs, exclusief onderwijshuisvesting 440, openbaar voortgezet onderwijs, exclusief onderwijshuisvesting 442, bijzonder voortgezet onderwijs, exclusief onderwijshuisvesting 480, gemeenschappelijke baten en lasten van het onderwijs 482, volwasseneneducatie
Maatschappelijke zorg	Maatschappelijke zorg	620, maatschappelijke begeleiding en advies 621, vreemdelingen 622, huishoudelijke verzorging 630, sociaal/cultureel werk 641, tehuizen 650, kinderdagopvang 651, dagopvang gehandicapten 652, voorzieningen gehandicapten 711, ambulancevervoer 712, verpleeginrichtingen 714, openbare gezondheidszorg 715, jeugdgezondheidszorg, uniform deel 716, jeugdgezondheidszorg, maatwerkdeel
Kunst en ontspanning	Kunst	540, kunst
	Ontspanning	510, openbaar bibliotheekwerk 511, vormings- en ontwikkelingswerk 530, sport 580, overige recreatieve voorzieningen
Oudheid	Oudheid	541, oudheidkunde/musea

Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stadsvernieuwing	Volkshuisvesting	820, woningexploitatie/woningbouw
		822, overige volkshuisvesting
		823, bouwvergunningen
	Ruimtelijke ordening en stadsvernieuwing	810, ruimtelijke ordening
		821, stads- en dorpsvernieuwing
Reiniging	Reiniging	721, afvalverwijdering en verwerking
		725, baten reinigingsrechten en afvalstoffenheffing
Riolering	Riolering	722, riolering gecombineerd
		726, baten rioolrechten
		727, baten rioolheffing huishoudelijk-/bedrijfsafvalwater
		728, baten rioolheffing grond- en hemelwater
		729, huishoudelijk-/bedrijfsafvalwater
		730, hemelwater
		731, grondwater
Groen	Groen	531, groene sportvelden en terreinen
		550, natuurbescherming
		560, openbaar groen en openluchtrecreatie
		724, lijkbezorging
		732, baten begraafplaatsrechten
Wegen en water	Wegen	210, wegen, straten en pleinen
		211, verkeersmaatregelen te land
		214, parkeren
		215, baten parkeerbelasting
		936, baten toeristenbelasting (voor 50%)
	Water	221, binnenhavens en waterwegen
		223, veerdiensten
		240, waterkering, afwatering en landaanwinning
Openbare orde en veiligheid	Openbare orde en veiligheid	120, brandweer en rampenbestrijding
		140, openbare orde en veiligheid
Fysiek milieu	Fysiek milieu	723, milieubeheer
Bevolkingszaken	Bevolkingszaken	003, burgerzaken
		004, baten secretarieleges burgerzaken
Bestuursorganen	Bestuursorganen	001, bestuursorganen
		006, bestuursondersteuning raad en rekenkamer(funcctie)
Algemene ondersteuning	Algemene ondersteuning	002, bestuursondersteuning college van burgemeester en wethouders
		005, bestuurlijke samenwerking
		922, algemene baten en lasten
		930, uitvoering Wet WOZ
		940, lasten heffing en invordering gemeentelijke belastingen
		960, saldo van kostenplaatsen
		990, saldo van de rekening van baten en lasten na bestemming

BIJLAGE 6 NETTOLASTEN EN BATEN PER BEGROTINGSFUNCTIE VOOR RENKUM

Gemeente **Renkum** Jaar **2008** Voor vragen

Standaard wordt gerekend met gegevens CBS. Als eigen gegevens worden ingevuld, wordt daarmee gerekend.

Functie	Omschrijving	x € 1.000,-		x € 1.000,-		Saldo
		Lasten volgens eigen gegevens	Lasten waarmee gerekend wordt	Baten volgens eigen gegevens	Baten waarmee gerekend wordt	
801	Bestuursorganen	815	815	0	0	-815
802	Bestuursondersteuning	820	820	0	0	-820
803	Burgerzaken	944	944	17	17	-827
804	Baten secretarieleges burgerzaken	133	133	529	529	396
805	Bestuurlijke samenwerking	130	130	0	0	-130
806	Bestuurlijke ondersteuning raad en rekenkamer	808	808	0	0	-808
TOTAAL hoofdfunctie 0			3.450		546	-2.904
809	Brandweer en rampenbestrijding	2.094	2.094	10	10	-2.084
810	Openbare orde en veiligheid	572	572	10	10	-562
TOTAAL hoofdfunctie 1			2.666		20	-2.646
210	Wegen, straten en pleinen	3.255	3.255	30	30	-3.225
211	Verkeersmaatregelen te land	631	631	14	14	-617
212	Openbaar vervoer	0	0	0	0	0
214	Parkeren	187	187	1	1	-186
215	Baten parkeerbelasting	0	0	0	0	0
220	Zeehavens	0	0	0	0	0
221	Binnenhavens en waterwegen	0	0	0	0	0
222	Veerdiensten	35	35	20	20	-15
226	Luchtvaart	0	0	0	0	0
228	Waterkering, afwatering en landaanwinning	0	0	0	0	0
TOTAAL hoofdfunctie 2			4.108		65	-4.043
300	Handel en ambacht	124	124	19	19	-105
311	Baten marktgelden	0	0	32	32	32
320	Industrie	99	99	0	0	-99
330	Nutsbedrijven	32	32	1	1	-31
340	Agrarische productie en ontginning	0	0	0	0	0
341	Overige agrarische zaken, jacht en visserij	0	0	0	0	0
TOTAAL hoofdfunctie 3			255		52	-203
400	Openbaar basisonderwijs	239	239	0	0	-239
401	Openbaar basisonderwijs, hulsvesting	226	226	0	0	-226
402	Bijzonder basisonderwijs	85	85	0	0	-85
403	Bijzonder basisonderwijs, hulsvesting	707	707	3	3	-704
404	Openbaar (voortgezet) speciaal onderwijs	0	0	0	0	0
405	Openbaar (voortgezet) speciaal onderwijs, hulsvesting	46	46	0	0	-46
406	Bijzonder (voortgezet) speciaal onderwijs	57	57	0	0	-57
407	Bijzonder (voortgezet) speciaal onderwijs, hulsvesting	211	211	0	0	-211
408	Openbaar voortgezet onderwijs	0	0	0	0	0
409	Openbaar voortgezet onderwijs, hulsvesting	0	0	0	0	0
410	Bijzonder voortgezet onderwijs	57	57	0	0	-57
411	Bijzonder voortgezet onderwijs, hulsvesting	381	381	0	0	-381
412	Gemeensch. Baten en lasten van het onderwijs	2.146	2.146	51	51	-2.095
413	Volwasseneneducatie	311	311	294	294	-17
TOTAAL hoofdfunctie 4			4.465		348	-4.117
500	Openbaar bibliotheekwerk	782	782	0	0	-782
510	Vormings- en ontwikkelingswerk	359	359	0	0	-359
520	Sport	1.715	1.715	169	169	-1.546
530	Groene sportvelden en terreinen	0	0	0	0	0
540	Kunst	163	163	0	0	-163
550	Oudheidkunde/musea	216	216	1	1	-216
560	Natuurbescherming	402	402	70	70	-331
570	Openbaar groen en openlucht recreatie	2.763	2.763	43	43	-2.720
580	Overige recreatieve voorzieningen	577	577	95	95	-481
TOTAAL hoofdfunctie 5			6.977		378	-6.599

939	Bijstandsverlening	6.208	6.208	4.529	4.529	-1.679
935	Werkgelegenheid	2.000	2.000	1.788	1.788	-212
932	Inkomensvoorzieningen vanuit het Rijk	191	191	179	179	-13
933	Overige sociale zekerheidsregelingen vanuit het Rijk	0	0	0	0	0
944	Gemeentelijk min/mabeleid	758	758	0	0	-758
928	Maatschappelijke begeleiding en advies	952	952	0	0	-952
921	Vreemdelingen	321	321	199	199	-122
922	Huishoudelijke verzorging	4.604	4.604	767	767	-3.837
938	Sociaal-cultureel werk	1.351	1.351	0	0	-1.351
944	Tehuizen	0	0	0	0	0
900	Kindergoedopvang	648	648	132	132	-516
991	Goedopvang gehandicapten	0	0	0	0	0
992	Voorzieningen gehandicapten	1.293	1.293	39	39	-1.254
TOTAAL hoofdfunctie 6			18.325		7.633	-10.692
714	Ambulancevervoer	0	0	0	0	0
712	Verpleeginrichtingen	0	0	0	0	0
714	Openbare gezondheidszorg	340	340	0	0	-340
718	Jeugdgezondheidszorg, uniform deel	376	376	352	352	-24
714	Jeugdgezondheidszorg, maatwerkdeel	0	0	0	0	0
721	Afvalverwijdering en -verwerking	3.485	3.485	6	6	-3.480
722	Riolering en waterzuivering	1.833	1.833	207	207	-1.626
725	Milieubeheer	658	658	0	0	-658
724	Lijkbezorging	473	473	0	0	-473
728	Baten reinigingsrechten en afvalstoffenheffing	0	0	4.214	4.214	4.214
728	Baten rioolrechten	0	0	2.365	2.365	2.365
728	Baten rioolheffing huishoudelijk-/bedrijfsafvalwater	0	0	0	0	0
728	Baten rioolheffing grond- en hemelwater	0	0	0	0	0
728	Huishoudelijk-/bedrijfsafvalwater	0	0	0	0	0
728	Hemelwater	0	0	0	0	0
728	Grondwater	0	0	0	0	0
732	Baten begraafplaatsrechten	0	0	262	262	262
TOTAAL hoofdfunctie 7			7.165		7.408	243
918	Ruimtelijke ordening	694	694	11	11	-683
920	Woningexploitatie/woningbouw	17	17	17	17	0
921	Stads- en dorpsvernieuwing	3.397	3.397	3.119	3.119	-278
922	Overige volkshuisvesting	1.029	1.029	14	14	-1.016
920	Bouwvergunningen	0	0	574	574	574
920	Bouwwerfexploitatie	3.863	3.863	3.517	3.517	-346
TOTAAL hoofdfunctie 8			8.800		7.852	-948
911	Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar	0	0	0	0	0
913	Overige financiële middelen	645	645	669	669	24
914	Geldleningen en uitzettingen langer of gelijk aan 1 jaar	2	2	1.051	1.051	1.049
981	Algemene uitkering gemeentefonds	2	2	25.978	25.978	25.977
922	Algemene baten en lasten	2.009	2.005	-2	-2	-2.007
939	Uitvoering Wet WOZ	401	401	134	134	-267
931	Baten onroerende-zaakbelasting gebruikers	0	0	730	730	730
932	Baten onroerende-zaakbelasting eigenaren	0	0	5.350	5.350	5.350
933	Baten roerende woon- en bedrijfsruimtenbelastingen	0	0	0	0	0
934	Baten baatbelasting	0	0	0	0	0
935	Baten forsenbelasting	0	0	0	0	0
936	Baten loonbelasting	0	0	299	299	299
937	Baten hondenbelasting	0	0	194	194	194
938	Baten reclamebelasting	0	0	0	0	0
939	Baten precaribelasting	0	0	45	45	45
940	Lasten heffing en Invordering gemeentelijke belastingen	182	182	5	5	-177
941	Lastenverlichting rijk	0	0	0	0	0
942	Saldo kostenplaatzen	95	95	373	373	278
978	Saldo van de rekening voor bestemming	0	0	1.017	1.017	1.017
TOTAAL hoofdfunctie 9 (voor bestemming)			3.333		35.844	32.511
900	Mutaties reserves	659	659	1.804	1.804	1.144
999	Saldo van de rekening na bestemming	128	128	0	0	-128
TOTAAL hoofdfunctie 9 (na bestemming)			4.120		36.631	32.511
Totaal begrotingsaldo			60.331		60.331	0
Totaal clusters			60.331		60.331	0

BIJLAGE 7 NETTOLASTEN EN BATEN PER BEGROTINGSFUNCTIE VOOR RENKUM PLUS MUTATIES RESERVES

FUNCTIEBLAD TEN BEHOEVE VAN DE SCANGEMEENTEN. ZIE TOELICHTING ONDERAAN !									
Gemeente Renkum									
Functie	Omschrijving	Toevoeging aan reserves*			Onttrekking aan reserves*			Mutatie reserves	
		Lasten	Totaal	Baten	Totaal	Saldo	Totaal		
891	Bestuursorganen	815	815	0	0	-815	0	-815	
892	Bestuursondersteuning	820	820	0	0	-820	0	-820	
893	Burgerzaken	944	944	17	17	-927	0	-927	
894	Baten secretarieelges burgerzaken	133	133	529	529	396	0	396	
895	Bestuurlijke samenwerking	130	130	0	0	-130	0	-130	
896	Bestuurlijke ondersteuning raad en rekamkamer	605	605	0	0	-608	0	-608	
	TOTAAL hoofdfunctie 0	3.450	0	3.450	546	0	546	-2.904	0
928	Brandweer en rampenbestrijding	2.094	2.094	10	10	-2.084	0	-2.084	
948	Openbare orde en veiligheid	572	572	10	10	-562	0	-562	
	TOTAAL hoofdfunctie 1	2.666	0	2.666	20	0	20	-2.646	0
218	Wegen, straten en pleinen	3.255	3.255	30	48	78	48	-3.177	
219	Verkeersmaatregelen te land	631	631	14	25	39	25	-592	
242	Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	0	0	
244	Parken	187	187	1	1	-185	0	-185	
245	Baten parkeerbelasting	0	0	0	0	0	0	0	
246	Zaaiavens	0	0	0	0	0	0	0	
221	Binnenhavens en waterwegen	0	0	0	0	0	0	0	
223	Vaerdiensten	35	35	20	20	-15	0	-15	
248	Luchtvaart	0	0	0	0	0	0	0	
249	Waterkering, afwatering en landaanwinning	0	0	0	0	0	0	0	
	TOTAAL hoofdfunctie 2	4.106	0	4.106	65	73	138	-4.043	73
214	Handel en ambacht	124	124	19	19	-105	0	-105	
215	Baten marktgelden	0	0	32	32	32	0	32	
224	Industrie	99	99	0	0	-99	0	-99	
225	Nutbedrijven	32	32	1	1	-31	0	-31	
244	Agrarische productie en ontginning	0	0	0	0	0	0	0	
245	Overige agrarische zaken, jacht en vissersj	0	0	0	0	0	0	0	
	TOTAAL hoofdfunctie 3	255	0	255	52	0	52	-263	0
228	Openbaar basisonderwijs	239	239	0	0	-239	0	-239	
229	Openbaar basisonderwijs, huisvesting	226	226	0	0	-226	0	-226	
232	Bijzonder basisonderwijs	85	85	0	0	-85	0	-85	
233	Bijzonder basisonderwijs, huisvesting	707	707	3	3	-704	0	-704	
234	Openbaar (voortgezet) speciaal onderwijs	0	0	0	0	0	0	0	
235	Openbaar (voortgezet) speciaal onderwijs, huisvesting	46	46	0	0	-46	0	-46	
236	Bijzonder (voortgezet) speciaal onderwijs	57	57	0	0	-57	0	-57	
237	Bijzonder (voortgezet) speciaal onderwijs, huisvesting	211	211	0	0	-211	0	-211	
240	Openbaar voortgezet onderwijs	0	0	0	0	0	0	0	
241	Openbaar voortgezet onderwijs, huisvesting	57	57	0	0	-57	0	-57	
242	Bijzonder voortgezet onderwijs	381	381	0	0	-381	0	-381	
243	Bijzonder voortgezet onderwijs, huisvesting	2.146	2.146	51	51	-2.095	0	-2.095	
244	Gemeensch. Baten en lasten van het onderwijs	311	311	294	294	-17	0	-17	
245	Volwasseneneducatie	0	0	0	0	0	0	0	
	TOTAAL hoofdfunctie 4	4.465	0	4.465	348	0	348	-4.117	0
918	Openbaar bibliotheekwerk	782	782	0	0	-782	0	-782	
919	Vormings- en ontwikkelingswerk	359	359	0	0	-359	0	-359	
939	Sport	1.715	1.715	169	169	-1.546	0	-1.546	
940	Groene sportvelden en terreinen	0	0	0	0	0	0	0	
941	Kunst	163	163	0	0	-163	0	-163	
942	Oudheidkunde/musea	216	216	1	73	74	73	-143	
943	Natuurbeheer	402	402	70	70	-331	0	-331	
944	Openbaar groen en openluchtrecreatie	2.763	2.763	43	40	83	40	-2.680	
945	Overige recreatieve voorzieningen	577	577	95	95	-481	0	-481	
	TOTAAL hoofdfunctie 5	6.977	0	6.977	379	113	492	-6.399	113

910	Bijstandverlening	6.208	6.208	4.529	4.529	-1.679	0	-1.679		
911	Werkgelegenheid	2.000	2.000	1.788	1.788	-212	0	-212		
912	Inkomensvoorzieningen vanuit het Rijk	191	191	179	179	-13	0	-13		
913	Overige sociale zekerheidsregelingen vanuit het Rijk	0	0	0	0	0	0	0		
914	Gemeentelijk minimaalbeleid	758	758	0	0	-758	0	-758		
920	Matschappelijke begeleiding en advies	952	952	71	71	-881	71	-810		
921	Vreemdelingen	321	321	199	199	-122	0	-122		
922	Huishoudelijke verzorging	4.604	4.604	767	767	-3.837	0	-3.837		
930	Sociaal-cultureel werk	1.351	1.351	0	0	-1.351	0	-1.351		
931	Tehuizen	0	0	0	0	0	0	0		
950	Kinderdagopvang	648	648	132	132	-516	0	-516		
961	Dagopvang gehandicapten	0	0	0	0	0	0	0		
966	Voorzieningen gehandicapten	1.293	1.293	39	39	-1.254	0	-1.254		
TOTAAL hoofdfunctie 6		18.325	0	18.325	7.633	71	7.704	-10.692	71	-10.621
711	Ambulancevervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	
712	Verpleeginrichtingen	0	0	0	0	0	0	0	0	
714	Openbare gezondheidszorg	340	340	0	0	-340	0	-340	0	
715	Jeugdgezondheidszorg, uniform deel	376	376	352	352	-24	0	-24	0	
719	Jeugdgezondheidszorg, maatwerkdeel	0	0	0	0	0	0	0	0	
721	Afvalverwijdering en -verwerking	3.485	5	3.490	6	9	15	-3.480	4	-3.476
722	Riolering en waterzuivering	1.833	1.833	207	207	-1.626	0	-1.626	0	
723	Milieubeheer	658	658	0	0	-658	0	-658	0	
724	Lijkbezorging	473	473	0	0	-473	0	-473	0	
726	Baten reinigingsrechten en afvalstoffenheffing	0	0	4.214	4.214	4.214	0	4.214	0	
728	Baten rioolrechten	0	0	2.365	2.365	2.365	0	2.365	0	
729	Baten rioolheffing huishoudelijk-/bedrijfsafvalwater	0	0	0	0	0	0	0	0	
729	Baten rioolheffing grond- en hemelwater	0	0	0	0	0	0	0	0	
729	Huishoudelijk-/bedrijfsafvalwater	0	0	0	0	0	0	0	0	
730	Hemelwater	0	0	0	0	0	0	0	0	
731	Grondwater	0	0	0	0	0	0	0	0	
732	Baten begrafsplaatsrechten	0	0	262	262	262	0	262	0	
TOTAAL hoofdfunctie 7		7.165	5	7.170	7.406	9	7.415	241	4	245
810	Ruimtelijke ordening	694	694	11	11	-683	0	-683	0	0
820	Woningexploitatie/woningbouw	17	17	17	17	0	0	0	0	0
821	Stads- en dorpsvernieuwing	3.397	3.397	3.119	3.119	-278	0	-278	0	0
823	Overige volkhuusvesting	1.029	1.029	14	14	-1.016	0	-1.016	0	0
824	Bouwvergunningen	0	0	574	574	574	0	574	0	0
826	Bouwgrondexploitatie	3.663	3.663	3.517	3.517	-145	0	-145	0	0
TOTAAL hoofdfunctie 8		8.800	0	8.800	7.252	0	7.252	-1.549	0	-1.549
911	Geldleningen en uitzettingen korter dan 1 jaar	0	0	0	0	0	0	0	0	0
912	Overige financiële middelen	645	645	669	669	24	0	24	0	0
913	Geldleningen en uitzettingen langer of gelijk aan 1 jaar	2	2	1.051	1.051	1.049	0	1.049	0	0
914	Algemene uitkering gemeentefonds	2	2	25.978	25.978	25.977	0	25.977	0	0
920	Algemene batan en lasten	2.005	654	2.659	-2	1.536	1.536	-2.007	884	-1.123
921	Uitvoering Wet WOZ	401	401	134	134	-267	0	-267	0	0
922	Baten onroerende-zaakbelasting gebruikers	0	0	730	730	730	0	730	0	0
923	Baten onroerende-zaakbelasting eigenaren	0	0	5.350	5.350	5.350	0	5.350	0	0
924	Baten roerende woon- en bedrijfsruimtenbelastingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
925	Baten bestbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0
926	Baten forensenbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0
927	Baten toeristenbelasting	0	0	299	299	299	0	299	0	0
928	Baten hondenbelasting	0	0	194	194	194	0	194	0	0
929	Baten reclamebelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0
930	Baten precariobelasting	0	0	45	45	45	0	45	0	0
931	Lasten heffing en Invordering gen. belastingen	182	182	5	5	-177	0	-177	0	0
932	Lastenverlichting rijk	0	0	0	0	0	0	0	0	0
933	Saldo kostenplaatsen	95	95	373	373	278	0	278	0	0
934	Saldo van de rekening voor bestemming	0	0	1.017	1.017	1.017	0	1.017	0	0
TOTAAL hoofdfunctie 9 (voor bestemming)		3.333	654	3.987	35.844	1.536	37.382	32.911	884	33.795
935	Mutaties reserves	659	-659	0	1.804	-1.804	0	1.144	-1.145	-1
936	Saldo van de rekening na bestemming	128	0	128	0	0	0	-128	0	-128
TOTAAL hoofdfunctie 9 (na bestemming)		4.120	-5	4.115	36.631	-268	36.365	32.911	-261	32.290
Totaal begrotingsaldo		60.331	0	60.331	60.331	0	60.331	0	0	0

* Betreft een toerekening aan de functies van de toevoegingen en ontrekkingen aan de reserves zoals gebouwt op functie 960

BIJLAGE 8 AANBEVELING PARAGRAFEN EN FINANCIËLE BEGROTING

Aanbevelingen financiële begroting

- Vermeld bij een aanmerkelijk verschil met de raming van het vorige begrotingsjaar de oorzaken van het verschil. Dit is ook van toepassing op de meerjarenramingen.
- Vermeld bij een aanmerkelijk verschil met de realisatie van het voorvorige begrotingsjaar (uitkomst laatst vastgestelde jaarrekening) de oorzaken van het verschil.
- Neem in het totaaloverzicht per programma de financiële gevolgen van het bestaande en het nieuwe beleid op. Dus niet alleen bij de afzonderlijke programma's.
- Voeg het onderwerp de jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume toe.
- Neem het verloop van de reserves en voorzieningen gedurende de periode van de meerjarenraming op.
- Voeg een overzicht toe van de totale investeringen gesplitst naar economisch - en maatschappelijk nut.

Aanbevelingen paragraaf Grondbeleid

- Vermeld de regels voor (tussentijdse) winstneming.
- Noem de beleidsuitgangspunten betreffende de gewenste reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's van de grondzaken.
- Neem de bestemming, de boekwaarde, het verwachte resultaat en de nog uit te geven voorraden van de afzonderlijke complexen in deze paragraaf op.
- Neem de vaststellingsdatum van de meest recente kostprijsberekening per complex op. (De toelichting op de complexen is gespecificeerd opgenomen in het projectenboek)
- Beoordeel de realiteit van de toerekening van apparaatskosten aan de complexen.
- Neem de in artikel 22 van de financiële verordening gemeente Renkum geformuleerde uitgangspunten volledig op in zowel de nota grondbeleid als in de paragraaf grondbeleid.

Aanbevelingen paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen

- Voeg bij de beleidsnota's en beheerplannen toe, voor welke periode deze gelden, wanneer ze zijn vastgesteld en wanneer ze worden herzien.
- Vermeld per kapitaalgoed of er, al dan niet, achterstallig onderhoud aanwezig is en zo ja, wat er wordt gedaan om dit op te lossen.

Aanbevelingen paragraaf Financiering

- Redigeer deze paragraaf in het kader van de zelfstandige leesbaarheid als samenvatting van het vastgestelde treasurystatuut. Schenk hierbij uitdrukkelijk aandacht aan het gevoerde beleid.
- Voeg een overzicht van de liquiditeitsplanning en financieringsbehoefte voor de begroting en de meerjarenperiode toe.

Aanbevelingen paragraaf Verbonden partijen

- Stel de nota verbonden partijen vast conform de uitgangspunten zoals opgenomen in de richtlijnen verbonden partijen (artikel 21 van de financiële verordening gemeente Renkum) en de al opgenomen aandachtspunten in de paragraaf verbonden partijen.

Aanbevelingen per individuele verbonden partij

- Neem eventuele wijzigingen in de taakuitvoering op en benoem de consequenties voor de realisatie van de programmadoelen. Vermeld ook mogelijke financiële consequenties en risico's hiervan. Geef de gevolgen aan voor de begroting en meerjarenraming.

Aanbevelingen paragraaf Lokale heffingen

- Breng de omvang van de kwijtschelding in beeld door het aantal aanvragen op te nemen.
- Breng ook de financiële consequenties van de kwijtschelding in beeld.
- Vergelijk de lokale lastendruk met die van omliggende gemeenten en/of gemeenten met dezelfde structuur.
- Noem de tarieven en opbrengsten van alle leges over een periode van vier jaar.

Aanbevelingen paragraaf Bedrijfsvoering

- Inventariseer de beleidsvoornemens voor de bedrijfsvoering en vermeld deze vervolgens in deze paragraaf. Hierbij kan niet worden volstaan met algemeenheden.

BIJLAGE 9 VARIABEL ONDERZOEK FINANCIËLE BEGROTING

Gemeente Renkum

Centraal toezichtthema financiële begroting 2007

Variabel onderzoek financiële begroting 2008

De financiële begroting (art. 7, 1b) bestaat uit:		Aanwezig	Oordeel ¹⁾	
ten minste een overzicht van de baten en lasten (art. 7,3a):				
<i>dit bevat ten minste (art. 17):</i>				
1	a.1	per programma of programmaonderdeel de raming van de baten	ja	
2	a.2	per programma of programmaonderdeel de raming van de lasten	ja	
3	a.3	per programma of programmaonderdeel de raming van het saldo	ja	
4	b.1	een overzicht van de geraamde algemene dekkingsmiddelen	ja	
5	b.2	een overzicht van het geraamde bedrag voor onvoorzien	ja	
6	c.	het geraamd resultaat voor bestemming, volgend uit de onderdelen a en b		
7	d.1	de beoogde toevoegingen aan reserves per programma	ja	
8	d.2	de beoogde onttrekkingen aan reserves per programma	ja	
9	e.	het geraamde resultaat na bestemming, volgend uit de onderdelen c en d	ja	
ten minste de toelichting op de baten en lasten (art. 7,3a):				
<i>dit bevat ten minste (art. 19):</i>				
10	a.1	het gerealiseerde bedrag van het voorvorig begrotingsjaar	ja	
11	a.2	het geraamde bedrag van het vorig begrotingsjaar na wijziging	ja	
12	a.3	het geraamde bedrag van het begrotingsjaar	ja	
13	b.1	de gronden waarop de ramingen zijn gebaseerd	ja	2
14	b.2	bij aanmerkelijk verschil met de raming van het vorig begrotingsjaar de oorzaken van het verschil.	nee	1
15	b.3	bij aanmerkelijk verschil met de realisatie van het voorvorig begrotingsjaar de oorzaken van het verschil.	nee	1
16	c.1	een overzicht van de geraamde incidentele baten	nee	
17	c.2	een overzicht van de geraamde incidentele lasten	nee	
ten minste de uiteenzetting van de financiële positie (art. 7,3b):				
<i>dit bevat ten minste (art. 20):</i>				
18	1.1	een raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en nieuwe beleid per programma	nee	
	2.	afzonderlijke aandacht wordt ten minste besteed aan:		
19	a.	de jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	nee	
	b.	De investeringen		

20	b.1	investeringen met een economisch nut	nee	
21	b.2	investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	nee	
22	c.	De financiering	ja	
	d.1	De stand van de reserves		
23	d.1.1	De stand van de algemene reserve	ja	
24	d.1.2	De stand van de bestemmingsreserves	ja	
		d.2 het verloop van de reserves		
25	d.2.1	het verloop van de algemene reserve	nee	
26	d.2.2	het verloop van de bestemmingsreserves	nee	
27	e.1	De stand van de voorzieningen	ja	
28	e.2	het verloop van de voorzieningen	nee	
ten minste de toelichting op de uiteenzetting van de financiële positie (art.7,3b):				
<i>dit bevat ten minste (art. 21):</i>				
29	a.	De gronden waarop de ramingen zijn gebaseerd	ja	3
30	b.	een toelichting op belangrijke ontwikkelingen ten opzichte van de uiteenzetting financiële positie van het vorig begrotingsjaar	nee	1
		Totaal JA	17	
		Totaal NEE	12	
		Opmerkingen in de toezichtbrief?	nee	

- 1) 1 = Onvoldoende
2 = Voldoende
3 = Goed

BIJLAGE 10

**CHECKLIST BEGROTING 2008 OP AANWEZIGHEID VIA BBV
VOORGESCHREVEN ONDERDELEN**

Gemeente Renkum					
art.	Omschrijving	onderwerp	subonderwerp	j/n	eventuele actie
8	Programmabegroting				
		programmaplannen 3 w's		j	
	overzicht dekkingsmiddelen		opgenomen bij de financiële begroting, zonder nadere toelichting	j	
		lokale heffingen (waarvan besteding niet gebonden)		j	
		algemene uitkering		j	
		dividend		j	
		saldo financieringsfunctie		j	
		saldo BTW-compensatiefonds		n	nvt
		overige algemene dekkingsmiddelen		j	
10	paragraaf	lokale heffingen			
			geraamde inkomsten	j	
			beleid	j	
			lastendruk	j	
			kwijtscheldingsbeleid	j	
11	paragraaf	weerstandsvormogen			
			weerstandscapaciteit	j	
			risico's	j	
			beleid	j	
12	paragraaf	onderhoud kapitaalgoederen			
			wegen	j	
			riolering	j	
			water	n	
			groen	n	
			gebouwen	j	
			beleidskader plannen	j	
			financiële vertaling	j	
13	paragraaf	financiering			
			conform Wet fido (zie handreiking)	n	beperkt
14	paragraaf	bedrijfsvoering			
			beleidsvoornemens	j	verwijzing programma 9
15	paragraaf	verbonden partijen			
			visie op partijen in relatie tot programma's	n	
			beleidsvoornemens	n	
16	paragraaf	grondbeleid			
			visie in relatie tot doelstellingen programma's	n	
			uitvoering grondbeleid	n	
			actuele prognose resultaten	j	
			onderbouwing geraamde winstnemingen	n	
			reserves grondexploitatie in relatie tot risico's	n	

17	Overzicht baten/lasten				
		per programma de raming van de baten/lasten en het saldo		j	
		overzicht van geraamde algemene dekkingsmiddelen		j	
		bedrag voor onvoorzien		j	
		resultaat voor bestemming		j	
		toevoegingen en onttrekkingen aan reserves en voorzieningen		j	
		geraamde resultaat na bestemming		j	
19	toelichting overzicht baten/lasten				
		overzicht van geraamde incidentele baten en lasten		n	allen nieuw beleid
20	uiteenzetting van de financiële positie				
		gevolgen financiële positie van bestaand en nieuw beleid		j	
		arbeidskosten		n	
		investeringen gesplitst in economisch en maatschappelijk nut in openbare ruimte		nj	geen overzicht totale investeringen
		de financiering		j	
		verloop van reserves en voorzieningen		n	maar 2 jaar
21	toelichting uiteenzetting van de financiële positie				
		grondslag ramingen		j	
		ontwikkelingen ten opzichte van vorig begrotingsjaar			
22	meerjarenraming				
		gevolgen 3 jaren		j	
		gevolgen financiële positie van bestaand en nieuw beleid		j	
		arbeidskosten		n	
		investeringen gesplitst in economisch en maatschappelijk nut		n	
		de financiering		j	
		verloop van reserves en voorzieningen		n	
23	toelichting MJB				
		grondslag ramingen		j	
		ontwikkelingen t.o.v. vorige MJB		n	
66	productramingen				
		uitwerking programma's in producten		j	
		per product de lasten/baten en het saldo		nj	geen saldo
		verdelingsprincipe		?	
		totalen sluiten aan met programma's		j	
67	toelichting productramingen				
68		overzicht kapitaallasten			
			afschrijvingen	j	bijlage 1
			rente	j	bijlage 1

71	Informatie van derden				
		conversietabel producten- programma's		n	
		conversietabel producten-functies		n	
		gegevens voor 15-11 bij GS		j	

BIJLAGE 11 **BEGROTINGSSCAN 2002 GEMEENTE RENKUM**

In 2002 is door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in samenwerking met de Provincie Gelderland een begrotingsscan uitgevoerd. Primair hierbij was de toetsing van de financiële positie van Renkum. Globaal is hierbij aandacht geschonken aan de ontwikkeling van de uitkomsten van jaarrekeningen, grondexploitatie en de begrotingen. Daarnaast is het uitgavenpatroon van de gemeente vergeleken met inkomsten op basis van de algemene uitkering van het gemeentefonds en met het uitgavenpatroon van een selectie van vier vergelijkbare gemeenten. Dit heeft geresulteerd in de volgende aanbevelingen die zijn opgenomen in de bestuurlijke samenvatting.

Aanbevelingen begrotingsscan 2002

1. In het overzicht in de jaarrekening, deel I jaarverslag bij de mutaties na het opstellen van de najaarsnota globaal aangeven of deze incidenteel of structureel van aard zijn.
2. De begroting dient in structureel evenwicht te zijn. Tegen het inzetten van incidentele dekkingsmiddelen behoeft geen bezwaar te zijn mits deze ruimte wordt ingezet voor incidentele zaken.
3. De voorgenomen plannen om de OZB heffing van woningen met ingang van 2005 (gefaseerd) af te schaffen zal voor uw gemeente, vanwege de hoge tarieven voor woningen, grote gevolgen hebben. Het is raadzaam om op deze ontwikkeling vroegtijdig te anticiperen en zondig op termijn over te gaan tot de invoering van een rioolrecht. Het invoeren van een rioolrecht sluit aan bij het Rijksbeleid om de vervuiler te laten betalen.
4. Een verstandig kapitaalbeheer is van groot belang omdat dit een zeer belangrijk onderdeel vormt van een reële begroting. Het is derhalve gewenst om op korte termijn een start te maken met het maken dan wel actualiseren van de onderhoud- en beheerplannen. Aan de hand daarvan kan worden bezien of de huidige ramingen toereikend zijn om het noodzakelijk onderhoud uit te voeren. Dit ter voorkoming van achterstallig onderhoud.

In 2002 was het nog min of meer vrijblijvend wat de gemeente met de aanbevelingen van de scan deed: dat was mede afhankelijk van de houding van de toezichthouder. Uiteraard werd de houding van de toezichthouder sterk bepaald door de financiële positie en functie van de gemeente. Het karakter van de scan 2008 is veranderd en uitdrukkelijk niet meer vrijblijvend. Gedurende een aantal jaren zal de provincie monitoren wat de gemeente met de aanbevelingen heeft gedaan.

Wat heeft Renkum met de aanbevelingen uit de scan 2002 gedaan?

1. In de beschrijving van de geconstateerde afwijkingen van de Jaarrekening 2006 ten opzichte van de Najaarsnota 2006 is vermeld of deze incidenteel zijn of niet. Deze aanbeveling is opgevolgd. Overigens biedt het in het BBV vanaf 2004 voorgeschreven overzicht van incidentele baten en lasten nog meer inzicht, echter heeft de gemeente dit aparte overzicht in de jaarrekeningen nog niet opgenomen.
2. Dit is een uitgangspunt, waaraan Renkum voldoet.
3. Renkum heeft vanaf 2006 rioolrechten ingevoerd. Hiermee is ook deze aanbeveling opgevolgd.

4. De toelichting op verstandig kapitaalbeheer is thans voorgeschreven in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen. In de scan 2002 kon geen goed oordeel worden gegeven over de realiteit van de onderhoudsramingen vanwege ontbrekende onderhoudsplannen. Voor een goed oordeel over de financiële positie is dit noodzakelijk. Deze plannen zijn inmiddels beschikbaar en de paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen geeft voldoende inzicht in de realiteit van de ramingen. Voor de beoordeling van deze paragraaf moet worden verwezen naar paragraaf 2.5.5. Onderhoud kapitaal goederen.

Conclusie: De gemeente Renkum heeft de aanbevelingen uit de scan 2002 opgevolgd.